

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

**Filozofická fakulta
Ústav pro archeologii**

Diplomová práce

Archeologie pravěku a středověku

Hana Kartousová

Vývoj středověkého osídlení na východním okraji Prahy

Development of medieval settlement in eastern fringe of Prague

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Štefan, Ph.D.
Konzultant: prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.

Praha 2014

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu této diplomové práce PhDr. Ivo Štefanovi, Ph.D. za jeho cenné připomínky a pomoc při vedení práce, poděkování patří také prof. PhDr. Janu Klápště, CSc. za jeho odborné rady. Děkuji rovněž Mgr. Ladislavu Varadzinovi, Ph.D. za jeho pomoc a uvedení do problematiky pražské raně středověké keramiky. Děkuji také Mgr. Miroslavě Šmolíkové za zpřístupnění materiálu a Haně Nedvědové za ochotné jednání v depozitáři.

Poděkování také patří mé rodině a všem přátelům, bez jejichž podpory a rad bych se neobešla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 12. 7. 2014

Abstrakt

Práce se zabývá vývojem středověkého osídlení na východním okraji Prahy. Přestože se archeologické bádání na toto území zaměřuje již několik desetiletí, není středověké osídlení v této oblasti uspokojivě poznáno. Práce postihuje vývoj osídlení od 6. století do 13. až 14. století, kdy došlo ke stabilizaci sídelní sítě. V rámci toho přináší katalog archeologických akcí a nalezišť ve vymezené oblasti. Také se zabývá železářskou výrobou na daném území, jež byla důležitým ekonomickým faktorem. Snaží se postihnout vztah venkovského osídlení k centrálním lokalitám a církevním stavbám, pokud bylo možné takový vztah zachytit, a zdokumentovat tak proměny ve vývoji osídlení.

Klíčová slova: Praha, středověk, osídlení, zázemí, archeologie

Abstract

This thesis deals with the development of medieval settlement in eastern fringe of Prague. Although the archeology has focused to this area for tens of years, our knowledge of the medieval settlement isn't satisfying. This thesis focuses on the development of medieval settlement from 6th to 13th and 14th century when the settlement was stabilized. Within this is created a catalog of archaeological finds and localities in specified area. It also deals with the metallurgy which is an important economical factor. It tries to capture the relationship of the rural settlement to the central localities and church, if it was possible to capture such thing, and document changes in the development of settlement.

Keywords: Prague, the Middle Ages, settlement, hinterland, archeology

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Úvod do problematiky pražské středověké keramiky.....	10
3. Přírodní podmínky	12
3. 1. Geomorfologické podmínky	12
3. 2. Geologické podmínky.....	12
3. 3. Pedologické podmínky	12
3. 4. Hydrologické podmínky	13
3. 5. Klimatické podmínky	13
3. 6. Agroklimatické podmínky	13
3. 7. Vegetační podmínky	14
4. Metodologie práce s keramickým materiálem.....	15
5. Praha-Kyje	16
5. 1. Písemné prameny	16
5. 2. Kostel sv. Bartoloměje v Kyjích.....	17
5. 3. Středověká tvrz	18
5. 4. Výzkum na Krčínově náměstí.....	18
5. 5. Výzkum na Prelátské ulici	22
6. Praha-Hostavice	26
6. 1. Písemné prameny	26
6. 2. Výzkum staveniště Černý Most II	27
7. K otázce distribuce keramiky	31
8. Zpracování železa na východním okraji Prahy.....	33
8. 1. Surovinové zdroje v Praze a okolí	33
8. 3. Nálezy s doklady zpracování železa	35
8. 3. 1. Praha-Horní Počernice - Babice	35
8. 3. 2. Vinoř - Živanická ulice	37
9. Dějiny bádání	39
10. Vývoj středověkého osídlení	40
10. 1. Běchovice.....	41
10. 2. Dolní Počernice.....	42
10. 3. Dubeč	42
10. 3. 1. Zaniklá ves středověká Litožnice	43
10. 4. Hloubětín	44
10. 5. Horní Počernice	44
10. 5. 1. Zaniklá středověká ves Babice	45
10. 6. Hostavice	46
10. 7. Kbely.....	46
10. 8. Královice.....	46
10. 9. Kyje.....	47
10. 10. Radonice	48
10. 11. Vinoř	48
Oblast Vinořského potoka	50
11. Písemné prameny.....	51
11. 1. Běchovice.....	51
11. 2. Dolní a Horní Měcholupy	51
11. 3. Dolní Počernice.....	51
11. 4. Horní Počernice	52
11. 5. Dubeč	52

11. 6. Hájek.....	52
11. 7. Hloubětín	52
11. 8. Hostavice	53
11. 9. Kbely.....	53
11. 10. Koloděje.....	53
11. 11. Královice.....	53
11. 12. Kyje.....	54
11. 13. Radonice	54
11. 14. Satalice.....	54
11. 15. Štěrboholy.....	54
11. 16. Uhříněves	55
11. 17. Vinoř	55
12. Přítomnost církve a sakrálních staveb	57
13. Chronologický přehled dokladů osídlení.....	59
13. 1. Nejstarší osídlení - kultura pražského typu.....	59
13. 2. Střední doba hradištní	59
13. 3. Mladší doba hradištní.....	60
13. 4. Přelom raného a vrcholného středověku.....	61
13. 5. Hrobové nálezy	63
14. Závěr	65
15. Katalog archeologických akcí a nalezišť	67
16. Seznam použité literatury, pramenů a elektronických zdrojů.....	94
17. Obrazová příloha.....	100

Seznam zkratek

Bibliografické zkratky

AČ - Archiv český

CB - Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae

RDP - Registra decimarum papalium

RB - Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae

Zkratky použité v textu

ADČ - Archeologická databáze Čech

ARÚ - Archeologický ústav

AV - Akademie věd

RS - raný středověk

VS - vrcholný středověk

ZSV - zaniklá středověká ves

1. Úvod

Práce se zabývá vývojem středověkého osídlení na východním okraji Prahy, tedy východně od centra. Přestože se archeologický zájem do této oblasti soustředí již několik desetiletí, archeologické doklady osídlení pocházející z východní části širšího Pražska jsou podstatně chudší ve srovnání s jinými oblastmi.

Při vymezení východního okraje Prahy jsem se držela jak přírodních útvarů tak i současného administrativně správního členění Hlavního města Prahy. Vymezení je tedy v podstatě umělé (obr. 1a, 1b). Spojujícím prvkem vymezeného prostoru je potok Rokytky, který protéká středem dané oblasti ve směru východ-západ a poté se vlévá do Vltavy. V rámci proměn osídlení představují na východním okraji Prahy důležitou roli také centrální lokality Praha-Vinoř a Praha-Královice. Oblast je tedy proto ohraničena také těmito dvěma lokalitami.

Celkový počet katastrů nacházejících se ve vymezené oblasti je devatenáct, ovšem pokud nebudeme počítat katastrální území Černý Most, které vzniklo až v roce 1987, je konečné číslo osmnáct. Jedná se o tato katastrální území: Radonice, Vinoř, Kbely, Satalice, Horní Počernice, Dolní Počernice, Hloubětín, Kyje, Hostavice, Běchovice, Štěrboholy, Dubeč, Koloděje, Dolní Měcholupy, Horní Měcholupy, Hájek, Královice, Uhřetěves. Z těchto katastrů bude následovat katalog archeologických akcí a nalezišť se středověkými nálezy obsahující základní informace o proběhnuté archeologické akci na daném katastru. Větší pozornost poté bude věnována těm lokalitám, kde se díky povaze archeologických nálezů dá prokázat využívání daného prostoru a blíže okomentovat středověké osídlení.

Součástí práce bude také přehled o železářské činnosti na východním okraji Prahy, která jakožto důležitý ekonomický faktor souvisí s vývojem a proměnou lidské společnosti.

Cílem práce je zmapování proměn vývoje osídlení v této oblasti, a to v poměrně dlouhém období od šestého do přelomu třináctého až čtrnáctého století, kdy došlo ke stabilizaci sídelní sítě. Pro přiblížení celkové problematiky poznání vývoje osídlení bude sloužit zhodnocení nálezového fondu a primární dokumentace ze tří archeologických výzkumů realizovaných J. Richterovou. Jedná se o výzkumy, které proběhly v Praze-Kyjích na ulici Prelátské a na Krčínově náměstí a v Praze-Hostavicích.

Při práci na katalogu archeologických nalezišť jsem narazila na problém různého pojmenování středověkých období z hlediska absolutní datace. Někteří z badatelů se orientují pomocí rozdělení období na starší, střední, mladší (a pozdní) dobu hradištní, tomu všemu

přecházející časně slovanské období - kultura s keramikou pražského typu. Jiní používají označení raný středověk 1-4 (RS1, RS2, RS3, RS4). Absolutní datace je pro jednotlivá období zhruba stejná, u některých se ale liší, proto jsem raději zachovávala označení tak, jak je daný badatel použil, abych předešla případným nesrovnalostem.

2. Úvod do problematiky pražské středověké keramiky

Keramika jako taková je pro nás citlivým ukazatelem chronologie vývoje společnosti. Kromě toho, že nám přináší chronologické informace, také reflektuje hospodářský a sociální vývoj oblasti. Pro středověké výrobce představovala běžnou součást života a rozhodně neměla takový význam, jaký má dnes pro nás. Ve středověku obecně prochází keramická produkce několika fázemi vývoje, přes unifikovanou výrobu po silnou regionalizaci a výskyt specializovaných hrnčířských dílen a distribučních okruhů, po nichž se opět v době vrcholného středověku objevuje unifikace.

Pražská raně středověká keramická produkce se vyznačuje výraznou proměnou okrajů nádob, a to s poměrně rychlým vývojem v čase. Okraje nádob jsou navíc vázány na konkrétní technologický znak keramického těsta. Pojmenování profilace okrajů tak často dalo vzniknout i pojmenování určitého časového horizontu, ve kterém daný okraj představuje vůdčí typ. Problémem archeologického bádání pražské raně středověké keramiky jsou však osobní chronologie badatelů a neexistence jednoznačné definice keramických horizontů (Boháčová 2001, 184).

Význam poznání vývoje keramických nádob je navíc pro Prahu umocněn tím, že se jedná v podstatě o jediný pramen, který existuje pro počátky raně středověké Prahy. Naše poznání je na velmi dobré úrovni co se týče 10. století (případně konce 9. století) a počátku 11. století, kde se keramické horizonty dají určit s jasností v podstatě na desetiletí.

Co se týče chronologie keramiky 9., 10. a 11. století, je postavena především na morfologii okrajů. Ve starším úseku střední doby hradištní, v 9. století, jsou okraje prostě vykloněné a jednoduše seříznuté. V tomto období je keramika variabilní. V mladším úseku střední doby hradištní pak k jednoduchým seříznutým okrajům přistupují okraje s vytaženou dolní nebo horní hranou a především límcovitý okraj. Nadále převládá hřebenová výzdoba a nastupuje použití rydla. Tento typ límcovitého okraje spadá do období od konce 9. století do první poloviny 10. století (v sídlištní etapě z Budče se tato keramika našla s vysokoobloukovou ostruhou, v druhé sídlištní etapě už byla překryta mladší keramikou s kalichovitými okraji). Po límcovitém okraji nastupuje tzv. archaická keramika s kalichovitými okraji. Jedná se o štíhlé a dlouhé kalichovitě prohnuté okraje nebo varianty s prožlabením na vnější straně. Pro hmotu je charakteristické ostřívo, tato keramika je zařazena do období od přelomu první a druhé třetiny 10. století až do konce 10. století, kdy mizí hřebenová výzdoba uplatňována na této keramice. Klasická keramika s kalichovitými

okraji na ni plynule navazuje, chybí však hřebenová výzdoba. Kalichovité okraje tedy nastupují už na začátku 10. století a jsou vystřídány kolem poloviny 11. století horizontem archaických zduřelých okrajů. Pravděpodobně ve 13. století (či v druhé polovině 12. století) nastupují klasické zduřelé okraje, které jsou jemnější a kvalitněji vypálené (Varadzin 2010, 535-554). Zduřelé okraje se pak vyvinuly v okraje s okružím. S koncem kalichovitých okrajů tak končí naše přesnost, která se pro předchozí období dala vztáhnout téměř na desetiletí.

Od poloviny 13. století dochází ke změnám na sociální úrovni, které s sebou přinášejí i proměnu v keramické produkci. Různorodá keramika, jejíž rozličnost se projevovala hlavně po stránce kvality, je nyní nahrazena standardizovanou keramickou výrobou prováděnou zřejmě ve větších sériích. Objevuje se kvalitní světlá, tvrdě pálená keramika, která bývá často zdobená červeným malováním. Tato produkce je rozpoznána především v severních a severozápadních Čechách, její výskyt ale dosahuje až do středních a východních Čech. Další keramický okruh představuje keramika východní části středních Čech, která byla rozpoznána na Černokostecku. Jedná se o nepříliš kvalitně vypálenou keramiku s odstíny hnědé až okrové barvy, obtáčenou na pomalu rotujícím kruhu. Ve výzdobě jsou použity tradiční prvky, např. ryté rýhy, vlnice a objevuje se vývalková šroubovice. V jižních a západních Čechách se od 14. století vyráběla tenkostěnná keramika, nejprve obtáčená, poté vytáčená na rychle rotujícím kruhu. Zdobená je nejčastěji radélkovou výzdobou, ale objevují se i ryté rýhy či vývalková šroubovice (Vařeka 1998, 126-130).

Na východním okraji Prahy se objevuje určitý hiát, kdy po vymizení tzv. pražské šedé řady až do 13. století neznáme keramickou produkci, respektive se nyní ukazuje, že keramika kdysi datovaná do 13. století nastupuje už dříve. Příkladem může být keramika tzv. černokostecké produkce, jejíž nástup se předpokládal v polovině 13. století, ale nyní se uvažuje o jejím dřívějším počátku.

3. Přírodní podmínky

3. 1. Geomorfologické podmínky

Převážná část území Prahy se nachází na Pražské plošině. Ta se dále dělí na Říčanskou plošinu a Kladenskou tabuli. Většina z východního okraje Prahy se nachází na první jmenované, která se dále dělí na čtyři okrsky, z nichž nás zajímá Úvalská plošina a v menší míře také Uhřetěveská plošina v jižní části území. Celá oblast představuje spíše zarovnaný terén s nejvyššími body lehce nad hranicí 300 m n. m. Tento plošiný ráz je místy výrazněji narušen pouze strukturálními hřbety a sukly při potoku Rokytkou. Kromě Pražské plošiny spadá malá část území na severovýchodě do Středolabské tabule, která je součástí Středočeské tabule. Průměrná nadmořská výška dosahuje 215 m n. m (Kovanda a kol. 2001, 13-15). Z celkového pohledu je však celé území v podstatě homogenní. Jedná se o rovinný terén s občasnými vyvýšenějšími body, který je protkán potokem Rokytkou a dalšími menšími vodními toky.

3. 2. Geologické podmínky

Území se nachází ve střední části Českého masivu. Jedná se o území se zvětralinami hornin staršího paleozoika, které je tvořeno sedimentárními komplexy se střídajícími se křemenci, pískovci, vápenci, slepenci, droby a břidlicemi (Kovanda a kol. 2001, 14). Široké údolní sníženiny Rokytky jsou tvořeny sprašemi a podzemní voda se nachází mělce pod povrchem (Smejtek - Lutovský 2005, 80).

3. 3. Pedologické podmínky

Hlavním půdním typem je v této oblasti hnědozem a hnědá půda, která se zde vyskytuje i s tzv. surovými půdami (litozemě). Kromě těchto dvou je zde i v menší míře zastoupena černozem. Z hlediska zrnitosti půd se jedná především o půdy jílovitohlinité. Surové půdy jsou na rozdíl od hnědozemě a hnědé půdy nepříznivé pro zemědělství a dají se využívat pouze jako pastvina. Hnědé půdy jsou poměrně úrodné, většinou se nacházejí v nadmořské výšce nad 450 m n. m., ovšem objevují se i v nízkých rovinných polohách a to na terasových štěrcích a píscích. Jsou nejrozšířenějším půdním typem v České republice. V jižní části dané

oblasti se nachází hnědozemě. Ty se vyskytují v nižším stupni pahorkatin nebo v nížinách. Po černozech jsou druhým nejúrodnějším půdním typem, oproti černozech mají tu výhodu, že jsou vlhčí a tím pádem méně náchylné k vysychání. Leží nejčastěji na sprašových hlínách s dostatečným vodním režimem (Tomášek 2007, 43-54). Horší hnědé půdy se pak nachází pouze v menší oblasti okolo Dolních Měcholup. V severnější části, okolo Víně či Satalic, se nachází i černoze. Tento nejúrodnější půdní typ leží na spraši s dobrým vodním režimem, avšak leží v sušších a teplejších oblastech (ÚPP Praha, 2013, [online]).

3. 4. Hydrologické podmínky

Územím protéká potok Rokytky, který v Praze-Libni ústí do Vltavy. Jedná se o nejdelší pražský potok s celkovou délkou 37,5 km. Díky své velké vodnosti zapříčinila Rokytky vznik několika rybníků, z nichž k nejvýznamnějším patří Počernický a Kyjský. Cestou od pramene přibírá Rokytky řadu přítoků, např. Běchovický, Hostavický potok či Malou Rokytky (ÚPP Praha, 2013, [online]). Díky tomu, že široké údolí Rokytky leží na spraši, je podzemní voda nehluboko pod povrchem a její hladina nekolísá. Případné povodně se díky malé sběrné oblasti projeví spíše jako zvlhčení nivy než jako ničivé erozní vlny (Smejtek - Lutovský 2005, 80).

3. 5. Klimatické podmínky

Východní okraj Prahy patří z hlediska klimatických podmínek k nejlepším z celého pražského území. Bonita klimatu se zde pohybuje od nejlepší po dobrou (ÚPP Praha, 2013, [online]). Jedná se o okresek mírně teplý a mírně suchý. Roční úhrn srážek se na celkovém území pohybuje mezi 500-900 mm a průměrná teplota je 4-9 °C v oblasti, kde jsou hnědé půdy a 7-9 °C v oblasti s hnědozeměmi. Severnější část tohoto území s černozechy je o něco méně vlhká, roční úhrn srážek činí 450-650 mm. Průměrná roční teplota se zde dostane nad 8 °C (Tomášek 2007, 43-53).

3. 6. Agroklimatické podmínky

Z agroklimatického hlediska je dané území velmi příznivé. Většina území leží na zemědělsky úrodných půdách. Hnědé půdy jsou zde ovšem občas doprovázeny tzv. surovými půdami, které jsou vhodné spíše pouze pro pastvu. Nejúrodnější z půd, černoze, se nachází

v severnějším cípu oblasti. Také podnebí, které je mírně teplé a mírně suché, je pro zemědělské činnosti vhodné (Tomášek 2007, 43-54).

3. 7. Vegetační podmínky

Vegetační podmínky hrály bezpochyby důležitou roli ve středověkém sídlení. Na základě rekonstrukční mapy se můžeme domnívat, jak asi vypadala krajina v určité oblasti. Na východě Prahy by se tedy měly nacházet dubohabrové háje. K tomuto konstatování nás přivádějí i převažující hnědé země, které na sobě nejčastěji nesly právě dubohabrové bučiny, nebo horské bučiny, které ovšem do naší oblasti nespádají (Neuhäuslová 1998). Dubohabrové háje se dobře mýtí a jsou vhodné také pro pastvu. Pro osídlování tedy představují ideální prostředí. Lesní porost však dnes tvoří pouze 10% ze správního území Prahy. Z dnešního pohledu je oblast využívána především jako agrární půda pro zemědělské účely. Nejbližší velký souvislý lesní porost v dnešní době je pouze Klánovický les na východě tohoto území. V raném středověku byla ale většina námi sledované oblasti zalesněná (obr. 2), o čemž nyní svědčí i přítomnost několika menších chráněných krajinných oblastí např. dubový les na katastrech Dolních Počernic a Běchovic.

4. Metodologie práce s keramickým materiálem

Pro bližší pohled do problematiky poznání vývoje středověkého osídlení, a vůbec pražské středověké keramiky, jsem využila keramického materiálu pocházejícího z výzkumů J. Richterové. Kvůli povaze výzkumů nakonec nalezený archeologický materiál neumožnil bližší vhléd do vývoje osídlení, nastínil však určitou problematiku.

Na východním okraji Prahy byly J. Richterovou zrealizovány výzkumy na těchto lokalitách: Kyje - Prelátská ulice, Kyje - Krčínovo náměstí, Hostavice - staveniště Černý Most II, Dolní Počernice - ul. Národních hrdinů, Horní Počernice - Chvaly, Královice - hradiště u sv. Markéty. Protože výzkum z Horních Počernic není momentálně přístupný, výzkum na hradišti u sv. Markéty byl uskutečněn formou sběrů a výzkum z Dolních Počernic přinesl nález pouze v podobě vzorku omítky a jednoho střepu, zůstalo mi vyhodnocení tří výzkumů na dvou katastrech - jedná se tedy o výzkumy v Kyjích a Hostavicích.

K materiálu jsem přistoupila následovně. Pokud byl materiál smíšen i s pravěkými nálezy, vyčlenila jsem středověkou keramiku. Spočítala jsem nalezené fragmenty spadající do středověku, vyčlenila jsem okraje, dna, případně další keramické fragmenty, zaměřila jsem se na styl výzdoby a postihla jsem alespoň v základních obrysech způsob výroby a podobu těsta (příměs slídy a ostřiva).

Protože se jedná o menší záchranné výzkumy (hlavně výzkumy v Kyjích), neposkytl vždy materiál dostatečný reprezentativní vzorek. Na základě morfologie okrajů, použité výzdoby i podoby těsta jsem se snažila určit povahu keramických nálezů a potvrdit (případně upřesnit) autorkou výzkumů navrženou dataci. Dále jsem se snažila o vyhodnocení dané lokality s přihlédnutím k písemným pramenům, také k ostatním nálezům (např. ke kovovým předmětům) a snažila jsem se postihnout i další vztahy, které dané osídlení mohlo mít k okolí, či vztahy okolí k němu.

5. Praha-Kyje

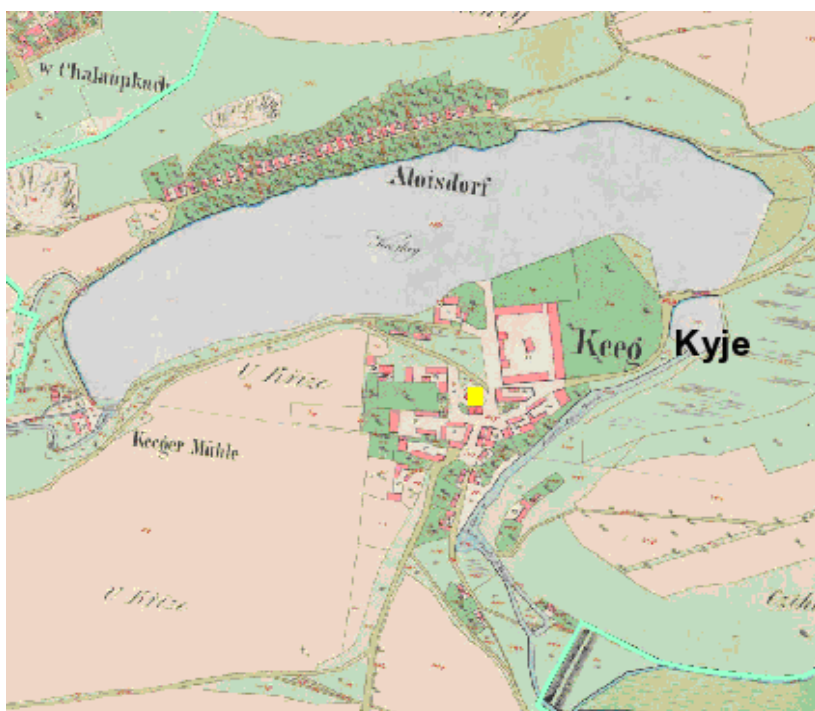
5. 1. Písemné prameny

První písemná zmínka o Kyjích pochází z roku 1289 z Formuláře biskupa Tobiáše z Bechyně (1279-1296), kde zmiňuje dvůr v Kyjích (*in curia Kig*). Tato zmínka je zajímavá i svým obsahem, říká se v ní totiž, že na svém biskupském dvoře choval tehdejší biskup Dobeš koně, které mu právě tohoto roku byly vzaty (Sedláček 1998, 206). Další písemnou zmínku najdeme v RB II, kde se k roku 1306 zmiňuje farní kostel v Kyjích (*ecclesia parochialis in Kyj*). Další zmínka o Kyjích souvisí opět s kostelem, Kyjský kostel je zahrnut v soupisu brandýského děkanátu a to v letech 1352-1367 (název vesnice se zde objevuje ve tvaru Kygi) a poté od roku 1369 k roku 1405. Název vesnice v pozdějších zápisech zní Kygy (Profous 1949, 464). Další zmínka pochází z Archivu českého (AČ 26, 579-581), kde je k roku 1423 zmiňována pouze vesnice Kyje (*in villa Kyj*), v následujících letech se v tomtéž prameni uvádí v obdobných variantách název Kyje při různých příležitostech převodu majetku (např. z roku 1429 *Petrus de Kyj*; z roku 1430 manželská smlouva mezi Vilémem z Libeznic a Aničky, dcery *panie Vity Prčkové z Kyj*; z let 1436, 1441 a 1460 ve tvaru *in Kyj*, *z Kyj*; a dále 1521 *v Kyjích*, 1522 *z Kaj*, 1531 *ve vsi Kyjích* atd). August Sedláček (Sedláček 1998, 206-207) uvádí, že císař Zikmund Kyje a další vesnice zastavil *obci Pražské Staroměstské*. Pražané drželi Kyje do roku 1547, kdy je Ferdinand I. jako trest za povstání stavů odňal Pražanům a prodal je Janovi Rašínovi z Ryzemburka, po něm je nabyt Adam Šťastný Hrzan z Harasova. K roku 1615 je zmíněn statek v Kyjích (*Marjana Hrzanka z Harasova z statku Kyjského*). Kyje potom byly koupeny Karlem z Lichtenštejna. Berní rula 15 ještě zmiňuje vesnici Kyje k roku 1654 (*ves Kyge*), v roce 1788 se Kyje stávají součástí Uhříněvského panství, od 18. století se pak Kyje objevují v různých formách Kyge, Kege, Kyg, Keg (Profous 1949, 464-465).

Podle císařského otisku Stabilního katastru (obr. I) se můžeme podívat na zástavbu obce tak, jak nám byla uchována k roku 1841 a zjistit tak její pravděpodobný vývoj. Půdorys vesnice Kyje můžeme charakterizovat jako typ vesnice, kdy se usedlosti formují kolem volného prostranství - návsi. V případě Kyjí se jedná o náves, kde se nachází kostel se hřbitovem, kolem kterých se koncentruje většina usedlostí. Jedná se tedy o nejstarší jádro vsi. Můžeme tedy předpokládat, že ves vznikla postupným rozšiřováním osídlení souvisejícím s biskupským dvorem a kostelem. Dalších pár parcel leží podél cesty směrem na Hostavice, pak se zde také nachází lineární zástavba, pravidelně obklopená ovocnými a zelinářskými

zahradami podél cestičky na pravém břehu Kyjského rybníka. Vznikla v roce 1812 jako osada v místech, kde stál dvůr knížete Aloise z Lichtenštejna. Byla nazvána Aloisdorf (dodnes je Aloisov užíván jako místní název). Nad touto zástavbou se podle indikační skice Stablního katastru nachází kamenolom. Kyjský rybník byl vystavěn v poměrně výrazném meandru potoka Rokytky. S tímto rybníkem dále souvisí skupinka usedlostí na jeho západním okraji - jedná se o Kyjský mlýn. Nejstarší jádro vsi tedy souvisí s kostelem a dvorem a celá vesnice se více méně koncentruje právě okolo Kyjského rybníka.

Obr. I Kyje - žlutě vyznačena poloha kostela sv. Bartoloměje (www.archivnimapy.cuzk.cz)

5. 2. Kostel sv. Bartoloměje v Kyjích

Kyje patřily ve 12. století k majetku pražského biskupa. Na Prelátské ulici, na mírném návrší, stojí románský kostel, nyní jako kostel sv. Bartoloměje. Dřívější patrocínium však náleželo zřejmě sv. Janovi. Opravy presbytáře v roce 1782 odhalily nápis zmiňující jako zakladatele pražského biskupa Jana. Nápis je dochován jen jako kopie v pamětní knize (Podlaha 1907, 208). Kostel byl tedy postaven pražským biskupem Janem (pravděpodobně Janem II. v první polovině 13. století). Presbytář je oddělen od hlavní lodi vítězným obloukem.

První písemná zmínka o kostele pochází až z počátku 14. století. Pražský biskup nechal tento kostel postavit na svém dvoře, který je uváděn v písemných pramenech 13. století. Jedná

se o podélný tribunový kostelík s obrannou hranolovou věží. Ve zdech se nachází systém úzkých chodeb a schodišť, které do této věže vedou. Zajímavostí je, že podle sdělení současného faráře v Kyjích nemusel systém chodeb souviset pouze s obrannou věží jako útočištěm, ale mohlo to souviset i s vykonáváním bohoslužby, kdy součástí byla jakási „poutní cesta“ po kostele.

U kostela se nachází hřbitov. Jeho malá část byla zkoumána v roce 1995, kdy při zdi hřbitova byla zjištěna sídlištní aktivita raného a vrcholného středověku a dále bylo odkryto sedm hrobů.

Ve 14. století v Kyjích měl mít svůj dvůr i arcijáhen (Sedláček 1998, 206).

5. 3. Středověká tvrz

Zřejmě někde v sousedství kostela na arcibiskupském dvoře stála i středověká tvrz. V roce 1386 patřila Ješkovi z Kyj, který zastával hodnost šafáře na arcibiskupském dvoře. Ten ji postoupil roku 1403 synovi Otíkovi, který byl také šafářem a kromě Kyj byl držitelem např. i Královic. V době kdy byly Kyje (tvrz s vesnickým osídlením) ve vlastnictví Pražanů, však zřejmě tvrz začínala pustnout. V 16. století se v pramenech uvádí už jako pustá - Adam Šťastný Hrzan z Harasova ji prodává r. 1587 jako pustou (Sedláček 1988, 207).

V zápise Archivu ARÚ se nachází zpráva o této tvrzi, kde je uvedeno, že tvrz byla roku 1547 beze zbytků zničena. Datum je spojeno se stavovským povstáním a odnětím Kyjí císařem Ferdinandem I. Přesné datum zničení tvrze se však pravděpodobně nedá takto určit. Z písemných pramenů víme, že tvrz ještě v roce 1587 byla v určitém stavu zachována a postupně během 16. století začala pustnout. Do současnosti se z ní nedochovalo nic, archeologické sondy prováděné v okolí kostela ji nezachytily, takže zatím ani není známo, kde přesně stála.

5. 4. Výzkum na Krčínově náměstí

Výzkum Julie Richterové na Krčínově náměstí probíhal ve dvou etapách. V roce 1988 proběhl formou tří sond záchranný výzkum, na který poté v roce 1990, ve snaze objevit další doklady osídlení severně od kostela, navázal další výzkum. Pět sond, které byly v roce 1990 učiněny, ale nepřineslo žádný výsledek o středověkém osídlení místa.

Výzkum v červnu a červenci roku 1988 probíhal na Krčínově náměstí (obr. 3), které leží nedaleko Kyjského rybníka, na místě bývalého statku, jehož demolice a přestavba vyvolala nutnost archeologického výzkumu. Byly zachyceny objekty s keramikou pravěkého i středověké stáří a lidská lebka. Ve Stupské ulici, která vede od rybníka ke Krčínově náměstí, byly objeveny zlomky novověkých kachlů a zlomky keramiky datovaných do 16. století a pouze několik keramických střepů spadajících do 12. a 13. století. Mimo areál bývalého statku východně od kostela byla poté objevena studna kamenné konstrukce pocházející zřejmě ze závěru pozdního středověku, která byla využívána patrně po celý novověk a byla zbořena ve 20. století (Richterová 1990).

Nálezová situace

V areálu statku byly provedeny tři sondy, všechny přinesly informace o středověkém osídlení. Sonda 1 měla tvar obráceného písmena L s profily V-Z a S-J. Sonda 2 měla řez na profilu S-J. Obě odkryly kamenné základy středověkého objektu. V sondě 1 byly objeveny dvě přiléhající opukové zdi, které narušovaly pravěkou vrstvu. Jedna zeď měla šířku 90 cm a byla přizděná ke zdi široké 1 metr. Na jižním profilu téže sondy se pak projevila destrukce zdi obsahující křemen (destrukce se jevila spíše už jako suť).

Taktéž v sondě 2 byly odkryty dvě zdi složené z opuky a křemene. Obě sondy byly provedeny formou řezů v omezeném prostoru, který se zde nacházel kvůli již stojícím základům domu.

Sonda 3, která byla z části zkoumaná i plošně, odkryla část zahloubeného raně středověkého objektu. Ve výplni tohoto objektu, která byla 90 cm silná, se objevila vrstva zásypu s uhlíky, zlomky keramiky (velkými) a objevily se zde také čočky mazanice. Byla zde objevena také část dřevěného kůlu, který byl opracovaný do špice a původně byl obložený kameny. Nade dnem ležela intenzivně černá vrstva (svědčící zřejmě o pozůstatku dřevěné podlahy). Jedná se pravděpodobně o zemnici či polozemnici, se zachyceným nárožím, kulem a s nálezy keramiky (Richterová 1990).

Sondy v roce 1990 neodkryly žádné středověké objekty. Sonda 1/90 odkryla recentní situaci, sondy 2/90 a 3/90 odkryly stavební objekty novověkého typu, v sondě 4/90 se nacházely jámy pravděpodobně pravěkého stáří a sonda 5/90 byla zcela negativní.

Keramický materiál

Tři sondy z roku 1988 byly na středověký materiál mnohem bohatší než v roce 1995 prováděný výzkum na Prelátské ulici. Bylo nalezeno celkem 191 keramických fragmentů, z toho jedna část střešní krytiny - prejz. Středověkého stáří je 133 střepů, z toho 28 fragmentů představují okraje hrnců a misek (nebo pokliček) a tři fragmenty dna. Další tři fragmenty náležející kachlům spadají do pozdního středověku až raného novověku.

Okraje

Z 28 nalezených okrajů jsou nejvíce zastoupeny okraje vzhůru vytažené (nízké i vyšší varianty), které se objevují jak na fragmentech z hrnců tak z misek. Dále se zde vyskytl také kyjovitě rozšířený typ okraje zásobnice, derivát kalichovitého okraje, kalichovitě prohnutý okraj, žlábkem oboustranně odsazený okraj či oboustranně rozšířený okraj, několikrát se objevily prosté protažené okraje vně oble seříznuté nebo jednoduše vně zaoblené. U pokliček se objevil jednoduchý šikmo dovnitř zatažený okraj či límcovitě zakončený okraj.

Pod několika okraji se objevila výzdoba. U kyjovitého okraje zásobnice byla pod krajem výzdoba v podobě tordovaného provazce, pod kterým se nacházela jemná vlnice, nad provazcem byly provedeny jemné vsky, povrch této zásobnice byl stříbřitě šedý. Podobný plastický tordovaný provazec se pak objevil i na výduti pocházející z hrnce. Pod dvěma vzhůru vytaženými (vně prožlabenými) okraji se objevila podobná výzdoba v podobě trojúhelníkovitých vrypů, pod nimiž se nacházela žlábkovaná šroubovice (obr. 4).

Fragmenty dna

Byly objeveny tři fragmenty dna, z toho u jednoho je datace nejistá. Na jednom se objevují stopy po lepení pásků, ve hmotě je přítomna drobná slída, průměr této misky je asi 6,5 cm. Další dno misky nese stopy po obtáčení a po obvodu z vnějšku má vyrytou hranu, ve hmotě se nachází výrazná slída a průměr má 10 cm.

Výzdoba

Z výzdoby naprosto převažuje vývalková šroubovice, či jiné formy šroubovice (jako žlábkovaná nebo jemně rytá mělká šroubovice). Problém, zda výzdoba v podobě šroubovice je opravdu výzdoba, nebo má funkční smysl, nebo se jedná o funkční prvek provedený jako výzdoba, nechávám stranou. Výzdoba se objevila také na pěti fragmentech pod okraji na dochovaném podhrdlí. Pod dvěma okraji se na podhrdlí objevila téměř stejná výzdoba v podobě kombinace trojúhelníkovitých vseků a žlábkované šroubovice. Ve dvou případech se objevuje již výše zmíněný plastický tordovaný provazec (na výduti a pod okrajem). Velmi

často se také objevují prosté jemné linie nebo hrubší rýhy. Objevuje se i vlnice, v několika případech se objevuje kombinace vlnice a pod ní šroubovice.

Tedy zhruba polovina nalezených fragmentů byla zdobená, 72 fragmentů výdutí bylo bez výzdoby (z toho velká část těla hrnce). Materiál je bohatý na výzdobu s motivy hradištní tradice.

Keramická hmota a tvary nádob

Na 16 keramických fragmentech se objevila příměs slídy (drobná slída, většinou zlatavého zbarvení), v menšině se také objevila příměs ostřiva (v podobě drobných bílých kamínků). Většina fragmentů je však vyrobená z čisté hmoty, jedná se o polohrubý až hrubý materiál poměrně kvalitně vypálen (sendvičový efekt zde byl v menšině), barva převažuje černošedá až šedá, méně pak cihlově hnědá až hnědošedá či okrová.

Byl objeven jeden okraj patřící zásobnici, dvě (až tři) dna pocházející z misek, dva fragmenty pokliček, převažující je však počet okrajů z hrnců (z toho jedna téměř cele rekonstruovatelná hrncovitá nádoba).

Zhodnocení

Odkrytá sídlištní situace nám tak potvrzuje osídlení z raného i pozdního středověku (díky nálezu fragmentů kachlů) a dokládá tak také překryvné osídlení. Autorka výzkumu keramický materiál datovala do začátku 13. století. Z výzdoby zde použité převládá hlavně vývalková šroubovice. Co se týče morfologie okrajů, nachází se zde v převládajícím množství vzhůru vytažené okraje, které se ve své malé formě vyskytují již od první poloviny 13. století, ve vysoké pak od druhé poloviny téhož století a jsou typické pro oblast Černokostecka (Klápště 1978, 258).

Jelikož další tři sondy z roku 1990, položené o něco více na severozápad od kostela, nepotvrdily další rozšíření osídlení, uzavírá tak možná tento sídlištní útvar středověké osídlení severně od kostela. Souvisí buď s existencí dvora, nebo s existencí vesnice. Dvůr, na kterém stojí kostel, byl ale trochu více vzdálen (přes 100 metrů), souvisí tedy spíše s osídlením vesnice.

5. 5. Výzkum na Prelátské ulici

Výzkum pochází z roku 1995 a vedoucím výzkumu byla Julie Richterová. Výzkum byl proveden z důvodu přestavby vodovodu ve starých Kyjích. Archeologické práce byly prováděny na Prelátské ulici (až k Broumarské ulici), kde bylo provedeno deset řezů, a na ulici Šimanovské, kde byl proveden jeden řez (směrem ke Krčínově náměstí, kde byly archeologické akce prováděny v roce 1988 a 1990). Prelátská ulice lemují románský kostel sv. Bartoloměje, který zde byl postaven v první polovině 13. století. V těsné blízkosti se nachází potok Rokytka a s ní související Kyjský rybník. Lokalita se nachází na levém břehu tohoto rybníka, od kterého je vzdálena asi 150 metrů (Richterová 1995).

Nálezová situace

Na Prelátské ulici bylo provedeno celkem deset řezů (řezy 1-10). Jeden řez byl proveden směrem k Broumarské ulici (řez č. 4) a jeden na ulici Šimanovské (řez č. 11). Celkem bylo nalezeno 134 keramických fragmentů, jeden fragment skla, několik málo zvířecích kostí a bylo odebráno několik vzorků malty a cihel.

Obecně se jedná o keramický materiál, kde jsou zastoupeny fragmenty keramiky jak z pravěku, tak ze středověku, přičemž středověká keramika je zde v menšině. Nepodstatné procento zde představuje novověká keramika (pouze tři fragmenty).

Řez číslo 4 byl proveden směrem k Broumarské ulici. V nálezové zprávě je chybně uvedeno, že v řezu č. 4 u Broumarské ulice byl v sondě zachycen novověký objekt, který obsahoval glazovanou keramiku. Fragmenty glazované keramiky však byly nalezeny v řezu číslo 5, tedy na Prelátské ulici. Jedná se o fragment glazovaného ucha a dva fragmenty glazované výdutě. V řezu číslo 1 a 2 byl zachycen pozůstatek zděného objektu obsahujícího fragmenty jak raně středověké tak pravěké keramiky a také zvířecích kostí. Byly objeveny zbytky cihel a zdiva (Richterová 1995).

Řez číslo 11 byl proveden ve výkopu na Šimanovské ulici. Sonda prokázala existenci pouze jednoho, pravděpodobně pravěkého objektu, ve kterém byly nalezeny pouze zvířecí kosti. O pravěkém zařazení se uvažuje díky shodné nálezové situaci z výzkumu na Krčínově náměstí v roce 1988 a také díky tvaru, kterým připomínal objekty nalezené z téhož výzkumu (Richterová 1995). Pravěký nálezový fond spadá do pozdní doby bronzové.

Keramický materiál

Jedná se o malý záchranný výzkum, z něhož nepochází příliš reprezentativní zastoupení keramických fragmentů. Protože nebyl zpracován podrobněji, rozhodla jsem se na nalezený materiál podívat blíže, abych měla ucelený obrázek o souboru nalezeném v bezprostřední blízkosti kostela. Vybrané středověké keramické fragmenty jsem nakreslila (obr. 5).

Materiál je uložen v očíslovaných papírových sáčcích, které obsahují označení vrstvy, ze které byly odebrány, a datum nálezu. V nálezové zprávě je pak u každého sáčku zaznamenáno, z jakého řezu a kdy byl nález učiněn. Sáčky jsou rozříděny podle data nálezu, je v nich smíchán pravěký i středověký, příp. novověký materiál spolu s nálezy kostí či vzorků malty nebo cihel.

Nálezový materiál z Prelátské ulice obsahuje fragmenty keramických nádob jak pravěkého tak středověkého stáří. Dále tři fragmenty glazované novověké keramiky a fragment skla, taktéž datovatelný do novověku. Kromě toho bylo vyzvednuto několik vzorků malty a cihel a byl nalezen i malý počet zvířecích kostí (podle osteologického určení J. Beneše, jehož sdělení se nachází v Nálezové zprávě, se jedná o krávu).

Středověký materiál je obtížně blíže určitelný, jen několik málo fragmentů okrajů nebo zdobených výdutí nám dovolí daný materiál blíže datovat a poskytují nám tak bližší informace o průběhu osídlení.

Keramický soubor obsahuje celkově 134 fragmentů nádob, z čehož pouze 41 střepů spadá do středověku. Ze středověkého nálezového fondu jsem vyčlenila šest okrajů nádob, jeden okraj (přepálený) pravděpodobně náležející pokliče, jeden fragment dna a pouze tři fragmenty výdutě, na kterých se objevila výzdoba.

Na dvou výdutích se objevuje výzdoba v podobě jemně ryté linky. Oba dva tyto fragmenty pocházejí z vrstvy. Menší z nich je méně kvalitně vypálený, okrové barvy s příměsí slídy. Větší z nich je střep šedé barvy s menší příměsí slídy.

Na dalším keramickém fragmentu výdutě jsou patrné (tři až čtyři) nehtové vrypy na linii v pravidelných odstupech, jedná se zřejmě o fragment mísy (obr. 5). Tato nehtová výzdoba má své analogie v nálezovém fondu z výzkumu ze Staré Boleslavi. Zde byl keramický materiál datován na přelom raného a vrcholného středověku, nejpozději do první třetiny 13. století (Boháčová - Špaček 2001, 605). Střep je tmavě šedý až černý bez jakékoli příměsi, dobře vypálený. Tato výduť byla společně s okrajem, který přiřazuji k nízkému vzhůru vytaženému okraji, ve variantě s prožlabením, pocházejícího z hrnce (průměr asi 26 cm), nalezena v rámci zděného objektu stavěného na hlínu. Tento objekt byl zachycen ve třech řezech na Prelátské ulici přímo před kostelem sv. Bartoloměje.

Pak se zde objevují dva svislé prosté okraje bez jakékoli profilace, u kterých můžeme díky typickému cihlovému zbarvení a výraznému ostřivu v podobě bílých kamínků říct, že se jedná o keramiku tzv. černokostelecké produkce. Díky malému průměru hrdla jednoho z nich (5 cm) můžeme konstatovat, že se jedná o fragment okraje pocházející z nějaké miniaturní nádoby. Ostatní okraje jsou také prosté svislé, u kterých není možné kvůli jejich velikosti usuzovat, z jakého typu nádoby pochází, avšak podle keramické hmoty se jedná o závěr raného středověku (obr. 5). Tři z nich byly nalezeny v rámci zděného objektu v řezu č. 1 spolu s další příměsí raně středověké keramiky.

Keramická hmota si je většinou podobná, jedná se často o tenkostěnné nádoby, jejichž šířka se pohybuje okolo 0,7 cm. Jsou většinou dobře vypálené, často s velkou příměsí slídy a ostřiva. Střepy jsou šedé až šedočerné, svědčící o převládajícím redukčním způsobu výpalu. V některých případech jsou silně přepálené nebo očouzené ohněm. Obecně náleží keramickému fondu závěru raného středověku.

Nachází se zde i pár keramických střepů pocházejících z nádob tzv. černokostelecké produkce. Jedná se o typický cihlový střep s výrazným ostřivem. Keramika černokostelecké produkce byla poprvé popsán J. Klápště a její výskyt datoval od poloviny 13. století do poloviny 14. století (Klápště 1978, 458). Novější výzkumy však ukazují, že by tato keramika mohla být o něco starší.

Díky přítomnosti nízkému, vzhůru vytaženému okraji a výduti s nehtovou výzdobou s analogií ze Staré Boleslavi můžeme potvrdit osídlení z první poloviny 13. století, které pravděpodobně souviselo se vznikem biskupského dvora. S přihlédnutím k výskytu i keramiky černokostelecké produkce můžeme uvažovat i o osídlení o něco starším. Avšak bližší určení je vzhledem k celé povaze výzkumu a nálezů nemožné.

Zhodnocení

Nálezová situace nám odráží důvody, respektive podmínky vedení archeologického výzkumu. Nalezený materiál je celkově velmi různorodý, nachází se zde pravěký keramický materiál (podle sdělení Z. Bláhová se jedná o pozdní dobu bronzovou), středověký materiál i několik málo střepů pocházejících z novověku. Většina středověkého keramického materiálu, který lze blíže datovat díky profilaci okrajů či výzdobě, však pochází z vrstev. Objevuje se zde i keramika černokostelecké produkce.

Keramické fragmenty nám tak dokazují osídlení už z doby bronzové a potvrzují kontinuitu osídlení od raného a vrcholného středověku až po novověk, respektive až do současnosti. Některé keramické fragmenty byly nalezeny i v rámci jednoho zděného objektu,

který díky tomu můžeme určit jako raně středověký, náležející obecně do 13. století. Středověká složka souboru spolu s pozůstatkem zděného objektu nám tak s jistotou dovoluje potvrdit osídlení z první poloviny 13. století, které je možné spojit s dobou počátků existence dvora v Kyjích a výstavbou kostela sv. Bartoloměje.

6. Praha-Hostavice

6. 1. Písemné prameny

První písemná zmínka o Hostavicích (*de Hostawitz*) pochází z roku 1432. Další zmínka se objevuje k roku 1550 v Pražském adresáři X, a poslední zmínka pochází z Berní ruly k roku 1654, kde jsou zmíněny *Hostawitze* jako součást jiného panství (Profous 1947, 634). Ve srovnání s okolními vesnicemi je o Hostavicích zmínek v písemných pramenech velmi málo, zřejmě proto, že se zde nenachází kostel, dvůr či jiné významné panství nebo důležitá světská či církevní instituce a tak se Hostavice dostaly do písemných pramenů jen velmi sporadicky.

Podle císařského otisku Stablního katastru (obr. II) můžeme říct, že se jednalo o poměrně malou vesnickou zástavbu s půdorysem lineárního tvaru, to znamená, že se dvorové parcely koncentrovaly podél určité lineární formace, v případě Hostavic se jedná o cestu. Výjimku tvoří malé uskupení sedmi parcel, které se narozdíl od zbytku vsi nachází na pravém břehu malého potoka, který se později vlévá do Rokytky. Archeologický výzkum, který provedla J. Richterová, potvrdil osídlení z raného až vrcholného středověku severně od této oddělené skupinky usedlostí. S přihlédnutím k této lokalizaci lze usuzovat na změnu místa osídlení a přenesení sídliště postupně z pravého na levý břeh potoka, kde už zůstalo.

Obr. II Hostavice

6. 2. Výzkum staveniště Černý Most II

Lokalita leží na pravém břehu menšího potoka, který se vlévá do Rokytky, na území nynějšího sídliště Černý Most. Osídlení je situováno na okraji této polohy, v místě, kde se terén svažuje k nivě malého potoka, více na sever pak terén klesá do údolí Rokytky. Přesněji se zkoumaná plocha nachází severně od již zmíněné skupinky usedlostí, která se vyděluje od zbytku vesnice a leží na pravém břehu potůčku. V minulosti byl na místě výzkumu ovocný sad, který se nachází i na císařském otisku Stabilního katastru. Díky tomu nebyla lokalita poničena zemědělskou činností ani jinými stavebními zásahy až do výstavby současného sídliště.

Výzkum započal roku 1986 a pokračoval do roku 1987 a navázal tak na záchrannou a průzkumnou činnost Archeologického ústavu AV. Archeologický výzkum byl totiž vyvolán stavbou inženýrských sítí, které porušily raně středověké osídlení a většinu objektů úplně zničily. Výzkum Muzea hl. m. Prahy pod vedením J. Richterové tak pokračoval plošným odkryvem formou čtverců, který byl v roce 1987 ještě rozšířen. Původní plocha tak byla z rozsahu 6x20m rozšířena o prostor velký 6x10m (Richterová 1996, 291-299).

Nálezová situace

Důvodem rozšíření zkoumané plochy v druhé etapě výzkumu bylo několik nálezů sídlištních jam a části polozemnice v sondě III v roce 1986. V následujícím roce však žádný podobný zahlobený objekt nebyl nalezen a pravděpodobně se celé středověké osídlení nacházelo severněji, právě v hlubokém příkopu stavby, která tak většinu osídlení zničila.

Celkem bylo položeno sedm sond, dvě z nich byly dále rozšířeny. V roce 1986 bylo v prvních třech sondách prozkoumáno několik sídlištních jam (jedna z nich byla pravděpodobně zastřešená), kúlových jamek, zbytky ohniště a část polozemnice (obr. 7).

Z polozemnice byla odkryta pouze její vstupní šíje. Zachovaly se žlábkové vstupní schůdky (jednalo se o pět až šest schůdků), stěny vchodu byly navíc zpevněny kamennými zídkami stavěnými na sucho. Šířka vstupu není neobvyklá (150-180cm), ale je nezvykle dlouhá (350cm). Dále byla objevena 90cm hluboká rozměrná okrouhlá jáma, která kolem sebe měla menší kúlové jamky. Jednalo se zřejmě o zastřešenou jámu hospodářské funkce. Kromě dalších sídlištních jamek bylo také nalezeno ohniště, silně propálené, v jehož blízkosti se našla železná ostruha (Richterová 1996, 291-299).

Kromě keramického materiálu z lokality pochází také soubor železných předmětů, kromě již zmíněné ostruhy byla nalezena např. část visacího zámku, zlomek srpů, který byl nalezen přímo ve vchodu do polozemnice, dále několik nožů a opaskových přezek a také

jedna bronzová záušnice. Byla bohužel deformována, její průměr byl velký zhruba 4 cm (Richterová 1996, 291-299).

Důvodem zachování početného souboru železných předmětů je zřejmě vhodná půdní situace. Lokalita se nachází na suchém písčitém podloží, kde se voda moc dlouho neudrží, a proto se zde předměty lépe dochovají. Opakem je nedaleká lokalita v Dolních Počernicích - Chvalech, kde přes objev několika železářských pecí nebylo z železných předmětů dochováno téměř nic, pouze několik silně zkorodovaných fragmentů.

Keramický materiál

Z celkových devíti sond pochází 1371 keramických zlomků, větší část zásobnicovitého hrnce a byly zrekonstruovány tři nádoby - dvě misky s průměry 8 a 10 cm a větší mísa či hrnec s průměrem 17 cm.

Z keramického materiálu pochází 172 okrajů nádob, 14 fragmentů pokliček (jedna dochovaná i s knoflíkem) a dva samostatné, ulomené knoflíky od pokličky, 9 fragmentů oušek, 79 částí dna, dvě ulomené nožky, jedna miniaturní nádoba (mistička s průměrem 4-5 cm) a půlka hliněné kuličky.

Okraje

Objevily se zduřelé okraje, které zde představují zřejmě nejstarší horizont a koncentrovaly se hlavně ve východní části plochy. Dále se zde vyskytly nízce vzhůru vytažené okraje a velmi často také jednoduché okraje s hřibovitým zakončením. Také se zde vyskytl zdobený okraj se dvěma řadami vseků (možná se jedná o vnitřní výzdobu okraje mísy). Dále bylo objeveno několik okrajů zvoncovitých pokliček.

Dna

Na větších dochovaných fragmentech byly patrné stopy po nalepování pásků, kromě toho byly na dnech stopy po obtáčení na kruhu, občas se vyskytly i otisky desky či otisky podsýpky. Na jednom fragmentu dna se vyskytla keramická značka (obr. 8) v podobě kříže v kruhu. Tato značka představuje převládající motiv zejména od 13. století (Varadzin 2005, 179). Na dalším dně (obr. 9) se vyskytl poměrně zvláštní motiv, který autorka výzkumu uvádí s otazníkem. Vzhledem k rozličnosti a množství známých použitých značek se podle mě jistě jedná o keramickou značku.

Výzdoba

Zdobena je zhruba jedna čtvrtina nalezených keramických zlomků, opět převažuje vývalková šroubovice, v minimální míře se vyskytla i výzdoba v podobě vlnice a to často na vnitřní straně zvoncovitých pokliček. Dále se objevila výzdoba v podobě rytých linek či vlnovek. Velký zásobnicovitý hrnc, který se dochoval z velké části, na sobě nesl jemně rytou výzdobu v podobě půlobloučků a linek (obr. 9). Na několika zlomecích se objevuje i glazura svědčící o novověkém původu.

Keramická hmota a tvary nádob

Na zlomecích se často se objevuje slída a ostřívo. Většina střepů je šedého zbarvení, objevují se však i střepy cihlové barvy. Je zde také několik střepů pocházejících z keramiky tzv. černokostelecké produkce (v počtu pravděpodobně 29 keramických fragmentů). Pokud je patrna technologie výroby, pak se objevuje v podobě stop po lepení pásků a obtáčení na kruhu.

Zrekonstruovány byly tři nádoby - dvě mísy a jedna větší mísa. Také zde byla objevená velká část zásobnicovitého hrnce, který na sobě nesl výzdobu. Z tvarů nádob pak zde mají místo také zvoncovité pokličky. Okraje pochází z hrnců a misek, ouška zřejmě z pohárů. Ještě je třeba připomenout nález dvou keramických nožek či držadel. Vyskytovala se zde tedy klasická kuchyňská keramika. Nález půlky hliněné kuličky se jako jediný vymyká kuchyňskému prostředí.

Objekty

V sondě I, v západním rozšíření této sondy, bylo objeveno ohniště. Bylo silně propálené a našla se u něj železná ostruha. V blízkosti ohniště se ve stejné sondě nacházela ještě jedna hlubší jáma, ve které byl nalezen polorozpadlý hrnc zásobnicovitého typu. Ten na sobě nesl výzdobu v podobě jemných rytých obloučků a linek. Tato sonda obsahovala keramický materiál ze 14. století (s možným přesahem až do 15. století). Západní část plochy tedy zřejmě patřila k zánikovému horizontu lokality.

Nejzajímavějším objevem byl bezesporu nález ze sondy III, který přinesl odkrytí prodloužené vstupní šíje polozemnice, jejíž délka činila 350 cm. Ve vstupu do polozemnice se dochovaly pozůstatky pěti až šesti schůdků a postranní žlábků. Přímo ve vchodu byl na schodech nalezen také zlomek srpů. Zbytek samotného objektu byl zničen výkopem, byla však zachycena ještě část dna se spálenou hlinou, které se nacházelo 100 cm pod úrovní počátku vchodu. Stěny šíje byly zpevněny kamennými zídками, přičemž levá se zachovala

pouze v podobě základní řady kamenů. Později byla tato zídka rozebírána, v její střední části byly kameny odebrány i ze základní řady až na původní výkop. V těchto místech byla nalezena bronzová záušnice. U polozemnice se koncentrovala většina z nalezených zvoncovitých pokliček.

Před vstupem do polozemnice bylo odhaleno několik kůlových jamek, dále několik menších sídlištních jamek a větších sídlištních jam, snad hospodářské funkce. Jedna taková se nacházela ve východním rozšíření této sondy. Rozměrnější okrouhlá jáma hluboká 90 cm, měla kolem sebe rozestoupeno několik kůlových jamek ze stejného horizontu, svědčících tak o přítomnosti konstrukce okolo této jámy. Zřejmě se tedy jednalo o zastřešení, měla tedy snad zásobní funkci. Její výplň byla jedolitá, nacházely se v ní ve větším množství zduřelé okraje, stejně jako ve vedlejší sondě VII.

V sondách IV-VII převažoval hlavně osteologický materiál, objevovaly se v nich objekty spíše hospodářského charakteru. Plocha výzkumu odkryla množství různě velkých rozličných jam a jamek.

Kůlové jamky měly často vyložení kameny, z jedné jamky pochází i zbytek dřevěného kůlu (sloupku).

Zhodnocení

Výzkum odhalil zaniklou polohu středověké vesnice, která zde existovala od raného do vrcholného středověku. Většina objektů však byla narušena či úplně zničena už probíhající stavbou. Díky přítomnosti zduřelým okrajům, které se zde vyskytly i v archaické formě, můžeme nejstarší osídlení klást do průběhu 11. století. Další nalezený materiál pak potvrzuje pokračující osídlení do 13. -14. století, kdy poloha zanikla a byla zřejmě přesunuta.

Ze Stabilního katastru je patrná změna místa sídliště z pravého na levý břeh potoka. Původní vesnice tak možná stála právě na místě výzkumu, poté snad byla přesunuta více na západ, kde je menší zástavba dodnes, až se postupně osídlení dostalo až na druhý břeh.

7. K otázce distribuce keramiky

Otázka distribuce komodit, především keramiky, v pražské kotlině a jejím okolí je v dlouhodobější pozornosti archeologů. K vyřešení problému produkčních a spotřebních center a vůbec celé organizace je právě keramika ze všech středověkých artefaktů nejvhodnějším prostředkem. Této výsadě vděčí díky své každodennosti, a přece poměrně malé životnosti, své nerecyklovatelnosti a odolnosti (Varadzin 2009, 99).

Výchozím bodem pro poznání distribuce keramiky je rozlišení keramického těsta a prostřednictvím tohoto rozlišení určení provenience dané keramiky. Pro raný středověk totiž nemáme z území Čech rozpoznány žádné hrnčířské dílny, proto se původ keramiky hledá v použitém těstě při její výrobě, které nám tak podá určitou, alespoň přibližnou, geografickou informaci (Varadzin 2009, 103).

L. Varadzin ve své studii o distribuci keramiky na hradišti Stará Boleslav (lokalita je charakterizovaná jako příjemce) vyčlenil 1277 střepů ze všech výzkumů, které na hradišti probíhají už od roku 1988. Vyčlenil pouze středy dna či střepy z bezprostřední blízkosti středu dna, aby byla jistota, že každý vzorek zastupuje pouze jednu nádobu. Daný soubor byl roztržiděn podle keramické hmoty do několika skupin (podle kombinace použitých surovin v ostřivu a pojivu a způsobu výpalu a výroby), podle kterých poté vymezil oblasti předpokládané výroby určité skupiny keramiky. Jedná se o keramiku vyrobenou v bezprostředním okolí hradiště (*boleslavská skupina*), v širším okolí východní Prahy (*slídnatá 1*), v okolí hradiště Libice (*slídnatá 2*), dále distribuční okruh pražské šedé řady v perimetru 30 km okolo Prahy (*šedá řada*, produkčních center předpokládá několik, zaměřených především na pražský trh, kde šedá řada v souborech z 10. a 11. století někdy tvoří až 100 % z nalezené keramiky) a *tuhová keramika* (představuje zde minimum, jedná se zřejmě o dovoz odjinud). Z toho nám vyplývá poměrně složitá organizace dovozu a vývozu keramiky v raném středověku, která nám snad odráží stav nejen na Staré Boleslavi (Varadzin 2009, 99-113).

Se skupinou vymezenou na staroboleslavském hradišti jako *slídnatá 1* souvisí tzv. černokostelecká keramika, objevující se ve východní oblasti od sklonku raného středověku. Obě dvě hmoty jsou totožné, jedná se o keramiku „s výrazným ostřivem v podobě slídy a s charakteristickými hrubšími ostrohrannými živci a (o něco méně) křemeny. Barva hladce upraveného povrchu se pohybuje ve škále hnědé až cihlové barvy...“ (Varadzin 2009, 102).

J. Klápště ve své studii o černokostelecké keramice popisuje keramické těsto v podstatě stejně. Keramika ze Staré Boleslavi je však staršího rázu, proto je lokalizace původu této skupiny, která se objevuje na Staré Boleslavi, neznámá.

Tzv. černokostelecká keramika není příliš kvalitně vypálená, její zbarvení se pohybuje v odstínech hnědé až okrové barvy. Ve výzdobě mají zastoupení tradiční prvky, jako jsou ryté rýhy, vlnice a objevuje se vývalková šroubovice. Tato velmi výrazná keramická hmota se objevuje především ve východní části širšího okolí Prahy. Byla poprvé rozpoznána na Černokostelecku (Klápště 1978). Tato keramika je západním směrem distribuována až do pražské kotliny a objevuje se i v materiálu z výzkumu v Kyjích a Hostavicích.

Zatímco ve skromném materiálu z Kyjí z Prelátské ulice je tzv. černokostelecká keramika zastoupena dvěma cihlovými střepy (jedná se o dva prosté svislé okraje) s výrazným ostřivem v podobě bílých kamínků, v Hostavicích na lokalitě staveniště Černý Most II bylo objeveno hned několik zástupců této keramické hmoty (v počtu pravděpodobně 29 keramických fragmentů z celkem 1371 nalezených). Jedná se opět o cihlově až hnědě zbarvené střepy s výrazným ostřivem.

Do středních Čech zasahují na sklonku raného a ve vrcholném středověku tři předpokládané produkční okruhy. Zdá se, že na východní okraj Prahy zasahovala nejvýrazněji keramika z oblasti okolo Kostelce nad Černými lesy, který se od dvou zkoumaných lokalit - Kyjí a Hostavic - vzdušnou čarou nachází zhruba 24 kilometrů.

8. Zpracování železa na východním okraji Prahy

Výroba a zpracování železa patří k takové skupině řemeslných odvětví, která nám může podat zprávu o sociální a ekonomické stránce raně středověkého sídlení a doplnit tak údaje o proměnách a vývoji dané společnosti. V tomto ohledu se v raném středověku právě nejvíce projevila činnost spojená s hutníky a kováři. Setkáváme se situacemi dokládajícími řemeslné aktivity a další zpracování železa nejen v místě sídliště, ale mnohem častěji nacházíme železářská pracoviště mimo sídlištní situaci v samostatném vyhraněném areálu a u surovinového zdroje (Havrda - Podliska - Zavřel 2001, 105). Ačkoli byla hutnická činnost na našem území známá více než tisíc let, přichází Slované v 6. století s novým typem železářských pecí. Jedná se o pec vtesanou do země s dlouhým hrudním tunelem, která je stavěná vždy v bateriích s až 25 jednotkami. Důležitým konstrukčním prvkem byla podkovovitá dutina v zadní stěně šachty, která spolu se sklonem násypné části umožňovala přímou výrobu železa v peci. Eponymní lokalitu představují Želechovice na Moravě (Souchopová 2003, 4). Železná ruda se v té době buď získávala z povrchu země, nebo, což bylo pravděpodobně nejobvyklejší, dolováním v nehlubokých dolech. Hlubinné dolování se objevuje až ve 13. století, kdy se s nástupem mincovnictví začíná těžit zlato a stříbro.

Počátky zpracování a výroby železa v Praze v období raného středověku nacházíme na Malé Straně. Zde se železářská činnost soustřeďovala do okrajových míst na svazích Petřína a Hradčan. Nejvíce archeologických dokladů samozřejmě pochází ze samotného jádra raně středověké Prahy. Další doklady železářských aktivit pocházejí ze Starého a Nového Města. Na počátku 11. století postupně přechází výrobní a zpracovatelská činnost z Malé Strany na pravý břeh Vltavy, což pravděpodobně souvisí s výstavbou Vyšehradu (Klápště 2012, 332).

Pro provoz hutnických a kovářských dílen je potřeba blízkost surovinového zdroje, také blízkost lesa pro výrobu dřevěného uhlí a v neposlední řadě je to přístup k vodě. Z nálezů vypovídajících o proběhlé železářské aktivitě můžeme jmenovat pece (projevující se jako jámy s propálenými stěnami), nálezy strusky, železné rudy nebo např. fragmenty keramických dyzen (Klápště 2012, 336-337).

8. 1. Surovinové zdroje v Praze a okolí

Na území Prahy se nachází několik významných ložisek železných rud, avšak většina z nich leží spíše v západní či severní části Prahy, případně několik důležitých rudních čoček

se nachází i v jádru města. Dokladů výskytu železné rudy z prostoru na východ od Prahy není mnoho, a pokud jsou, tak se jedná spíše o malé čočky rudy nebo nekvalitní ložiska.

Z hlediska rudních ložisek je možné v Čechách vydělit několik rudních obvodů, z nichž se mohla dobývat železná ruda. Nejdůležitější z těchto rudních obvodů je obvod barrandiensko-železnohorský. Raně středověcí železáři používali zřejmě rudy tří skupin, z nichž nejvýznamnější jsou ordovické sedimentární rudy českého barrandienu, dále křídové železné rudy a kvartérní rudy pramenné a bahenní.

Četná ložiska rudy, která jsou vázaná na ordovické sedimenty barrandienu, se nachází v pásu mezi Plzní a Úvaly. V rámci ordovických sedimentů jsou známy čtyři rudní obzory a několik méně významných rudních poloh (jedná se o lokální rudní obzory s malým horizontálním rozptýlením). Do rudního obzoru klabavsko-oseckého patří východní okraj Klánovického lesa s vesnicí Úvaly. Jedná se o nejvýchodnější ložisko sedimentárních železných rud barrandienského ordoviku, odkud se v 19. století dobýval celistvý krevel. V západní části Klánovického lesa, v okolí Újezdu nad lesy, se nachází i malé ložisko hematitu se sideritem (Kovanda 2001, 116).

Významným rudním obzorem je i nučický obzor. Tvoří ho tři samostatné čočky, z nichž nejvýznamnější je čočka nučická rozprostírající se jihovýchodně od Prahy. Eponymní lokalita Nučice se nachází na svrchnoordovických usazeninách v okrese Praha-západ. Tento nučický obzor zasahuje až do oblasti kolem Vínore. V podloží poloh železných rud se nachází hlízy fosfátů železa, a to světle hnědožlutý destinezit, který je tvořený mikroskopickými krystalky, a cihlově červený delvauxit. Právě výskyt těchto dvou nerostů byl v menší míře prokázán i ve Vínorí. Výskyt delvauxitu byl zjištěn i na třetím nádvoří Pražského hradu a ve Vysočanech, které ve světovém měřítku představují jednu z nejvýznamnějších lokalit výskytu delvauxitu. Železem bohaté fosfority a pyrity se nachází také v Běhovicích v okrese Praha-východ (Kovanda 2001, 117-120).

Železné rudy mohly být také dobývány z dalších méně bohatých rudních obzorů či poloh. Mezi takové obzory s chudými železnými rudami patří i karlický rudní obzor, kam náleží např. Dolní Počernice, Běchovice či Hloubětín (Havrda - Podliska - Zavřel 2001, 92-94). Z Hloubětína máme doklady už z doby železné, kdy se ruda sbírala z povrchu země v podobě slepenců. Nacházely se zde pece na hutnění železa. Menší železná čočka leží i v západní části Úval (Kovanda 2001, 117-120).

Předpokládám, že nejdůležitějším kritériem pro vystavění hutnického areálu byl pro středověké hutníky nález a dostupnost ložiska železné rudy. Další důležité části celého procesu, jako je blízkost vody, dřeva apod., jsou na druhém místě. Logická úvaha je, že na místě nálezů železné rudy ji i zpracovávali a nepřenášeli ji jinam, pokud by to nebylo vyloženě nutné (například kvůli nehostinným podmínkám v místě výskytu rudy apod.). Protože ve východní části Prahy jsou naleziště železné rudy skromné, je pravděpodobné, že i dokladů zpracování železa z tohoto prostoru bude spíše méně. Faktem ale zůstává, že středověká hutnická technologie nepotřebovala velká ložiska rudy. Předpokládá se, že pro středověké hutnictví stačila malá ložiska, která mohla být vytěžena už během středověku a nyní proto nemusí být vůbec zachytitelná (Havrda - Podliska - Zavřel 2001, 92).

8. 3. Nálezy s doklady zpracování železa

8. 3. 1. Praha-Horní Počernice - Babice

Jako jeden z mála dokladů zpracování železa přímo z východního okraje Prahy jsem zjistila nález na katastru Horních Počernic z výzkumu J. Richterové. Jedná se o lokalitu v místní části Chvaly, kde byla objevena zaniklá středověká ves Babice. Bylo zde objeveno šest pecí, v jejichž okolí se nacházely četné doklady železářské strusky a úlomky rudy, ovšem dochovaných železných předmětů zde bylo nalezeno minimum - pouze sedm úlomků železa a jeden železný předmět, který byl už téměř celý zkorodovaný (Richterová 1991, 170). Záchranný výzkum zde probíhal v 80. letech 20. století a zjistil pozůstatky sídliště z přelomu raného a vrcholného středověku. Středověké osídlení se nacházelo po obou březích potoka, výzkum ale probíhal ve větší míře v podstatě jen na jeho levém břehu, protože na pravém břehu byl znemožněn včas neohlášenou skrývkou. Sídliště leželo v rovinném terénu, v širokém údolí na břehu jednoho z přítoků Rokytky.

Pece se nacházely přímo na břehu potoka Chvalky, byly umístěny v ose podél vodoteče, orientovány byly ve směru V-Z. Tyto pece byly jednokomorové a pět z nich bylo zahloubeno. Nálezy železářských strusek umožnily rozbor obsaženého železa, které pochází ze sedimentárních ordovických rud, které pravděpodobně patří k nučickému rudnímu obzoru. Srovnáním vrstev z pecí byla potvrzena jejich současnost. Odkrytá plocha nicméně zřejmě patří spíše k periférii vlastního výrobního procesu i celé lokality.

Pouze pec číslo 1 nebyla zahloubená, svými vnějšími rozměry 250x140 cm však představovala největší pec na lokalitě. Nález se jevil jako mazaniceová kupa se zbytky kupole, na kterých byly pozorovatelné otisky proutěné konstrukce. U pece č. 2 nebylo možné

s jistotou rozhodnout, zda se jedná o pozůstatek železářské pece či nějaké menší pícky nebo dokonce ohniště. Jedná se totiž o velmi malý fragment, jehož dno tvořila 12 cm silná propálená vrstva. Ve výplni byly nalezeny uhlíky a tento objekt byl zahlouben 23 cm do země. Původně byl tento nález vyhodnocen jako ohniště, avšak poté s přihlédnutím k dalším nálezům byl přehodnocen jako pozůstatek malé pece nebo okrajová část pece. Pokud by se tedy jednalo o pec, nebyla by orientovaná jako ostatní ve směru V-Z, ale ve směru S-J (Richterová 1991, 163).

Pec číslo 3 měla zachované rozměry 180x80 cm a zahloubená byla 25 cm do země. Osově byla postavena SV-JV, stejně jako pec číslo 5. Pec číslo 4, se svými rozměry 125x80 cm, byla zahloubena 35 cm. Nacházela se v superpozici staršího objektu. Byla z jedné třetiny zahloubena do horních vrstev zásypu velké sídlištní jámy. Zásyp pece byl tvořen jak vrstvou s uhlíky, tak s kameny a keramikou ze 13. století. Pec č. 5 měla podobné rozměry (130x80 cm), byla obdélného tvaru, zahloubená 30 cm, její osa procházela mírně šikmo (JZ-SV). Nacházela se vedle pece č. 3 a svou orientací se tak vymezovaly vůči zbývajícím pecím. Výmaz byl tvořen opět červeně propáleným jílem s uhlíky. Jižní okraj byl o 10 cm nižší než severní, zřejmě proto, aby byla zachována rovina. Pravidelný obdélníkový tvar měla pec č. 6 s rozměry 135x90 cm a zahloubením 27 cm, jejíž jihovýchodní roh byl narušen okrajem hlubší jámy. Zároveň byla pec ve svém severovýchodním rohu narušena postavením kůlu s obložením z kamenů pocházejícího z mladšího horizontu (Richterová 1991, 163-164).

Kromě těchto pecí zde byl odkryt také objekt s kamennou korunou a spodní roubenou výdřevou, který byl zpočátku považovaný za studnu. Další výzkum ale ukázal, že se jedná spíše o nádrž, která se používala ke chlazení při železářském výrobním procesu. Ze dna objektu byl vyzvednut kus metalického železa a zlomky keramiky ze 13. století

Důvodem nezachování téměř žádných železných předmětů na lokalitě může být blízká přítomnost potoka a tudíž vysoká hladina spodní vody. Struska se zachovala patrně díky převaze zbytkových složek, které tolik nepodléhají působení vody. V blízkých Hostavicích, kde raně a vrcholně středověké sídliště leží vzdáleno od potoka zhruba 40 m, se naopak železných předmětů zachovalo mnohonásobně více.

Jako jediným materiálem, který nám dovoluje interpretovat pece jako železářské, je struska, protože samotných železných výrobků se zde dochovalo velmi málo a v podstatě nic nám nesdělují. Veškerá struska, která byla na místě nalezena, byla poslána k expertíze. Největší bochník strusky vážil něco málo přes 7 kg a obsahoval přes 55 % železa. Převažující železnou složkou ve všech vzorcích byl wüstit. Železná vsázka byla poměrně dokonale přetavena. Důležitým faktorem, který analýza prokázala, byl shodný charakter každého ze

vzorků, čímž se nám potvrzuje železářská hutní výroba na lokalitě. Charakter pecí však není tak zřejmý a J. Richterová se domnívá, že tyto pece patří spíše k přípravné fázi výroby železa, protože vsádkový materiál vyžadoval úpravy a specifický postup, kterému právě měly sloužit tyto pecní objekty.

Z chemické analýzy vyplynulo, že ruda byla svým obsahem blízká ordovickým sedimentárním rudám pocházejícím buď z karlického nebo nučického rudního obzoru (nebo jeho ekvivalentu). Karlický rudní obzor se nachází nejbližší směrem na jih od Horních Počernic a to na katastru Dolních Počernic, v jejich severní části (z Dolních Počernic však žádné doklady o zpracování železa nejsou). Blízko lokality se také nachází vinické souvrství, na jehož bázi bývá vázán ekvivalent nučického rudního obzoru. Na lokalitě také vystupují druhohorní usazeniny křídly, na jejíž bázi se, kromě jiného, usazovaly také kaolinické pískovce, které v sobě často obsahují pískovce s železitým tmelem. Obsah železa se v těchto pískovcích může pohybovat v řádu deseti procent (Richterová 1991, 159-186).

Nález šesti pecí, chladicí nádrže a množství železné strusky nám tak upřesňují charakter dané lokality. Podle nálezů keramiky je lokalita datována od první poloviny do konce 13. století. Železářská výroba, ať byla jakéhokoli charakteru, zřejmě ve 14. století už nepokračuje. Osídlení na levém břehu zaniká a přesouvá se na pravý břeh potoka, kde pokračuje až do 16. století, poté však zaniká i tam.

8. 3. 2. VINOŘ - ŽIVANICKÁ ULICE

V roce 1995 zde byl J. Turkem proveden záchranný výzkum formou vertikálního řezu, který přinesl nálezy z počátku 13. století. Bylo zachyceno celkem osm středověkých objektů, z jednoho z nich byly odebrány paleobotanické vzorky. Dále byly nalezeny fragmenty keramických nádob, mazanice, kamenný přeslen, zlomky strusky a zvířecích kostí. Jeden z objektů sloužil pravděpodobně k technologickým účelům, stěny tohoto objektu byly silně vypáleny do červena. Vzhledem k objevům množství zlomků hutnické nebo kovářské strusky se předpokládá železářská výroba na lokalitě (Turek - Brnič 1995). Lokalita se nachází na samém okraji obce, čemuž by umístění železářské výroby odpovídalo, v blízkosti se navíc nachází zdroj vody. Zasahuje zde nučický rudní obzor, odkud by mohla být čerpána surovina.

Obě dvě lokality leží v blízkosti či přímo v trase obchodních stezek vedoucích přes Prahu. Zatímco ve VINOŘI byl nalezen jeden předpokládaný objekt používaný při hutnictví, v Horních Počernicích, na lokalitě Babice, bylo nalezeno šest pecí, což svědčí o výrobě nad vlastní spotřebu vesnice. V samotné poloze zaniklé vsi bylo nalezeno množství

osteologického materiálu, především překvapí velké procento kostí koně a také nález kosti osla, svědčící snad o napojení na trh či obchodní stezku, která procházela Dolními Počernicemi. Je navíc možné, že osada Babice zasahovala až do katastru Dolních Počernic, kde byly také objeveny zbytky osídlení z poloviny 13. století.

9. Dějiny bádání

V pozornosti archeologů je východní okraj Prahy již od 19. století a to především co se týče hradiště Královice a Vinoř. Ty zaznamenal již v roce 1868 J. E. Wocel a J. L. Píč je popsal v Památkách archeologických v letech 1890-1892.

Stavební rozvoj na počátku 20. století s sebou přinesl řadu odkryvů, jejichž dokumentace a nálezy se však často ztratily. To je případ všech nálezů pozůstatků kostrových pohřebišť z východního okraje Prahy. Katalog hrobových nálezů sepsal v roce 1977 J. Sláma, kterému tak vděčíme za shromáždění těch několika málo informací, které k daným objevům byly. V druhé polovině 20. století byl východní okraji Prahy poznamenán řadou stavebních prací - ať už jde o výstavbu pražského okruhu či stavbu nových sídlišť. Většina námi sledovaných katastrálních území byla k Praze připojena až v šedesátých nebo sedmdesátých letech, s čímž souvisela i zvýšená stavební aktivita. Vystala tedy nutnost provedení záchranných archeologických výzkumů. Nejvíce byly uskutečňovány např. J. Richterovou, S. Venclem, V. Humlem, J. Justovou, J. Klápště, P. Sommerem a dalšími. V největší míře se zde pravděpodobně angažoval J. Zadák, který prováděl povrchové sběry, dohlížel při stavebních pracích a zachraňoval nálezy ohrožené neohlášenými stavbami, a to především ve střední až jižní části daného území. Ačkoli je povoláním zámečník, od roku 1968 spolupracuje s Archeologickým ústavem AV a s Muzeem hl. m. Prahy. Na daném území dlouhodobě prováděl povrchové sběry a průzkum s cílem zmapovat osídlení regionu. Jeho práci tak můžeme ocenit především na katastru Běchovic, Horních Počernic a Dubče.

V roce 1983 byla při Pražské archeologické komisi vytvořena skupina, jejíž zájem se soustředil na studium zemědělského osídlení tzv. Velké Prahy. Zájemce, kteří pocházeli z řad rozličných archeologických ústavů, spojovala snaha sledovat vývoj a přeměnu struktury osídlení v zázemí středověké Prahy (Klápště 1984, 292).

Jakákoli archeologická pozornost tedy byla na východní okraj Prahy zaměřena spíše v druhé polovině dvacátého století, kdy probíhaly především záchranné výzkumy z důvodu rozvoje ve výstavbě. Ve velké míře také probíhaly povrchové sběry (především díky nadšení J. Zadáka, či sběry v oblasti Vinořského potoka). V posledních desetiletích však rozsah archeologických prací klesl na minimum.

10. Vývoj středověkého osídlení

Přibližnou představu o vývoji a proměně osídlení získáme vyhodnocením zjištěných informací z katalogu archeologických nalezišť (viz kapitola Katalog archeologických akcí a nalezišť). Tuto představu ovšem ovlivňuje několik faktorů. Zejména to, že v Archeologické databázi Čech (ADC) pravděpodobně nenajdeme všechny zrealizované výzkumy. Chybějící informace o proběhnutých výzkumech jsem se proto snažila doplnit i z jiných zdrojů.¹ Dalším problémem je datování nálezů. Datace v ADC není sjednocená (např. je někde uveden raný středověk, jinde hradištní období) a často představuje pouze určení, zda se jedná o raný nebo vrcholný středověk (někdy určeno jenom jako středověk obecně). Bližší informaci, z jakého období raného středověku nález pochází, tedy často nemáme. Úskalí podle mě také představuje posunutí datace některých typů keramických nálezů (př. kalichovité okraje, které byly v posledních dvaceti letech posunuty hlouběji do minulosti). Pokud jsem na něco takového narazila, většinou při hledání doplňujících informací k nálezům v literatuře, snažila jsem se dataci upravit podle dnešních představ.

Dalším problémem, který souvisí s poznáním jakékoli oblasti, je stav archeologického bádání. Jakákoli archeologická pozornost byla na východní okraj Prahy zaměřena spíše v druhé polovině dvacátého století, kdy probíhaly především záchranné výzkumy z důvodu rozvoje ve výstavbě. Ve velké míře také probíhaly povrchové sběry (především díky nadšení J. Zadáka). V posledních desetiletích však rozsah archeologických prací klesl na minimum.

Území na východ od centra Prahy se vyznačuje ne příliš hustým osídlením, zejména pak ve starší a střední době hradištní (Kudrnáč 1963, 206), ale i v pozdějších obdobích. Středověké lokality se nám tak ve větší míře objevují až od mladší doby hradištní, což souvisí se změnami ve společnosti a s kulturním a hospodářským rozmachem. I tak je však toto území osídleno řidčeji. Otázkou je, zda je daná situace odrazem archeologického bádání nebo se jedná o středověkou skutečnost.

Problém představuje také výpovědní hodnota povrchových sběrů. Ty byly jak v severní tak v jižní části území prováděny ve velké míře a opakovaly se několik let. Co se týče např. sběrů prováděných v oblasti Vinořského potoka, ADC nám neposkytne příliš informací - nevíme kolik keramických fragmentů bylo nalezeno, ani z jakého období středověku pochází. Nebyla jsem schopna výsledky sběrů dohledat ani v literatuře. Zanesení

---

¹ především z Pražského sborníku historického, který je dostupný také online, a ve kterém jsou zaznamenány stručné informace o archeologických výzkumech provedených ve dvou předchozích letech. Sborník vydává Archiv hlavního města Prahy od šedesátých let dvacátého století.

do mapy v tomto případě zachycuje spíše četnost provádění sběrů a reflektuje tak spíš rozsah archeologické akce.

Co se týče ostatních sběrů prováděných především v jižní části dané oblasti, a to hlavně J. Zadákem, pochází z každého často jen několik zlomků keramických fragmentů (informace nebývá detailnější - většinou je napsáno „*několik zlomků*“). Pokud bylo množství upřesněné, velmi často se jednalo o jeden dva zlomky, max. do deseti. V tomto případě se dá diskutovat o tom, co nám takový nález vlastně říká.

Horní Měcholupy a Štěrboholy nemají záznam v ADČ, proto je ve výčtu nenajdeme. V Satalicích, Kolodějích, Dolních Měcholupech, Hájku a Uhříněvsi byly provedeny povrchové sběry s nereprezentativním počtem nálezů.

V této kapitole blíže nastiňuji vývoj osídlení pouze k některým vesnicím. Jsou to ty vesnice, u kterých je možné se díky povaze a rozsahu archeologických akcí více vyjádřit k osídlení. Vizuální představu o vývoji středověkého osídlení nám pak poskytne zaznamenání archeologických nalezišť a lokalit do mapy (viz mapa 1-6). Zaznamenání do mapy jsem rozdělila na archeologické výzkumy, které přinesly nálezy z raného středověku (mapa 1) a vrcholného středověku (mapa 2). V těchto mapách jsem vynechala povrchové sběry, protože se při nich většinou našlo jen pár keramických fragmentů a jejich vypovídací hodnota je tedy na jiné úrovni. Pokud se při jedné archeologické akci objevily nálezy z obou období, pak jsem popisky odlišila barvou i tvarem (s názvem RS i VS). Pro přehled jsem pak obě dvě mapy spojila do jedné (mapa 6). Hrobové nálezy jsou zaznamenány v mapě 3. Mapy povrchových sběrů byly kvůli přehlednosti rozděleny na dvě - severní část území až po (včetně) katastr Kyjí (mapa 4) a jižní část (mapa 5). První polovina 13. století byla označena jako přechod RS a VS. Protože závěr raného středověku a počátek vrcholného středověku chápe každý badatel jinak, snažila jsem se to tedy sjednotit pod tento údaj.

10. 1. Běchovice

Za poznání o (nejen) středověkém osídlení na katastru obce Běchovice vděčíme především snaze J. Zadáka, který zde soustavně několik let prováděl sběry, ačkoli středověkých (raně i vrcholně středověkých) keramických fragmentů nebylo nalezeno mnoho. V místě pískovny, nedaleko soutoku Rokytky a Říčanského potoka, bylo objeveno několik kostrových hrobů i s milodary (kromě keramických nádob to byly bronzové a měděné záušnice a tři skleněné korálky), které ale byly ve velké míře rozebrány nálezci. Pohřebiště bylo datováno do RS3 (Vencel - Hrdlička 1976, 323-329). V blízkosti tohoto raně

středověkého pohřebiště byla zjištěna také nejstarší časně slovanská sídlištní aktivita - osídlení kultury s keramikou pražského typu. Byly objeveny zahloubené objekty, nálezy keramiky, přesleny, zlomky železa. Po roce 1972 byla pískovna zavezena a plocha rekultivována (Vencl 1973, 340-392).

Výzkum na Českobrodské ulici, v západní části původní vesnické zástavby, odkryl sídlištní aktivitu z konce raného až vrcholného středověku (RS4-VS2). Byly objeveny tři zahloubené objekty s nálezy keramiky, bronzové záušnice (s odlomenou kličkou), kusy železa a zvířecích kostí. Sídlištní aktivita z vrcholného středověku zahrnovala odkrytí jednoho zahloubeného objektu a nálezy fragmentů keramiky a mazanice. Jeden z odkrytých objektů obsahoval vadnou keramickou pecní vsázku z raného středověku. (Richterová 1996, 273-278).

10. 2. Dolní Počernice

Na katastru obce byla u Svěpravického potoka objevena zahloubená chata s pozůstatkem keramické pece ze střední doby hradištní. Podél potoka Chvalky byly zjištěny zahloubené objekty z první poloviny 13. století a fragmenty zdíva a zahloubené objekty z vrcholného středověku (14. -16. století). Tyto objekty by mohly být součástí již dříve objevené zaniklé vsi Babice, která se nachází na katastru Horních Počernic, na hranici s Dolními Počernicemi a Hostavicemi (Dragoun 2009, 403-485).

10. 3. Dubeč

Na katastru obce Dubeč se nachází zaniklá středověká ves Litožnice a také zaniklý a poté obnovený Dubeček. Na katastru obce probíhaly archeologické akce především zaměřené na polohu zaniklé vsi Litožnice. Kromě toho byly po celé obci prováděny povrchové sběry, především opět J. Zadákem.

Sběry v oblasti Dubečku prováděl především J. Zadák a S. Vencl. Nalezli při nich keramické fragmenty také z raného středověku (bližší informaci nemáme), ovšem většina z nich náležela k osídlení z doby římské. O stáří středověkých keramických střepů tak nemáme jinou informaci, než která je zmíněna v literatuře jinak týkající se osídlení z doby římské (Vencl - Venclová - Zadák 1976, 246). Pochází odtud také hrobové nálezy, které se ovšem nedochovaly a o kterých jsou v literatuře nejasné zprávy (Sláma 1977, 40). Menší část vsi, tzv. Dubeček, byla v písemných pramenech rozeznávána od roku 1313, roku 1470 byla

asi spálena Uhry, pak byla obnovena (Roubík 1959, 35). Ovšem na základě nalezených keramických fragmentů musíme počítat s dřívějším osídlením.

10. 3. 1. Zaniklá ves středověká Litožnice

Zaniklá ves Litožnice (obr. 10) leží na levém břehu Říčanského potoka a v blízkosti rybníka, celá lokalita se rozkládá v prostorném údolí. Na povrchu byly v době výzkumů ještě viditelné stopy po osídlení, protože odlesnění zde proběhlo až ke konci 19. století. Celá poloha byla však silně narušená melioračními rýhami.

Na zaniklou polohu vesnice upozornil v roce 1968 J. Zadák, který zde prováděl sběry už od roku 1962. V poloze zaniklé vsi byly prováděny sběry s nálezy kalichovitých okrajů a s nálezy z přelomu raného a vrcholného středověku a z vrcholného středověku. Z vrcholného středověku pochází např. zlomky gotických kachlů, část podkovy, železná šipka a zlomek ostruhy, kamenný brousek a fragmenty omítky a prejzů. Tyto sběry prováděli nejčastěji J. Zadák a S. Vencel, kteří tak činili na celém katastru obce.

Osada patřila pod brandýský děkanát. Farní kostel, který se zde nacházel, by snad bylo možné ztotožnit s nejvýraznější terénní vyvýšeninou v severní části, u které právě J. Zadák našel již zmiňovanou vrcholně středověkou keramiku a zlomky kachlů (Smetánka - Vencel 1969, 396-398). Následující výzkum pod vedením P. Sommera odhalil základy staveb z lomového kamene a cihel a potvrdil tak sídlištní areál z vrcholného středověku. Protože meliorační rýhy prořaly i prostor hřbitova, byl výzkum proveden i zde. Objevena byla kamenná zeď, která by snad mohla příslušet zaniklému kostelu. K roku 1358 je zmiňováno působení faráře v Litožnickém kostele (Sommer 1978, 75).

První písemná zmínka k Litožnicím se váže k roku 1351. Podle C. Merhouta (Merhout 1902, 70-72) byla však osada již na počátku 16. století zpustlá. Osídlení zde zaniklo snad někdy kolem roku 1489, ovšem kromě kostela, který pravděpodobně fungoval dále. Podle nalezených keramických okrajů (především kalichovitých okrajů) lze však počátek osídlení hledat už na konci desátého až začátku jedenáctého století, tedy o několik staletí dříve, než se vesnice dostala do písemných pramenů.

Stávala zde také tvrz, v jejímž okolí prováděl sběry opět J. Zadák. Z tvrže byly zjištěny zbytky zdiva na čtvercovém půdorysu s rozměrem 6x6 metrů a pozůstatek vodního příkopu, který ji obklopoval. Předpokládaná poloha tvrže však leží na východním okraji zaniklé vesnice, což poloze tvrzi příliš neodpovídá. Vesnice ovšem mohla mít úplně jiný tvar

a velikost, než jak se nám dnes jeví. Pozůstatky byly kdysi snad viditelné ještě sto metrů od dnešní předpokládané hranice vsi (Sommer 1977, 257).

Vesnice se přitom rozkládala v záplavovém území potoka, který ji obklopoval, je proto možné, že po zničení vesnice už osídlení nebylo obnoveno i z tohoto důvodu.

10. 4. Hloubětín

Bylo zde objeveno jedenáct kostrových hrobů s milodary, ovšem k nálezům chybí jakákoli další dokumentace, zmiňuje se o nich pouze literatura. Jedná se o keramické nádoby hradištní proveniencí a nůž (Sláma 1977, 100). Na katastru obce byla záchrannými výzkumy zjištěna sídlištní aktivita jak z raného tak z vrcholného středověku.

10. 5. Horní Počernice

Katastr Horních Počernic byl na nálezy středověkých sídlišť bohatý. Nachází se zde zaniklá středověká ves Babice. Je situována v místní části Chvaly, což je nejzápadnější část obce, kde bylo výzkumem zjištěno také sídliště z RS1-RS2 se zahloubenými objekty a nálezy keramiky (Vencl - Zadák 1981, 684).

V poloze Na Chvalce bylo třemi výzkumy zjištěno mladohradištní sídliště (s přesahem do třináctého století), kterému zřejmě předcházelo osídlení kultury s keramikou pražského typu. Osídlení se rozkládalo na severním břehu potoka Chvalky, který je přítokem Rokytky. Nejprve bylo osídlení zjištěno J. Justovou povrchovými sběry a poté vertikálním řezem v průkopu pro vodovod. Nalezená keramika je datovaná od konce desátého do jedenáctého století (Justová 1972, 570-575). Dále byl P. Sommerem východně od této polohy proveden povrchový sběr a taktéž vertikální řez s nálezy keramiky pražského typu a keramikou mladohradištní. Zdá se, že osídlení s nálezy keramiky pražského typu se nacházelo v místě jakési rokly na okraji pozdějšího mladohradištního osídlení (Sommer 1977, 257-258). Je zde tedy patrná kontinuita osídlení. Následně byl při jižním okraji tohoto sídliště proveden výzkum pod vedením V. Humla. Bylo objeveno pokračování sídliště s keramikou datovanou do mladší doby hradištní, v jeho blízkosti bylo objeveno i kostrové pohřebiště. Byla zde zjištěna polozemnice, kůlové jamky, zahloubené píčky s keramikou z 12. až 13. století, otopné zařízení, dále byly objeveny zlomky keramiky (př. také přeslen), mazanice, množství železných předmětů (nůž, nůžky, podkova, opasková přezka, zlomek srpu), část bronzového udidla a kostěné šídlo (Huml 1982, 219-222). Poté zde byl proveden výzkum S. Vencla, který

odkryl zahloubené objekty z RS1-RS2. Ten má bohužel v ADC chybně uvedené souřadnice PIAN, v mapě tedy toto osídlení zanesené není (po zanesení do mapy se ukázalo, že čísla podkladových listů odpovídají katastru Neratovic v okrese Mělník).

V části Svěpravice bylo objeveno další sídliště datované do RS1. Byla odkryta polozemnice s pozůstatkem pece, dále byly nalezeny fragmenty keramiky, zvířecích kostí, kostěný hřeben, žernov a struska. Plošný odkryv z roku 1981 zjistil další sídlištní aktivitu z RS1 s objevem ohniště a nálezů zlomků keramiky.

V roce 1936 byly objeveny tři kostrové hroby z RS4 a bronzová záušnice (Vencl - Zadák 1981, 680). Jako lokalizace jsou uvedeny Svěpravice, ovšem je možné, že lze toto pohřebiště vztáhnout k onomu mladohradištnímu osídlení v poloze Na Chvalce. Místní část Chvaly a Svěpravice leží totiž v těsném sousedství.

10. 5. 1. Zaniklá středověká ves Babice

Zaniklá středověká ves Babice (obr. 11) je datovaná do první poloviny třináctého století až století čtrnáctého. Patrně zasahovala také na katastr Dolních Počernic. Byla zde objevena sídlištní a také výrobní železářská aktivita. Zkoumaná plocha zaniklé vsi se nachází na obou březích potoka Chvalky, který se poté vlévá do Rokytky. Byly prozkoumány celkem tři plochy, na kterých bylo odkryto několik zahloubených objektů - chata s kúlovými jámami, šest hutnických pecí, objevily se pozůstatky zděných objektů. Nalezená keramika pochází z poloviny třináctého a čtrnáctého století. Kromě keramických střepů byly objeveny tři celé keramické nádoby a na celé ploše se ve velké míře kumulovala železářská struska. Jeden z objektů s výdřevou zřejmě sloužil jako chladicí nádrž používaná při železářském výrobním procesu, z jeho dna byl vyzvednut kus metalického železa a zlomky keramiky třináctého století. Dále bylo objeveno šest hutnických pecí. Podařila se tak doložit i železářská výroba na lokalitě (Richterová 1988, 502-508). Osídlení, které je zde výzkumem doloženo do třináctého století na obou březích potoka, se postupně přesunulo na jeho pravý břeh, kam pokračuje až do šestnáctého století. Osídlení na levém břehu zaniká ve čtrnáctém století. Na lokalitě byl kromě keramiky nalezen také početný osteologický materiál. V největší míře byly klasicky nalezeny kosti skotu, co ale překvapí je množství kostí koně (23%), což je podle expertízy více než bývá obvyklé na jiných lokalitách. Jedná se o koně drobné rasy, tito koně byli používání spíše k tahu. Dále byla nalezena kost patřící oslu, což nám naznačuje, že se místní obyvatelé snad vydávali na vzdálenější cesty a byli tak napojeni na trh. Kromě koster tří psů

netvoří kosti kosterní celky (Richterová 1996, 290-291). Babice jsou v písemných pramenech poprvé zmiňovány k roku 1356, kde jsou zmíněny jako tvrz a dvůr u Chval (AČ 26, 1-4).

10. 6. Hostavice

V severním okraji obce byl objeven sídlištní areál z poloviny třináctého století, byla odkryta vstupní šíje polozemnice, jež byla zpevněna kameny (přímo v kamenné plentě nález části srpů a bronzové záušnice), dále bylo odkryto množství kůlových jamek s nálezy keramických fragmentů (především zduřelých okrajů), zásobní a odpadní jámy, nálezy keramiky a množství zlomků železa a zvířecích kostí. Nejmladší materiál byl datován do čtrnáctého století a nacházel se nejvíce v západní části plochy (Richterová 1988, 501). V jádru vsi byl později proveden vertikální řez, který odhalil sídliště také z VS1. J. Zadák zde našel depot středověkých železných srpů/kos.

10. 7. Kbely

Osídlení ze starší doby hradištní snad dokládá blíže nelokalizovaný nález keramických fragmentů: „*Ve sbírce N. M. je bez udání bližších nálezových okolností sedm zlomků větších nádob, které tvarem okrajů a výzdobou lze srovnat s nejstarší keramikou klučovského horizontu. Jsou to pravděpodobně střepy, které uvádí ze Kbel J.L. Pič ve svém seznamu slovanských sídlišť.*“ (Kudrnáč 1963, 205).

V intravilánu obce byla zjištěna sídlištní aktivita z raného středověku - dva zahlobené objekty, nálezy několika zlomků keramiky, mazanice a uhlíků. Dále zde byl odkryt příkop se zlomky keramiky datovaný na přechod vrcholného středověku a novověku.

10. 8. Královice

Hradiště sv. Markéty je v literatuře známo už od devatenáctého století a patří mezi první registrovaná hradiště v Čechách (Kudrnáč 1965, 43), za což snad můžou nápadné, strmé dvojité valy. Šířka vnějšího valu dosahuje mocnosti dvaceti metrů, vnitřní val je široký patnáct metrů. Hradiště se nachází severně od obce a leží v meandru Rokytky. Jeho návrší je dnes zemědělsky využíváno a kromě několika domů se na temeni nachází také kostel sv. Markéty se hřbitovem. První zmínka o kostelu pochází až z poloviny čtrnáctého století v rámci soupisu říčanského děkanátu.

Na hradišti nebyl až donedávna proveden archeologický výzkum. Byly zde několikrát prováděny sběry, ze kterých pocházejí četné zlomky keramiky. Z povrchových sběrů prováděných J. Richterovou pochází keramický soubor, který z poloviny tvoří kalichovité okraje (závěr desátého až jedenácté století). Osídlení bylo rozložené po celé ploše, větší soubor pocházející z akropole naznačuje, že zde se osídlení koncentrovalo více. (Richterová 1997, 531). Povrchový sběr z roku 1995 přinesl nálezy také několika vrcholně středověkých zlomků (Sklenářová-Krušinová 1998, 154-155). Podle současného výzkumu začíná osídlení hradiště už v 10. století a vnější hradba byla na základě dendrodatování datována po roce 918 (sdělení I. Štefana).

Okolí Královic je nápadné řídkými doklady raně středověkého osídlení - např. z Uhříněvsi či Hájku pochází jen pár střepů z povrchových sběrů, a to ještě k tomu vrcholně středověkých. Z Uhříněvsi se pak ze stejného období, v jakém fungovalo královické hradiště, jedná snad jen o nález raně středověkého hrobu s bronzovou záušnicí, o tomto nálezu však nemáme žádné další informace (Sláma 1977, 168-169).

10. 9. Kyje

Z katastru obce pochází doklady osídlení především ze závěru raného a počátku vrcholného středověku. Asi padesát metrů na severozápad od kostela sv. Bartoloměje byla záchranným výzkumem objevena část polozemnice s keramikou z první poloviny 13. století, relikt zdi a sídlištní jámy porušené novověkou zástavbou (Richterová 1996, 299-305). Při západní zdi hřbitova u kostela byla dále zjištěna sídlištní aktivita z RS3-RS4 a z vrcholného středověku. Také bylo objeveno sedm kostrových hrobů z vrcholného středověku až novověku. Přimo před kostelem byla odkryta zeď stavěná na hlínu doprovázená keramickým materiálem z první poloviny třináctého století (Dragoun 1998, 251-291). Při rekonstrukci fary byla také zjištěna sídlištní aktivita z VS2 (15. století), jedná se o nálezy zahloubených objektů, keramických zlomků a zvířecích kostí.

Objevena byla také zřejmě vrcholně středověká kamenná chodba. Vysoká byla 2,3 metry, široká 1,4 metru, síla zdiva byla 40 cm. Byla postavena z lomového kamene s klenbou z pískovcových desek, dno bylo pravděpodobně dlážděné.

Dále byla objevena zřejmě odpadní jáma se silnou příměsí mazanice a uhlíků a pouze s jedním keramickým zlomkem (zduřelý okraj). Na základě nálezu okraje je datovaná do dvanáctého až třináctého století (Dragoun 2009, 403-485).

Osídlení v Kyjích je doloženo písemnými prameny až k druhé polovině třináctého

století, většina nálezů by tomu odpovídala, avšak sonda při západní zdi kostela odhalila ještě dřívější osídlení - RS3 až RS4.

10. 10. Radonice

V roce 1994 byla objevena část sídliště z jedenáctého století s nálezem zahloubeného objektu, pece, zlomků keramiky a zvířecích kostí. Nález byl učiněn severně od silnice směrem k Vinoři na katastru Radonic.

Na katastru obce, u cesty směrem k Horním Počernicím, byla zaznamenána pohřební aktivita, avšak bez dochovaných nálezů. Objev deseti kostrových hrobů byl učiněn na konci devatenáctého století při stavbě silnice. Objevené keramické nádoby pocházející z raného středověku se nedochovaly, avšak téměř všechny měly na dně značku v podobě rovnoramenného křížku (Kudrnáč 1963, 205). Pohřebiště v Radonicích tak pravděpodobně patří k osídlení, které se rozprostírá od Prahy směrem k Brandýsu nad Labem, a které je doložené řadou pohřebišť.

V obci stávala ve vrcholném středověku tvrz, která ale záhy zanikla. Celá lokalita je na vyvýšeném terénu. Kromě příkopu, přes který tehdy vedl most, nebyly po tvrzi zjištěny žádné stopy.

10. 11. Vinoř

Hradiště je v literatuře známé již od devatenáctého století, leží jihovýchodním směrem od obce Vinoř a v jeho blízkosti se nachází dva menší vodní toky. Je dvoudílné - skládá se z tzv. Velkého a Malého hradiště, přičemž podle dosavadních poznatků jsou obě polohy současné. Také s vesnickým osídlením snad bylo osídlení hradiště nějakou dobu současné. Plocha je v současnosti zemědělsky využívána. Celou plochu Velkého hradiště obklopuje val, od Malého hradiště, které bylo původně také opevněno, ho odděluje společný příkop. Cesta do prostoru Velkého hradiště vedla branou patrně v severozápadním rohu Malého hradiště (Kudrnáč, 214-219).

Z povrchových sběrů učiněných J. Richterovou v 80. letech pocházejí nálezy hradištní keramiky - v severní části Velkého hradiště byla výrazná řídkost keramických nálezů, směrem k východu se zde však vyskytovaly kalichovité okraje, v západní a jižní části byla získána keramika především z dvanáctého a třináctého století. Ve střední části opět převažovaly kalichovité okraje, vedle toho se zde objevila také vrcholně středověká keramika s četnými

zlomky kachlů. Na Malém hradišti bylo nalezených keramických fragmentů mnohem méně, nacházely se především v západní část hradiště (Richterová 1984, 361-367). Kontinuita raně středověkého osídlení pokračovala až do vrcholného středověku, kdy na místě hradiště vznikla tvrz. Otázkou zůstává, kdy bylo hradiště opevněno a zda bylo opevnění využíváno kontinuálně.

Vrcholně středověké nálezy zřejmě souvisí s existencí tvrze založené v místě už zaniklého hradiště. Hlubokou orbou byly porušeny kamenné základy staveb (Kudrnáč 1963, 204). S přítomností kamenné sakrální stavby může také souviset nález podlahové reliéfní dlaždice vyrobené někdy na konci dvanáctého století, která byla nalezena na severovýchodním okraji terénní deprese, která bývá někdy spojována s místem existencí tvrze a dvoru (Daněček - Lutovský 2002, 49). Zhruba ve stejném místě, kde byla nalezena dlaždice, byl nalezen zlomek opracovaného opukového kvádříku (obr. 12). Toto místo se při opakovaných sběrech vyznačovalo větší koncentrací opukových zlomků, ačkoli přirozeně se opuka ve Víně nevyškytuje. Byla zde také nalezena lidská lebka a podle výpovědi obyvatel Víně byly na hradišti v minulosti lidské ostatky nalézány často. Poloha hřbitova by proto mohla být lokalizovaná do severní části hradiště, odkud pocházejí nálezy kostí a kde se naopak téměř nenachází keramické fragmenty. V. Daněček se proto domnívá, že přítomnost těchto nálezů, především nález dlaždice, nám naznačuje přítomnost kostela na hradišti. Poloha pozdější tvrze pak může souviset se stejným místem, je totiž možné, že využila základy kamenného kostela (Daněček 2005, 562-566).

Z jádra vsi pochází nález kostrového hrobu z raného středověku s pozůstatky milodarů v podobě vědra, železného nože a skořápky vajíčka. V blízkosti fary ve vesnici byla zachycena část raně středověkého sídliště se zahlobenými objekty a nálezy keramiky. Dále bylo zachyceno celkem osm objektů ze třináctého století na okraji vesnice s nálezy fragmentů keramických nádob, mazanice, kamenného přeslenu, zlomků strusky a zvířecích kostí. Jeden z objektů se svou výplní jevil jako železářská pec.

Ačkoli představuje hradiště Víně důležitý bod v zázemí Prahy v raném středověku, nebyl zde dosud proveden systematický výzkum. Chronologické informace tak proto máme především z povrchových průzkumů a sběrů prováděných na lokalitě. Díky přítomnosti kalichovitých okrajů na hradišti můžeme soudit o jeho osídlení na konci desátého a počátku jedenáctého století. Absence písemných zpráv, které by se týkaly hradiště, nám zřejmě naznačuje nižší význam, který zaujímal. Patrně však mělo správní a hospodářskou funkci. O hradišti je však zmínka v rámci pozdějších písemných pramenů týkajících se sousedních Kbel. Je zde k roku 1542 zmíněna tvrz a dvůr s názvem „Hradiště“ u Kbel. To, že se zpráva

ve skutečnosti týká Vinoře, nám může naznačit záznam z roku 1508, který uvádí Hradisko blíž u Vinoře (Kudrnáč 1964, 218). Hradiště mohlo souviset s aglomerací pohřebišť rozprostírajících se od Prahy směrem k Brandýsu nad Labem (př. Dřevčice, Miškovice a Radonice).

Podíváme-li se na rozmístění všech archeologických nálezů, můžeme tím vysledovat určitý posun v osídlení Velkého hradiště. První stopy po osídlení představují kalichovité okraje, tedy konec desátého a počátek jedenáctého století, které se koncentrují v severovýchodní a střední části ostrožny. Severní část ostrožny se přitom už v této době vyznačuje řídkostí keramických nálezů, místo toho se zde koncentrují kosterní pozůstatky. Následující osídlení ze dvanáctého až třináctého století se soustřeďuje především na západě a jihu hradiska. Počátek osídlení právě v oblasti severovýchodní části hradiska můžeme také hledat v morfologii krajiny. Ve východní části se totiž nacházejí příkré svahy, které zhoršují přístup na ostrožnu, v severovýchodní části je to pak přítomnost mokřiny. Ve střední části hradiska nalézáme především vrcholně středověké zlomky. Nález románské dlaždice a opuky v severovýchodní části nám naznačuje přítomnost kostela a snad pozdější tvrze.

Oblast Vinořského potoka

Podél Vinořského potoka byl v letech 1987, 1988, 1989 a 1990 prováděn povrchový sběr (mapa 4). Tento sběr byl prováděn v rámci katastru vesnice Vinoř, Radonice a Kbely. Pochází odsud soubor keramických fragmentů z raného a vrcholného středověku. Nikde jsem se nemohla dohledat dalších výsledků. Kvůli nemožnosti určit přesně, z jakého období keramické fragmenty pocházejí, jsem je do mapy zanesla pod znakem, který představuje raný a vrcholný středověk dohromady.

11. Písemné prameny

11. 1. Běchovice

První písemná zmínka snad pochází z roku 1227 - jedná se však o pochybnou listinu ze 13. století (Profous 1947, 38-39). K roku 1353 je zmíněn dvůr ve Walhendorfu a vesnice Walhendorf, což je německá podoba jména Běchovice. K roku 1386 se zmiňuje pouze ves Biechowicze a 1435 dvůr v Běchovicích (AČ 26).

Jméno Běchovice pochází z vlastního jména Běch a znamená *ves lidí Běchových*, německá obdoba Walhendorf zase znamená buď Vlachova ves, nebo ves, kde bydlí Vlaši (Románi) (Profous 1947, 38-39).

11. 2. Dolní a Horní Měcholupy

První záznam pochází z RB II z roku 1309 a zmiňuje *Albertus de Micholup* (Profous 1951, 45). K roku 1353 a 1364 jsou zmíněny Horní Měcholupy (*Mecholup Minori; census erga Jeykelinum Reczeri super Mecholip*) (AČ 28, 54), v roce 1382 jsou zmíněny Dolní Měcholupy (*in Mecholup majori villa*). V roce 1411 jsou zmíněny *dědiny Bohuslava z Měcholup: tvrz Velké Měcholupy* (Profous 1951, 45-46).

Ves Dolní Měcholupy byla dříve zvaná Velké Měcholupy. Nachází se asi 1 km od Horních Měcholup, které byly zvané Malé Měcholupy. Dříve tvořily zřejmě jedno uskupení. Název vsi znamená *ves měcho lupů* - tj. lupičů měchů (Profous 1951, 45-46).

11. 3. Dolní Počernice

Z roku 1323 pochází záznam z RB III zmiňující Zdislava z Počernic (*Sdislaus de Poczirnicz*), který daroval svůj pražský dům klášteru (Sedláček 1998, 312). Vesnice *Poczrnicz* je dále zmíněna v roce 1329 (AČ 28, 125). V roce 1337 je zmíněna vesnice a dvůr v Dolních Počernicích (*villa et curia in Poczirnicz inferiore*). V letech 1352-1385 (*Poczernicz*) a 1399-1405 (*Poczrnicz*) je pak záznam v seznamu brandýského děkanátu (Profous 1951, 390-391). Okolo roku 1421, kdy Počernice vlastní Pražané, je pak opět zmíněn dvůr v Počernicích (AČ 28, 675).

11. 4. Horní Počernice

První písemná zmínka o Horních Počernicích pochází z roku 1322, jedná se o záznam dědictví pražského občana (*Sypoto de Beneschow*) v Počernicích, další zmínka k Počernicím souvisí se stejným člověkem a převodem majetku klášteru. K roku 1401 je zmíněn dvůr s věží (*curia cum turri in Poczrnicz Superiori*) (Profous 1951, 391). K dnes místní části Chvaly se váže první zmínka už k roku 1088 (falzum ze 12. století), kdy je ves Chvaly, spolu s dalšími vesnicemi, věnována Vyšehradské kapitule (Profous 1949, 76)

11. 5. Dubeč

První zmínka pochází z listiny Vratislava II. (falzum ze 12. století) a váže se k roku 1088. Zmiňuje Vyšehradskou kapitolu, která dostala od Vratislava II. pozemky v Dubči. K roku 1313 je zmíněn dvůr ve větší části (*in Dubcz majori*), tedy v Dubči (Profous 1947, 430). K roku 1380 je pak zmíněn poddaný Swacho pocházející z velkého Dubče (*de magno Dubecz*) (AČ 26, 169). K roku 1404 je v Deskách zemských zmíněn Johannes Dubeč z Dubče (*Johannes Dubecz de Dubecz*), k roku 1508 je pak zmiňována tvrz (Profous 1947, 430).

Dubeč tvořila původně s Dubečkem jednu velkou osadu. Už k roku 1313 se ale rozeznávala větší část a menší část, u které byla tvrz a později kostel. Jméno Dubeč vzniklo spojením přivlastňovací přípony -jb a osobního jména Dubec a znamenalo to *Dubcův* (tedy jeho dvůr) (Profous 1947, 430).

11. 6. Hájek

Hájek je poprvé zmíněn až v roce 1313 v souvislosti s majetkem Vyšehradské kapituly a poté je vesnice zmíněna pouze v Deskách dvorských v roce 1436 jako ves Nahaiku a ves v Haiku (*villam Nahaiku...villam in Haiku*) (Profous 1947, 512).

11. 7. Hloubětín

V roce 1207 papež potvrzuje Řádu německých rytířů několik vesnic, mezi nimiž je i Hloubětín (*Innocentius III confirmat domui Theuton villas quae dicuntur Lupatin...*) (CB II, 63). V roce 1233 přechází do majetku špitálu sv. Františka a roku 1235 je ves darována Křižovníkům s červenou hvězdou (Sedláček 1998, 306). Působení františkánů je zde zmíněno

i k roku 1253. Poté je Hloubětín (*Hlupietyn*) zmíněn v RDP v letech 1352-1405 (Profous 1947, 566). V roce 1407 je celá ves prodána soukeníkovi z Prahy (od Hloubětína ke Kyjím, Vysočanům, Kbelím a Satalicím) (Sedláček 1998, 306).

Prvotní tvar *Glúpatín* (ve 13. století Hlúpětín) vznikl spojením osobního jména *Glúpata* a přivlastňovací přípony a znamenal *Hloupatův* (tj. dvůr), kvůli souvislosti s „hloupý“ byl název na přání obce úředně změněn na Hloubětín (Profous 1947, 566).

11. 8. Hostavice

První písemná zmínka o Hostavicích (*de Hostawitz*) pochází z roku 1432 (Tomek, V. V. 1866). Další zmínka se objevuje k roku 1550 v Pražském adresáři X, a poslední zmínka pochází z Berní ruly k roku 1654, kde jsou zmíněny *Hostawitze* jako součást jiného panství (Profous 1947, 634).

11. 9. Kbely

V roce 1130 jsou zmíněny jako majetek Vyšehradské kapituly (CB I, 114), poté je vesnice zmíněna v roce 1356 (*in villa dicta Quel*) (AČ 26, 397). K roku 1389 je zmíněn jakýsi Franciscus de Kbelá (AČ 31, 389), k roku 1398 je záznam o dědictví týkajícího se krčem v Kbelech (AČ 35, 157). Další zmínka o vesnici *Kbele* se váže k roku 1428 (AČ 26, 8).

11. 10. Koloděje

První zmínka pochází z roku 1346 (*in Kolodyey*) (Profous 1949, 286). Další pochází až z roku 1426 a zmiňuje pouze ves Koloděje (AČ 26, 420).

Název obce znamená *ves kolodějů*, tedy výrobců kol (Profous 1949, 286).

11. 11. Královice

První zmínka z roku 1207 zmiňuje obyvatele Královic (*Zudizlau de Cralewitz, Zuda de Cralewitz*) (CB II, 67). Další zmiňuje ves (*Kralewicz*) v souvislosti s říčanským děkanátem a pochází z roku 1352 a 1367 (Profous 1949, 362). V roce 1390 je zmíněna *in villa Kralowicz*

(AČ 31, 101). V roce 1401 záznam v Půhonné knize zmiňuje *Jessca de Kralewicz* (Profous 1949, 362). Z roku 1435 pochází zmínka o dvoře (*Petrus Zahorsky de Kralowicz curiam in Kralowicz*) (AČ 26, 555).

11. 12. Kyje

První písemná zmínka o Kyjích pochází z roku z 1289 Formuláře biskupa Tobiáše z Bechyně (1279-1296), kde zmiňuje dvůr v Kyjích (*in curia Kig*). Tato zmínka je zajímavá i svým obsahem, říká se v ní totiž, že na svém biskupském dvoře choval tehdejší biskup Dobeš koně, které mu právě tohoto roku byly vzaty (Sedláček 1998, 206). Další písemnou zmínku najdeme v RB II, kde se k roku 1306 zmiňuje farní kostel v Kyjích (*ecclesia parochialis in Kyj*). Další zmínka o Kyjích souvisí opět s kostelem, Kyjský kostel je zahrnut v soupisu brandýského děkanátu a to v letech 1352-1367 (název vesnice se zde objevuje ve tvaru Kygi) a poté od roku 1369 k roku 1405 (název vesnice v pozdějších zápisech zní Kygy) (Profous 1949, 464).

11. 13. Radonice

První zmínka pochází ze Zemských desek z roku 1397 a zmiňuje Horní a Dolní Radonice, další o Radonicích je z roku 1490 (Profous 1951, 525).

11. 14. Satalice

První zmínka pochází z roku 1374 ze Soudních akt (*in villa Sathalicz*). Další pochází z Půhonné knihy z roku 1384. V roce 1407 je zmíněn dvůr (*curia in villa Sotalicz*) a k roku 1412 se váže zmínka o krčmách v Satalicích (Profous 1951, 13).

Základem jména bylo zřejmě sloveso *sótati* - tz. strčiti do někoho, někým praštit o zem (Profous 1951, 13).

11. 15. Štěrboholy

První zmínka pochází z Libri erectionum z roku 1371 a vztahuje se k poplatkům z Kyjí a ze Štěrbohol (Profous 1951, 298). K roku 1382 je zmíněn svobodný šlechtický dvůr

ve Štěrboholech (AČ 28, 268) a k roku 1401 poddanský dvůr (Profous 1951, 298). Dále pochází zmínky o dvoře z roku 1419 a 1431 (AČ 28, 268-269).

11. 16. Uhříněves

První zmínka pochází z pochybné listiny z roku 1227 (*Vgrinewez*) (Profous - Svoboda 1957, 424-425). Další zmínka pochází z roku 1228, kdy se Uhříněves (*Ugrina ves*) zmiňuje v souvislosti s majetkem kláštera sv. Jiří na Pražském hradě (Profous - Svoboda 1957, 424-425). Dále v letech 1352-1405 v souvislosti s říčanským děkanátem (*Vhrzynawes*) (Profous - Svoboda 1957, 424-425). K roku 1413 se vztahuje zmínka z Archivu českého (*in Uhrzinowes*) (AČ 28, 297).

11. 17. Vinoř

První písemná zmínka o Vinoři pochází z roku 1088, kdy se v zakládací listině Vyšehradské kapituly Vratislava II. zmiňují poddaní, kteří odtud pocházejí. Jedná se o falzum listiny z 12. století. Zmínka z roku 1130 v Soběslavově listině zmiňuje Vinoř v souvislosti se dvěma vyšehradskými bratřími (Filip 2004, 8-9). V Základech starého místopisu pražského (oddíl I) je pak k roku 1356 zmíněn jakýsi *Laurentius de Winor*. V letech 1352-1405 je Vinoř (*Wynorz*) zmíněna v soupise brandýského děkanátu (Profous 1951, 551). Po roce 1386 koupil Vinoř pražský měšťan (Sedláček 1998, 176).

Zmínky v historických pramenech o vesnicích na daném území jsou rozličné svou četností i informačním obsahem, čímž se však nijak neliší od písemných pramenů pro jiná území. O některých vesnicích se z písemných pramenů dovídáme poprvé až ve 14. století (Radonice, Satalice, Horní a Dolní Počernice, Štěrboholy, Koloděje, Horní a Dolní Měcholupy, Hájek), o Hostavicích pochází první záznam dokonce až z 15. století, ačkoli archeologický výzkum potvrdil dřívější osídlení. O některých máme zmínek několik, o jiných pouze třeba dva záznamy. Zajímavostí je, že zmínku např. o samotném hradišti ve Vinoři nacházíme až v písemných pramenech z vrcholného středověku. Zmínku máme až k roku 1508 („Hradisko blíž u Vnoře“), kdy samotné hradiště už svoji funkci dlouho neplnilo, název

pro lokalitu ale nadále zůstal. Královice jsou zmiňovány také pouze jako ves, případně se zmiňuje dvůr v Královicích.

12. Přítomnost církve a sakrálních staveb

Písemné prameny se většinou dotýkají církevní organizace. Skoro celé území má venkovský ráz, kostely byly nejprve součástí hradisek, teprve od konce 11. a začátku 12. století došlo ke změně. Na území Prahy bylo založeno 27 nových klášterů z velké části fundovaných šlechtici, v tomto období tedy vznikají šlechtické kostely i na venkovských sídlištích (Sommer 1990, 84; Merhautová - Třeštík 1984, 109). Na sledovaném území se rozkládají rozsáhlejší církevní enklávy, jak nás informují zmínky v písemných pramenech. Většina vesnic je tak v majetku církve, teprve až od 13. a 14. století postupně některé přechází do majetku světských osob, které často přebírají i patronát nad kostelem. Tak např. první písemná zmínka o kostele v Dubečku se datuje právě k roku, kdy se pražští měšťané stávají patrony kostela.

Na daném území se nachází tři románské kostely. Je to kostel Povýšení sv. Kříže ve Vinoři, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Dolních Počernicích a kostel sv. Bartoloměje v Kyjích (Neústupný 1999, 151-156). Podélnému kostelu z Vinoře zůstala z jeho románské podoby hranolová věž (Merhautová - Třeštík 1984, 145). Románský kostel v Kyjích, podélného jednodolního půdorysu, vznikl zřejmě z potřeby spojit kostel a opevněné sídlo správce biskupského statku. Mohutná obranná věž tohoto tribunového kostelíku zabírala celou šířku jeho lodi. V tloušťce zdi mezi tribunou a lodí a mezi tribunou a patrem věže bylo umístěno schodiště (Merhautová - Třeštík 1984, 259).

Ovšem vyvstává zde problém ohledně možnosti datování těchto kostelů. Většina kostelů je datována na základě umělecko historické analýzy, o některých se zmiňují i písemné prameny. Tyto jednodolní románské kostelíky svou podobu příliš neměnily, nepodléhaly výraznějším architektonickým podnětům, proto mohou některé z nich pocházet i z konce používání románského slohu (Neústupný 1999, 155). Např. kostel Nanebevzetí Panny Marie v Dolních Počernicích je v pramenech poprvé zmiňován až ve 14. století, z jeho původní románské podoby se zachovalo pouze okénko. Také kostel sv. Bartoloměje v Kyjích je poprvé zmíněn až ve 14. století. Proto je obtížné snažit se vystihnout vztah osídlení k církevním stavbám, pokud neznáme, často ani přibližně, jejich vznik. Každého venkovského kostelíku se navíc týká možnost, že před nám známou podobou zde mohl stát nějaký, nám neznámý předchůdce.

Ve Vinoři se předpokládá kostel i na hradišti, osídlení z Dolních Počernic pochází od střední doby hradištní. Kostel v Kyjích byl biskupem postaven v první polovině 13. století,

výzkumy okolo kostela prokázaly osídlení od střední doby hradištní. Tyto kostely tedy vznikly už v osídlené oblasti.

Majetek církve zde v raném středověku v největším rozsahu zastupuje Vyšehradská kapitula, která vlastní pozemky v Horních Počernicích (Chvaly), Dubči, Hájku, Kbelech a Víně. Hloubětín je nejprve majetkem Řádu německých rytířů, poté se stává majetkem Křižovníků s červenou hvězdou. Uhřetěves je majetkem kláštera sv. Jiří na Pražském hradě. Kyje patří biskupovi a poté arcibiskupovi, který zde má svůj dvůr. Pod Kyje spadají i Štěrboholy, které jsou také majetkem biskupa. V jižní části území se však sakrální stavby vyskytují řidčeji, známe odsud pouze kostel z Královic či z Uhřetěvsi. To jistě souvisí i s řidším osídlením v jižní části dané oblasti. Barokní podoba kostela sv. Markéty v Královicích si ze své gotické podoby zachovala pouze jedno drobné, úzké okénko. Středověká podoba kostela v Uhřetěvsi není známa, v roce 1312 ho však po zrušení templářského řádu dostali do majetku johanité (Sommer 1990, 89).

Na přelomu 13. a 14. století byla Pražská diecéze v souvislosti s vytvářením farní sítě rozdělena na děkanáty. Ve vrcholném středověku nám pro dané území vyplývají dvě hlavní správní složky, jež spadají pod Pražskou diecézi - je to brandýský děkanát, který na jihu sousedí s říčanským děkanátem. Pod brandýský děkanát spadalo 24 farností, mezi nimi farní kostel ve Víně, Hloubětíně, Dolních Počernicích a Kyjích a také farní kostel v dnes už zaniklé vsi Litožnice. Říčanský děkanát měl 31 farností, patřily tam farnosti v Královicích, Uhřetěvsi a v Dubečku.

13. Chronologický přehled dokladů osídlení

13. 1. Nejstarší osídlení - kultura pražského typu

Běchovice

Jedná se o jedno z mála sídlišť s osídlením kultury pražského typu v Čechách, kde bylo nalezeno více zahloubených chat. Nacházelo se jihozápadně od obce. Obcí protéká Rokytká a Říčanský potok. Jedná se o rovinný terén protknut menšími vodními toky. Nachází se zde hnědé půdy na terasových štěrcích a píscích, krajina je to tedy úrodná a příznivá pro zemědělství.

Osídlení je zde pak doloženo až v RS4 v intravilánu obce a pokračuje do vrcholného středověku.

Horní Počernice

Osídlení kultury pražského typu je zde prokázáno na třech lokalitách - v místní části Chvaly, v poloze Na Chvalce a v místní části Svěpravice. Jelikož leží tyto lokality velmi blízko sebe, mohlo by se jednat o jediné sídliště. Nachází se v blízkosti Svěpravického potoka a potoka Chvalky. Toto osídlení pak pokračuje dál a je prokázáno od starší doby hradištní až do 13. století. Nacházelo se v extravilánu pozdější vrcholně středověké vesnice.

Následně je zde registrovaná zaniklá ves Babice, která se od zjištěných časně slovanských poloh nachází necelé 2 kilometry. Archeologicky je datovaná k polovině 13. století, v písemných pramenech se poprvé objevuje k roku 1356.

S otazníkem je pak osídlení kultury pražského typu v Kbelech, odkud pocházejí nálezy několika větších keramických střepů. Jejich lokalizace není úplně jasná, jsou označeny původem ze Kbel a umístěny ve sbírce N.M.

13. 2. Střední doba hradištní

Dolní Počernice

Osídlení ze střední doby hradištní je zde prokázáno v extravilánu obce při Svěpravickém potoku. Osídlení je dále prokázáno od poloviny 13. století až do 16. století a je

dáváno do souvislosti se zaniklou středověkou vsí Babice. Nachází se tedy rovněž v extravilánu obce při potoku Chvalka.

Královice - hradiště

Osídlení na hradišti je prokázáno od 10. století, pokračuje do mladší doby hradištní až po vrcholný středověk. V okolí Královic směrem k Praze jsou stopy po raně středověkém osídlení mizivé.

13. 3. Mladší doba hradištní

Litožnice

Poloha zaniklé středověké vsi nacházející se na katastru obce Dubeč byla osídlena už od konce 10. století, její osídlení trvalo až do vrcholného středověku. Ležela na levém břehu Říčanského potoka. Protože je plocha dnes označena jako přírodní památka kvůli soustavě rybníků a přilehlých luk, nenajdeme zde novověkou zástavbu. Lesní porost je tvořen především dubohabřinami, ty představují ideální prostředí pro osidlování, protože se dobře mýtí a jsou vhodné i pro pastvu.

Kyje

Osídlení je prokázáno od RS3 sondou při zdi kostela sv. Bartoloměje, a dále pokračuje do vrcholného středověku. Osídlení tedy vzniklo ještě před přítomností biskupského dvora a stavbou románského kostela.

Vinoř

Osídlení hradiště je prokázáno od konce 10. století a pokračuje do vrcholného středověku. Osídlení vesnice je prokázáno od 13. století, kdy na okraji vesnice byla zachycena část sídliště s pravděpodobnými doklady železářské výroby. V intravilánu obce při kostele bylo prokázáno osídlení z raného středověku. S osídlením Vinoře by mohl souviset i nález z katastru Radonic, kde bylo při cestě směrem do Vinoře zachyceno osídlení z 11. století.

13. 4. Přelom raného a vrcholného středověku

Hostavice

Na severním okraji obce bylo doloženo osídlení z první poloviny 13. století. V jádru vsi byl proveden řez potvrzující osídlení z VS1.

Nejstarší časně slovanské osídlení je zachyceno v Běchovicích a Horních Počernicích, tedy ve středu dané oblasti. Obě dvě lokality mají návaznost na menší vodní toky nacházející se v jejich blízkosti, což není překvapivé.

Osídlení se v následujících staletích, tedy po téměř celý raný středověk a ve většině případů s pokračováním do vrcholného středověku, koncentrovalo hlavně do středu vymezené oblasti. Ta tedy představuje jakési jádro ve vývoji venkovského osídlení na východě Prahy. Jedná se o oblast okolo Kyjí, Dolních a Horních Počernic, patří sem i zaniklé vsi Litožnice a Babice. Osídlení tak patrně souvisí s průběhem obchodní stezky, která tudy probíhala směrem na Moravu. Doklady osídlení pochází ve větší míře od mladohradištního období.

Kromě této oblasti mají výraznou úlohu od 10. století dvě centrální lokality - hradiště v Královicích a Vinoři. Okolo obou je patrna skulina v dokladech raně středověkého osídlení směrem do středu dané oblasti. Osídlení Vinoře patrně souvisí s mladohradištním osídlením severně od Prahy, které je doloženo aglomerací pohřebišť (např. pohřebiště v Radonicích) a také s předpokládanou obchodní stezkou, která tudy probíhala směrem do Polska. Z okolí Vinoře pochází objev části sídliště z 11. století z katastru Radonic, které se nachází směrem k Vinoři. V okolí Královic je nejbližší raně středověký doklad osídlení objev kostrového hrobu se záušnicí z Uhříněvsi, o němž ale nic dalšího nevíme. Pro lepší přehled viz tab. I, která obsahuje archeologické doklady, první písemné zmínky, přítomnost kostela a hrobové nálezy. Snadněji se tak orientujeme a můžeme z ní vyčíst, že jižní část území byla osídlena velmi řídko, a že naopak ve střední části se osídlení od počátku koncentrovalo. V tabulce jsou záměrně katastry uspořádány od severu k jihu.

Katastr	Archeologické doklady	První písemná zmínka-rok	Přítomnost kostela	Hrobové nálezy
Vinoř - hradiště	mladší doba hradištní		předpokládá se	
Vinoř - vesnice	obecně RS	1088	románský kostel	RS
Radonice	mladší doba hradištní	1397		RS
Kbely	pražský typ ?	1130		
	obecně RS i VS			
Satalice	sběr podél Vinořského potoka - RS i VS	1373		
Hloubětín	obecně RS, VS	1207	kostel sv. Jiří - první zmínka 1217	RS
Horní Počernice	pražský typ, mladší doba, hradištní, 13.stol.	1322		mladší doba hradištní
Babice-ZSV	polovina 13.st.-14.st.	1356		
Dolní Počernice	střední doba hradištní, polovina 13. st.	1323	románský kostel	
Hostavice	polovina 13. st.	1432		
Kyje	RS3-RS4, polovina 13. st., VS2	1289	románský kostel	VS
Běchovice	pražský typ, RS4-VS2	1227		RS3
Litožnice - ZSV	mladší doba hradištní - VS	1351	kostel	
Dubeč	sběry v Dubečku - RS	1088	Dubeček - první zmínka 1364	RS
Dubeček		1313		
Štěrboholy	bez nálezů	1371		
Koloděje	sběry - několik zlomků z RS i VS	1346		
Dolní Měcholupy	sběry - 3 zlomky z VS, 1 z RS	1309		
Hájek	sběry - pár zlomků z VS	1313		
Horní Měcholupy	bez nálezů	1309		
Královice - hradiště	střední/mladší doba hradištní, VS		kostel sv. Markéty	
Uhříněves	sběry - pár zlomků z VS	1227	předpokládaný vznik ve 14.st.	RS

Tab. I

Raně středověké osídlení nacházející se v intravilánu pozdější vrcholně středověké vesnice, jejíž půdorys známe ze Stablního katastru, můžeme najít v Běchovicích. Týká se to osídlení datovaného do RS4. Časně slovanské osídlení s keramikou pražského typu bylo zachyceno na okraji obce v extravilánu.

Méně překvapivý je pak doklad raně středověkého osídlení v jádru pozdější vrcholně středověké vsi tam, kde máme registrovány románské kostelíky. Jedná se tak o Dolní Počernice, kde byl v době románského slohu postaven kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Dále se vrcholně středověké osídlení vyvíjelo z raně středověkého základu v Kyjích, odkud máme doklad osídlení z RS3 u románského kostela sv. Bartoloměje.

Také z Vinoře pochází doklad raně středověkého osídlení z místa románského kostela Povýšení sv. Kříže v jádru vsi.

13. 5. Hrobové nálezy

Doklady pohřební aktivity pocházejí z několika katastrů, ovšem téměř všechny nálezy pocházejí ze začátku 20. století, případně z konce 19. století, a jsou dnes ztracené, přičemž se o nich dovídáme jen díky několika zmínkám v literatuře. J. Sláma shrnul poznatky o hrobových nálezech do katalogu. Z toho se dozvídáme o nálezech kostrových hrobů z Dubče, Hloubětína, Uhříněvsi, Radonic a Vinoře. Dále víme díky proběhnutým archeologickým výzkumům o nálezech kostrových hrobů z Horních Počernic, Kyjí, Běchovic a taktéž z Vinoře (viz Katalog archeologických akcí a nalezišť).

Běchovice

Zde bylo objeveno několik kostrových hrobů pocházejících z RS3. Jako milodary byly uloženy keramické nádoby, bronzové a měděné záušnice a tři skleněné korálky. Většina nálezů byla rozebrána. Toto pohřebiště zřejmě souviselo s mladohradištním osídlením zjištěným na stejné lokalitě.

Dubeč

Hrobové nálezy pocházejí z části Dubeček z polohy Nad lomem a Na skalce, nálezy jsou nedochované. Poloha se nachází v blízkosti nejstaršího jádra Dubečku.

Hloubětín

Na ulici Poděbradská a Nademlejnská bylo nalezeno 11 kostrových hrobů, jako milodary byl nalezen nůž a dvě nádoby. V blízkosti se nachází sídlištní aktivita z raného středověku.

Horní Počernice

Kostrové hroby byly nalezeny v poloze Na Chvalce a zřejmě patří k mladohradištnímu osídlení na lokalitě.

Kyje

V blízkosti kostela sv. Bartoloměje bylo objeveno sedm kostrových hrobů z vrcholného středověku souvisejících patrně s kostelním hřbitovem.

Radonice

Nález několika kostrových hrobů východně od obce pochází z konce 19. století a byl učiněn při stavbě silnice do Horních Počernic. Jako milodary byly uloženy keramické nádoby s výzdobou v podobě vlnic. Nálezy se nedochovaly. Pohřebiště u Radonic se spíše vztahuje k osídlení severně od Prahy směrem k Brandýsu nad Labem.

Uhříněves

byl zde učiněn objev kostrového hrobu s bronzovou záušnicí, nálezy jsou dnes nezvěstné a další informace nemáme.

Vinoř

V roce 1923 bylo při hloubení základů stavby zničeno pohřebiště. Byly objeveny čtyři nádoby, které jsou nyní nezvěstné. J. Sláma takový typ nálezu definuje jako nedochované nálezy z hrobů, o kterých existují nejasné zprávy v literatuře.

Dále byl v obci nalezen kostrový hrob, jako milodar bylo uloženo vědro, železný nůž a vajíčko. Tento pohřeb může souviset s blízkou raně středověkou sídlištní aktivitou odhalenou v blízkosti románského kostela.

14. Závěr

Předložená práce se snažila postihnout osídlení a jeho proměny na východním okraji Prahy a to především od 6. do 13. až 14. století. Na základě údajů z Archeologické databáze Čech byl vytvořen katalog, ve kterém najdeme proběhnuté výzkumy či náhodné nálezy z daného území za posledních sto let. Katalog jsem nazvala jako Katalog archeologických akcí a nalezišť, slovo lokalita jsem v názvu vynechala záměrně, protože u spousty zdokumentovaných archeologických akcí se nedá říct, že by přinesly poznatky o lokalitě. Jedná se totiž často o povrchové sběry, navíc s velmi malým počtem nalezených keramických fragmentů pocházejících ze středověku, u kterých hrozí, že dané nálezy nereflektují novou lokalitu, ale že se jedná pouze o přesunutou ornici. Samotné lokality, u kterých se dá mluvit o osídlení, jsem pak shrnula a více popsala v samostatných kapitolách.

Popisovaná oblast se vyznačuje několika zvláštními vlastnostmi. Ačkoli je v podstatě celá oblast velmi příhodná pro zemědělství i pastvu, s velmi dobrými klimatickými i hydrologickými podmínkami, raně středověké osídlení je zde poměrně řídké a celkově pozdní. Ze zpracování katalogu a následného zhodnocení lokalit s doklady sídlení vyplynulo, že se středověké osídlení koncentrovalo ve středu oblasti, a to už od časně slovanského období. Jedná se o oblast okolo Horních Počernic a Běchovic, odkud máme doklady časně slovanského osídlení, a oblast Kyjí, Dolních Počernic a zaniklé vsi Litožnice z katastru Dubče, kde se osídlení vytvořilo ve střední až mladší době hradištní. Tuto oblast tedy považuji za jakési jádro středověkého osídlení na východním okraji Prahy. Osídlení zde souvisí pravděpodobně také s průběhem raně středověké obchodní stezky, která přes danou oblast vedla směrem na Moravu a dál, a s příhodnými zemědělskými podmínkami s četnými většími či menšími vodními toky a kvalitními půdami.

Kromě dvou hradišť na severu a jihu dané oblasti pocházejí z ostatních katastrů doklady poměrně pozdního osídlení, které se zde vytvořilo především ve 13. století a pokračovalo dále do vrcholného středověku.

Hradiště ve Vnoři i Královicích byla osídlená od 10. století. Podle nových výzkumů v Královicích a z nich pocházejícího dendrodatování zde bylo osídlení prokázáno už od začátku 10. století. Doklady venkovského osídlení okolo hradiště v Královicích jsou však mizivé především směrem dovnitř vymezené oblasti. Ze samotné vsi Královice pochází pouze náhodný nález čtyř raně středověkých keramických zlomků, první písemná zmínka o Královicích pochází z počátku 13. století. Hradiště ve Vnoři pravděpodobně souviselo spíše s osídlením severně od Prahy, což dokládá řada nalezených pohřebišť směrem k Brandýsu nad Labem, do souvislosti s tím patří i pohřebiště v Radonicích. Doklady osídlení ze vsi

Vinoř pocházejí až z počátků 13. století, první písemná zmínka z počátku 11. století. Je pravděpodobné, že osídlení vesnice bylo nějakou dobu současné s osídlením hradiště, na kterém se díky nálezům románské dlaždice předpokládá i přítomnost kostela.

S tím souvisí i vztah venkovského osídlení k sakrálním stavbám. Na daném území je doložena přítomnost tří románských kostelů - ve Vinoři, v Dolních Počernicích a v Kyjích. Ves Vinoř patřila v raném středověku Vyšehradské kapitule, stojí zde románský kostel a předpokládá se, že jeden stál také na hradišti. Osídlení se tak patrně vytvořilo postupně okolo hradiště. Doklady osídlení z Dolních Počernic máme už od střední doby hradištní. Kyje byly biskupovým majetkem, který zde nechal postavit kostel na svém dvoře někdy v první polovině 13. století. Výzkumy okolo kostela prokázaly osídlení už od střední doby hradištní. Samozřejmě existuje možnost, že i v dalších vesnicích stály románské kostely, jejichž románská podoba nám ale není už známá (např. pravděpodobný románský původ kostela sv. Markéty na hradišti v Královicích, jehož poloha přímo na akropoli by tomu odpovídala; neznámá podoba kostela ze zaniklé vsi v Litožnicích či možní dřevění předchůdci nám známých kostelů atd.). Tyto románské kostely vznikly tedy v už osídlených oblastech. Naopak co se týče hradišť, venkovské osídlení se koncentrovalo až později okolo nich. Celkově je jižní část území méně osídlena, s čímž souvisí i menší počet kostelů oproti střední a severní části. Toto řídké osídlení by mohlo souviset s o něco horšími zemědělskými podmínkami oproti střední a severní části, ačkoli zase tak nepříznivé nejsou.

Závěrem lze tedy shrnout, že počátky osídlení na daném území můžeme hledat od časně slovanského období ve střední části oblasti, kde se zachovala kontinuita osídlení až do vrcholného středověku a dále. Většina sídlišť vznikla zřejmě až na počátku 13. století a existuje zde dodnes, pouze dvě středověké vesnice zanikly. Z některých vesnic jsou však archeologické doklady mizivé či zatím úplně chybí (Dolní Měcholupy, Horní Měcholupy, Štěrboholy).

15. Katalog archeologických akcí a nalezišť

Katalog archeologických akcí a nalezišť s nálezy ze středověku vychází především z údajů obsažených v Archeologické databázi Čech, je však doplněn také informacemi o archeologických výzkumech z Pražského sborníku historického. Informace o některých výzkumech (případně nálezech) jsou pak ještě doplněny také z literatury, která je v takovém případě citovaná.

Horní Měcholupy a Štěrboholy nemají záznam v ADC, proto je zde nenajdeme.

Běchovice

Lokalizace: Ferdinandiho statek

PIAN: 96182/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 190:18

Z raného středověku pochází nález keramické nádoby a 120 mincí (denáry). Nález pochází z roku 1860 a většinu mincí si rozebrali dělníci.

Literatura: Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870, 177

Lokalizace: pískovna

PIAN: X/B/1 ZM10 12-24-25; koor.: 170:365

Náhodně a nesoustavně zde v letech 1965-1967 zachraňoval nálezy při těžbě písku J. Zadák. Z RS3 bylo objeveno několik (asi 15, minimálně dva z nich však zřejmě náleží do doby halštatské) kostrových hrobů, ani jeden z nich však nebyl odborně zkoumán. Většina keramických nádob, která zde byla nalezena, byla rozebrána náhodnými nalezcí. J. Zadákovi se podařilo několik nádob a zlomků keramiky zachránit, dále byly u koster nalezeny zvířecí kosti, bronzové a měděné záušnice a tři skleněné korálky (dva modro zelené a jeden světle zelený olivovitý korálek - jedná se snad o velkomoravský vliv).

Toto pohřebiště se nacházelo jihozápadně od Běchovic, jeho jižní a západní okraj ležel v prostoru zničeném pískovnou, severní a východní okraj ležel u ppč. 365/1, 365/3 a 368/7.

Ppč. 365/3:

PIAN: 96182/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 190:18

Pod vedením S. Vencla a L. Hájka byl v roce 1967 proveden plošný odkryv na základě sběru L. Hrdličky z roku 1967. Byla odkryta sídlištní aktivita s nálezy keramiky pražského typu.

Ppč. 365/3 (západní okraj):

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 146:351(souřadnice 72,175:49,700; 72,225:49,525)

V roce 1968 zde provedl J. Zadák a S.Vencl povrchový sběr. Bylo provedeno vzorkování narušených objektů z důvodu výstavby pískovny.

I v tomto roce byla potvrzena sídlištní aktivita z RS1, objeveny byly zahloubené objekty s nálezy keramiky, přeslenů, zvířecích kostí, zlomků železa a opracovaného kamene.

Ppč. 365/3:

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 159:360

Plošný odkryv zde provedl také J. Zadák v roce 1971. Bylo zjištěno dalších 21 objektů z RS1, které byly částečně narušeny skrývkou ornice a těžbou písku. Většina objektů byla prozkoumaná, z ostatních byly odebrány datovací vzorky.

Literatura: Vencl, S. 1973: Časně slovanské osídlení v Běchovicích, o. Praha-východ, Památky archeologické 64, 340-392

Vencl, S. - Hrdlička, L. 1976: Středohradištní pohřebiště v Praze 9-Běchovicích, Archeologické rozhledy 28, 323-329

Sláma, J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, 21

Lokalizace: poloha u Dvora, na levé straně silnice Praha-Úvaly

PIAN: 96182/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 190:18

V roce 1969 zde byl proveden vizuální geodetický průzkum. Plocha, kde stávala středověká tvrz, byla zplanýrována roku 1967.

Literatura: Sedláček, A. 1998: Hrady, zámky a tvrze Království českého 15, 207

Lokalizace: poloha U studánky, jižně od polohy Pod myslivnou

PIAN: 1114/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 330:78

Pod vedením J. Zadáka zde byl v roce 1971 proveden povrchový sběr, z vrcholného středověku nalezen kachel.

Lokalizace: poloha Pod myslivnou

PIAN: 1087/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 328:100

J. Zadák zde v letech 1976-1977 provedl povrchový sběr, odkud pochází sedm zlomků keramiky z vrcholného středověku.

Lokalizace: poloha Skalka (SV od obce), okolí ppč. 257; naleziště A, B, C, D

PIAN: 1090/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 289:79

96182/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 190:18

1091/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 301:87

J. Zadák zde v letech 1973-1976 prováděl povrchový sběr. Bylo objeveno několik zlomků keramiky z hradištního období.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 117

Lokalizace: poloha Za Homolí (SV od obce)

Okolí ppč. 233, 220/1, 250 (naleziště A):

PIAN: 1098/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 309:78

PIAN: 96182/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 190:18

Pod vedením S. Vencla a J. Zadáka byly v letech 1974-1976 prováděny povrchové sběry, na nalezišti A s nálezy zlomků keramiky z vrcholného středověku. Od roku 1976-1977 zde byl proveden záchranný výzkum. Byly nalezeny zlomky keramiky z raného a vrcholného středověku.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 118

Lokalizace: poloha V severním Jeleně (mezi obcemi Běchovice a Koloděje)

PIAN: X/P/3 ZM10 12-24-25; koor.: 250:320 275:320 285:259 323:259

J. Zadák zde v letech 1972-1976 prováděl pravidelné povrchové sběry. Do hradištního období spadá několik nálezů keramických zlomků.

Poté zde prováděl sběry i v letech 1976-1981 (naleziště D) s nálezem jednoho zlomku keramiky z VS, pak také v roce 1986 (mezi nalezišti C a D) s nálezem opět jednoho zlomku keramiky, tentokrát z hradištního období.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 117

Lokalizace: poloha Nad vodárnou, naleziště B

PIAN: 1104/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 106:46

J. Zadákem byl v roce 1977 proveden povrchový sběr, který přinesl pouze jeden zlomek keramiky z vrcholného středověku. Jinak zde zjištěno eneolitické osídlení.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 117

Lokalizace: poloha Na Zabitým, jižně od obce

PIAN: 1135/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 225:316

J. Zadák zde v letech 1976-1977 provedl povrchový sběr, odkud pochází jeden zlomek keramiky z vrcholného středověku.

Lokalizace: poloha Na drahách

PIAN: 1113/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 239:118

Povrchový sběr provedený J. Zadákem v roce 1977. Z vrcholného středověku pochází dva zlomky keramiky.

Lokalizace: poloha Na Táboře

J. Zadák zde v letech 1976-1979 prováděl povrchové sběry na třech nalezištích (A, B, C), ze kterých pochází pár zlomků keramiky z přechodu raného a vrcholného středověku a z vrcholného středověku. Nejvíce však sběry prokázaly osídlení v eneolitu.

Naleziště A:

PIAN: 1152/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 175:318

Odtud pochází několik zlomků keramiky z přechodu raného a vrcholného středověku (RS4-VS1).

Naleziště B:

PIAN: 1153/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 164:309

Z tohoto sektoru pochází pouze jeden zlomek keramiky z přechodu raného a vrcholného středověku (RS4-VS1).

Naleziště C:

PIAN: 1154/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 168:283

Odtud pochází několik zlomků keramiky z vrcholného středověku.

Literatura: Zadák, J. 1982: Výzkumy v Čechách 1978-1979, 110

Lokalizace: poloha Finfásek

PIAN: 1083/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 144:46

PIAN: 1084/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 143:57

J. Zadák zde v letech 1977-1978 provedl povrchový sběr na dvou nalezištích, z každého pochází pouze jeden zlomek keramiky - z naleziště A pochází zlomek z hradištního období, z naleziště B zlomek keramiky z vrcholného středověku.

Lokalizace: poloha U napájký (JV od obce)

PIAN: 1141/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 298:351

PIAN: 1140/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 303:336

J. Zadák zde v letech 1976-1978 a v roce 1986 provedl povrchový sběr, z obou dvou sběrů pochází po jednom zlomku keramiky z vrcholného středověku (naleziště A a B). I na tomto nalezišti sběry přinesly informace o eneolitickém osídlení.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 118

Lokalizace: poloha V Panenkách

PIAN: 1151/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 355:365

PIAN: 1139/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 290:380

J. Zadák zde v letech 1977-1981 provedl povrchový sběr s nálezem pouze dvou zlomků keramiky z raného středověku. Poté v roce 1986 provedl sběr východně od této polohy s nálezem několika zlomků z vrcholného středověku.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 117

.

Lokalizace: pod výzkumnými ústavy

PIAN: 1085/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 156:90

PIAN: 1086/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 144:88

J. Zadák zde v letech 1977-1981 provedl povrchový sběr na nalezišti A s nálezem několika zlomků keramiky z raného středověku. V letech 1981-1986 provedl povrchový sběr na nalezišti B s nálezem několika zlomků keramiky z vrcholného středověku.

Lokalizace: jižní předmostí pražského okruhu

PIAN: 1110/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 25:17

J. Zadák zde provedl v roce 1987 povrchový sběr s nálezy čtyř zlomků keramiky z vrcholného středověku.

Lokalizace: Českobrodská ulice, čpp. 19, staveniště obchodního domu

PIAN: 1082/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 162:20

J. Zadák zde v roce 1993 provedl vertikální řez, kde odkryl sídlištní aktivitu z RS4-VS2 s objevem tří zahloubených objektů (jam) a nálezy keramiky, bronzové záušnice s odlomenou kličkou, kusy železa a zvířecích kostí. Sídlištní aktivita z VS1 zahrnovala odkrytí jednoho zahloubeného objektu (jámy), nálezy fragmentů keramiky a mazanice.

J. Richterová zde v roce 1993 odkryla objekt s mazanicovou krou datovaný obecně do raného středověku. Svrchní výplň obsahovala destrukci hrnčírské pece s keramickým materiálem, převážně defektním a silně přepáleným, spodní část měla charakter běžné výplně. Půdorysem tento objekt odpovídal obdélníkové zemnici.

Literatura: Richterová, J. 1996: Středověké osídlení v povodí středního toku Rokytky, Archaeologica Pragensia 12, 273-307

Dragoun, Z. a kol. 1995: Archeologický výzkum v Praze v letech 1992-1994. Pražský sborník historický XXVIII, 213 - 258

Lokalizace: Českobrodská ulice, čpp. 8.

PIAN: 1263/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 182:13

J. Zadák zde v roce 2005 provedl vertikální řez s nálezy keramiky z raného středověku a zvířecích kostí.

Literatura: Vencl, S. - Hrdlička, L. 1976: Středohradištní pohřebiště v Praze 9-Běchovicích, Archeologické rozhledy 28, 323-329

Richterová, J. 1996: Středověké osídlení v povodí středního toku Rokytky, Archaeologica Pragensia 12, 273-307

Dubeč

Lokalizace: poloha Nad lomem a Na skalce, ppč. 307

PIAN: 96198/B/4 ZM10 12-24-25; koor.: 7:171

Z hradištního období zde byla objevena pohřební aktivita ze zaniklé obce Dubeček. Tyto hrobové nálezy J. Sláma definoval jako pohřební aktivitu, o které existují nejasné zprávy v literatuře, ale nálezy se nedochovaly.

V roce 1944 zde byl proveden povrchový sběr pod vedením M. Šolle. Z hradištního období pochází nálezy keramiky.

Literatura: Sláma J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, 40

Lokalizace: poloha U Dubče

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 75:191

V roce 1968 zde byl proveden povrchový sběr pod vedením Z. Sedláčka. Z doby hradištní pocházejí nálezy keramiky.

Literatura: Vencl, S. -Venclová, N. -Zadák, J. 1976: Osídlení z doby římské v Dubči a okolí, Archeologické rozhledy 28, 247-276

Lokalizace: poloha Za samotou, ppč. 887/1

PIAN: X/P/3 ZM10 12-24-25; koor.: 127:257 118:226 75:206

V letech 1970-1973 byly provedeny povrchové sběry pod vedením J. Zadáka a S. Vencla. Z hradištního období a vrcholného středověku nalezena sídlištní aktivita se zlomky keramiky.

Literatura: Vencl, S. - Venclová, N. - Zadák, J. 1976: Osídlení z doby římské v Dubči a okolí, Archeologické rozhledy 28, 247-276

Lokalizace: poloha Pod zahrádkou, ppč. 903, 934, 921

PIAN: X/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 118:215

Pod vedením Z. Sedláčka, S. Vencla a J. Zadáka zde byl v letech 1968-1973 proveden povrchový sběr s několika nálezy keramiky z hradištního období a z vrcholného středověku.

Literatura: Vencl, S. - Venclová, N. - Zadák, J. 1976: Osídlení z doby římské v Dubči a okolí, Archeologické rozhledy 28, 247-276

Lokalizace: poloha U Počernic

PIAN: 1134/B/2 ZM10 12-24-24; koor.: 464:361

J. Zadákem zde byl v roce 1976 proveden povrchový sběr s nálezy tří zlomků vrcholně středověké keramiky.

Lokalizace: poloha V křížkách

PIAN: 1187/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 2:250

Povrchový sběr učiněný v letech 1976-1977 pod vedením J. Zadáka přinesl nález pěti zlomků keramiky z raného středověku.

Lokalizace: poloha Nad Studánkou, naleziště A

PIAN: 1182/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 192:196

Povrchový sběr pod vedením J. Zadáka z let 1974-1978 přinesl nález dvou zlomků keramiky z VS.

Lokalizace: Litožnice (zaniklá středověká ves)

Poloha V Litožnicích, jižní část ppč. 896/1:

PIAN: 1556/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 138:318

V roce 1962-1975 zde byl pod vedením S. Vencla a J. Zadáka prováděn povrchový sběr. Z hradištního období zjištěna sídlištní aktivita s nálezy keramiky.

Povrchový sběr z roku 1983 pod vedením J. Krejčíka přinesl nález tří zlomků keramiky z VS. J. Zadák zde v roce 1986 také provedl sběry s nálezem jednoho zlomku keramiky ze starší-střední doby hradištní.

Ppč. 896/1 a přilehlá část kolem ppč. 897/5:

PIAN: X/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 141:310

Z. Smetánka a S. Vencl zde v roce 1968 provedli povrchový sběr, nálezy keramiky pochází z vrcholného středověku (13.-15. století). V literatuře uvádí jako nejstarší keramické fragmenty kalichovité okraje, podle dnešního datování se tedy jedná o přelom 10.-11. století. Dále byl objeven zlomek kachle, zlomky železa (část podkovy, šipka, zlomek ostruhy), kamenný brousek, fragment omítky a prejzů a také lidské kosti.

poloha Za hrází, na dně rybníka č. 2, na parcele ppč. 896:

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 127:284

S. Vencl a J. Zadák zde z důvodu stavby meliorační rýhy provedli povrchový sběr v letech 1968-1970. Z doby hradištní a vrcholného středověku byl objeven zahloubený objekt, nálezy keramiky a stavebního kamene.

pod dvorem v sadě:

PIAN: 96198/B/4 ZM10 12-24-25; koor.: 7:171

J. Kabát a K. Slepíčka provedli v roce 1970 vizuálně-geodetický průzkum v sadu, v poloze zaniklé vsi, kde ve vrcholném středověku stála tvrz. Zjištěny zbytky zdiva a pozůstatek vodního příkopu, který tvrz obklopoval.

Literatura: Sedláček A. 1998: Hrady, zámky a tvrze Království českého 15, 205

Sommer, P. 1977: Archaeologia Historica 2, 257-260

Meliorační rýha při stavbě rybníka č. 2:

PIAN: 1193/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 131:296

Z důvodu meliorace zde J. Zadák provedl v roce sběr ještě v roce 1975, kterým zjistil pohřební aktivity ze středověku. Jedná se o nález kostnice a lidské lebky.

Meliorační rýha porušila okolí pravděpodobného zaniklého kostela.

Poloha v Litožnicích (východní břeh Říčanského potoka):

PIAN: 1197/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 142:298

V roce 1975 zde byly J. Zadákem zjištěny kumulace kamenů a malty v pěti objektech, dále byly objeveny zlomky keramiky, mazanice, mlýnský kámen a zvířecí kosti datované do vrcholného středověku.

Ppč. 896/1:

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-25; koor.: 134:316 121:307 134:285

V roce 1975 zde prováděl výzkum také P. Sommer, kterým potvrdil sídlištní a pohřební areál z konce vrcholného středověku. Objevil základy staveb z lomového kamene, kde se sporadicky vyskytují i cihly. V severní části areálu je hřbitov, kde byla nalezena i kamenná zeď, která snad signalizuje blízkost zaniklého kostela. Pocházejí odsud nálezy keramiky, dvou zlomků kostěného hřebenu, fragmentu železa (pant dveří) a částí stavby (stavební kameny, zlomky cihel, mazanice, fragmenty malty).

Poblíž zaniklého kostela:

PIAN: 1193/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 131:296

J. Zadák zde v roce 1976 provedl povrchový sběr s nálezy čtyř zlomků vrcholně středověké keramiky.

Ppč. 896/1, 898/1, 896/3:

PIAN: 96198/B/4 ZM10 12-24-25; koor.: 7:171

J. Zadák zde provedl v roce 1976 vizuální geodetický průzkum a povrchový sběr. Zachyceno bylo zdivo z vrcholného středověku s nálezy skla (část výplně okna), železnou podkovou a zlomky keramiky. Zdivo snad představuje destrukci kostela, nacházelo se asi 10 m od hřbitovní zdi narušené meliorací v roce 1975.

Severně od kosteliště:

PIAN: 1192/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 130:302

Povrchový sběr pod vedením J. Zadáka z roku 1990 přinesl dva zlomky keramiky z VS.

Rybník č. 2:

PIAN: 1199/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 130:286

Povrchový sběr pod vedením J. Zadáka z roku 1990 přinesl dva zlomky keramiky z VS

Okolí tvrze:

PIAN: 1190/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 135:300

Povrchový sběr pod vedením J. Zadáka z roku 1990 přinesl 17 zlomků keramiky z VS.

Literatura: Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách, 35

Smetánka, Z. - Vencl, S. 1969: Zaniklá středověká osada Litoznice, Archeologické rozhledy 21, 396-398

Sommer, P. 1977: Dvě středověká sídliště na východním okraji Prahy. Archaeologia historica 2, 257-259

Sommer, P. 1978: Výzkumy v Čechách 1975, 75

Vencl, S. 1969: Výzkumy v Čechách 1968, 31

Zadák, J. 1978: Výzkumy v Čechách 1975, 75

Lokalita: poloha U hřbitova, naleziště B

PIAN: 1128/B/2 ZM10 12-24-24; koor.: 385:188

J. Zadák zde v roce 1999 provedl povrchový sběr. Z hradištního období pochází dva zlomky keramiky.

Lokalizace: ulice Netlucká, poloha V Moklině

PIAN: 1189/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 55:143

Povrchový sběr J. Zadáka z let 1999-2000 přinesl z VS pouze jeden zlomek keramiky.

Dolní Měcholupy

Lokalizace: poloha U hřbitova, naleziště A

PIAN: 1131/B/2 ZM10 12-24-24; koor.: 385:176

V roce 1976 zde proběhl povrchový sběr pod vedením J. Zadáka. Ze středověku zde byly nalezeny zlomky keramiky – jeden zlomek z hradištního období, tři zlomky z vrcholného středověku.

Dolní Počernice

Lokalizace: bývalá tvrz

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-19; koor.: 407:94

V roce 1974 byl proveden povrchový sběr v místě bývalé středověké tvrze, která beze stopy zanikla při výstavbě zámku.

Literatura: Kabát, J. - Slepíčka, K. 1973: Výzkumy v Čechách 1970, 27

Lokalizace: Národních hrdinů, ppč. 1435 (Golf Resort Černý Most)

Záchranný výzkum z roku 2008 pod vedením J. Frolíka a M. Mácalové probíhal na ploše u soutoku Svěpravického potoka a potoka Chvalky (v literatuře je chybně uveden místo Svěpravického potoka potok Šestajovický). V části u Svěpravického potoka byla prozkoumána mírně zahloubená chata s pozůstatkem kamenné pece, datovaná do střední doby hradištní. Podél potoka Chvalky byly zjištěny fragmenty zdiva a jeho destrukce a zahloubené objekty, náležející pravděpodobně k zaniklé středověké vsi Babice. Tyto kamenné konstrukce jsou datované do 14. -16. století. Dále byly zjištěny zásobnicové jámy a jámy po jakési pyrotechnologické aktivitě s materiálem 1. poloviny 13. století.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 2009: Archeologický výzkum v Praze v letech 2007-2008. Pražský sborník historický XXXVII,403-485

Hájek

Lokalizace: poloha Za oborou

naleziště A:

PIAN: 1258/O/2 ZM10 12-24-25; koor.: 245:140

V letech 1976-1979 zde J. Zadák prováděl povrchové sběry s nálezy několika zlomků keramiky z VS.

V roce 1985 zde opět provedl sběr, z vrcholného středověku pochází jeden zlomek keramiky.

naleziště B:

PIAN: 1160/O/2 ZM10 12-24-25; koor.: 255:150

V letech 1976-1978 zde J. Zadák prováděl povrchové sběry, z vrcholného středověku pochází jeden zlomek keramiky.

Hlobětín

Lokalizace: pískovna (křižovatka ulic Poděbradská a Nademlejská, ppč.1721- 22)

PIAN: 96201/B/4 ZM10 12-24-19; koor.: 128:286

Z hradištního období pochází objev 11 kostrových hrobů, které u kterých se našly keramické nádoby a nůž. Existuje o tom pouze zmínka v literatuře, nálezy se nedochovaly.

Literatura: Sláma J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, 100

Lokalizace: pískovna (Poděbradská ulice)

PIAN: 96201/B/4 ZM10 12-24-19; koor.: 128:286

Jedná se o náhodný nález nádoby při práci v pískovně pocházející z raného středověku.

Lokalizace: ulice U Elektry, parcely č. 1651/1, 1651/2, 1651/3, 1651/4, 1651/5, 1651/6, 1651/6, 1651/7, 1651/8, 1651/9; (bytový dům Zahrady nad Rokytkou)

PIAN: 1361/B/2 ZM10 12-24-18; koor.: 475:300

Plošný odkryv pod vedením P. Huštáka zde byl proveden v letech 2006-2007. Z raného středověku zjištěna sídlištní aktivita.

Lokalizace: ulice K Náhonu

PIAN: 1362/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 55:260

V letech 2007-2008 zde P. Hušták prováděl plošný odkryv z důvodu rekonstrukce

historického objektu a výstavby bytových domů. Zaznamenána sídlištní aktivita z VS2 - nálezy zlomků keramiky a zvířecích kostí.

Horní Počernice

Lokalizace: Na Chvalce

Ppč. 329 a 330:

PIAN: X/O/3 ZM10 12-24-20; koor.: 88:328

Pod vedením J. Justové bylo v letech 1968-1969 zachyceno na stěnách výkopu pro inženýrské sítě koryto zaniklého potoka. V roce 1968 byl proveden vertikální řez v průkopu pro vodovod a v roce 1969 byl proveden povrchový sběr. Byla zjištěna zásobní jáma a nálezy keramiky převážně z 11. století. V literatuře pak autorka uvádí převahu kalichovitých okrajů v nalezeném souboru (podle nynějšího stavu jsou kalichovité okraje datovány od konce 10. století do průběhu 11. století).

PIAN: 96207/O/4 ZM10 12-24-20; koor.: 186:350

Pod vedením P. Sommera byl v roce 1975, východně od sídliště zkoumaného J. Justovou, učiněn povrchový sběr s nálezy keramiky pražského typu a mladohradištní keramiky a poté byl proveden vertikální řez, který potvrdil vrstvu z mladší doby hradištní.

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-20; koor.: 88:319 88:315 84:311

V roce 1976 byla provedena sonda pod vedením V. Humla na základě oznámení nálezu mladohradištní keramiky a lidské kostry. Při jižním okraji sídliště, které bylo zjištěno v předchozích letech J. Justovou a P. Sommerem, byl v roce 1976 zjištěn V. Humlem sídlištní a výrobní okrsek. K tomuto sídlišti zřejmě náleží zbytky kostrového pohřebiště na jihovýchodě (ppč.121), kde byly objeveny dva kostrové hroby. Byla zjištěna sídlištní aktivita s nálezy keramiky z mladší doby hradištní, s objevem polozemnice s kůlovými jamkami, zahloubených píček s keramikou 12. - 13. století, otopného zařízení a kůlových jamek, dále byly objeveny zlomky keramiky (odtud také přeslen), mazanice a železných předmětů (nůž, nůžky, podkova, opasková přezka, zlomek srpů) a jeden bronzový předmět (udidlo), kostěné šídlo. Výzkum tak zachytil pokračování mladohradištního sídliště.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 1980: Archeologický výzkum v Praze v letech 1976 a 1977. Pražský sborník historický XII, 236-255

Huml, V. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 118-119

Huml, V. 1982: Osada v Horních Počernicích, Praha 9. Archaeologia historica 7, 219-222

Justová, J. 1969: Výzkumy v Čechách 1968, 35

Justová J. 1972: Mladohradištní sídliště v Horních Počernicích, okr. Praha-východ, Archeologické rozhledy 24, 570-575

Justová, J. 1972: Výzkumy v Čechách 1969, 35

Sommer, P. 1977: Dvě středověká sídliště na východním okraji Prahy. Archaeologia historica 2, 257-260

Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9 - Horních Počernicích, Archeologické rozhledy 33, 679-687

Ppč. 4468:

PIAN: X/O/2 ZM10 12-22-19; koor.: 479:323 467:344

Jedná se o povrchový sběr a plošný odkryv z let 1979-1981 pod vedením J. Zadáka a S. Vencla. Byla zjištěna sídlištní aktivita z RS1 (pražský typ) a RS2. Z RS1 pochází zahloubená chata, zlomky keramiky a zvířecích kostí. Z RS2 pochází zahloubená chata, nález pravděpodobně pece, ohniště, dále zlomky keramiky, kamenného brousku a mlýnského kamene.

Literatura: Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9-Horních Počernicích, Archeologické rozhledy 33, 679-687

Vencl, S. - Zadák, J. 1984: Výzkumy v Čechách 1980-1981, 104

Zadák, J. 1982: Výzkumy v Čechách 1978-1979, 111

Lokalizace: Chvaly, křižovatka ulic Stoliňská a Slatiňanská

PIAN: X/O/2 ZM10 12-24-20; koor.: 471:324

V roce 1979 zde byl J. Zadákem proveden povrchový sběr s nálezy keramiky a pozorování objektů z RS1. Na základě tohoto zjištění zde byl poté proveden záchranný výzkum. V těsném jižním sousedství se později téhož roku hloubil příkop pro plynovod. Zde bylo zjištěno zničení zahloubeného objektu s keramikou náležející sídlišti z RS1. Asi 250 metrů od tohoto objektu byla v roce 1980 odkryta polozemnice z RS2.

Literatura: Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9-Horních

Lokalizace: Chvaly - lom

PIAN: 1045/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 475:362

J. Zadák zde v roce 1986 provedl sběr z odpadajících stěn lomu s nálezem jednoho zlomku keramiky z VS.

Lokalizace: zaniklá ves Babice, sídliště Černý Most II, na březích potoka Chvalky

PIAN: X/P/1 ZM10 12-24-19; koor.: 433:240; 422:226; 439:235; 442:237; 430:240; 186:350

J. Klápště, J. Zadák J. a Z. Dragoun v roce 1986 povrchovým sběrem zjistili sídlištní aktivitu z VS.

J. Richterová zde v letech 1987-1990 prováděla plošný odkryv středověkého osídlení, které však bylo z větší části narušeno a zničeno probíhající stavbou. Zároveň byl prováděn povrchový sběr severně od potoka Chvalky J. Zadákem v letech 1986-1987, který přinesl určitá zjištění o rozsahu osídlení, které se rozkládalo na obou březích potoka Chvalky. Byla objevena zaniklá středověká ves Babice. Z první pol. 13. - 14. století byla objevena sídlištní a výrobní aktivita. Bylo odkryto několik zahloubených objektů: chata s kůlovými jámami, šest hutnických pecí, objevily se pozůstatky zděných objektů s keramikou 13. a 14. století. Dále byly objeveny tři celé keramické nádoby, několik fragmentů keramiky, velká kumulace železářské strusky po celé lokalitě a mazanice. Roku 1990 byl výzkum dokončen. Objekt s kamennou korunou a spodní roubenou výdřevou, který byl zpočátku považovaný za studnu, se ukázal jako nádrž používaná při železářském výrobním procesu. Ze dna objektu byl vyzvednut kus metalického železa a zlomky keramiky 13. století. Podařila se tak doložit i železářská výroba na lokalitě.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 1989: Archeologický výzkum v Praze v roce 1987. Pražský sborník historický XXII, 162-182

Dragoun, Z. a kol. 1993: Archeologický výzkum v Praze v letech 1990-1991. Pražský sborník historický XXVI, 190 - 215

Richterová J. 1988: Záchranné a zjišťovací výzkumy středověkých vesnic na území Prahy. Archaeologia historica 13, 495-508

Richterová, J. 1996: Středověké osídlení v povodí středního toku Rokytky, Archaeologica Pragensia 12, 273-307

Lokalizace: Chvaly - tvrz

PIAN: 96207/B/4 ZM10 12-24-20; koor.: 186:350

V roce 1979 provedli J. Kabát a K. Slepíčka vizuálně-geodetický průzkum, aby potvrdili historické zprávy ohledně tvrze. Ovšem ověření dopadlo negativně. Tvrz mohla stát v místě zámku a dvora nad rybníkem (dle konfigurace terénu).

Literatura: Sedláček, A. 1998: Hrad, zámky a tvrze Království českého 15, 309

Lokalizace: Svěpravice čpp. 3693/2

PIAN: X/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 44:189

Plošný odkryv S. Vencla a J. Zadáka z roku 1981 zjistil sídlištní aktivitu z RS1 s objevem zahloubené chaty s pozůstatkem ohniště a nálezů zlomků keramiky.

Literatura: Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9 - Horních Počernicích, Archeologické rozhledy 33, 679-687

Lokalizace: Svěpravice, ulice Šanovská, mezi domy čpp. 1597 a 1598

PIAN: 96207/O/4 ZM10 12-24-20; koor.: 186:350

Výzkum z roku 1982-1983 pod vedením S. Vencla a J. Zadáka zjistil sídlištní aktivitu z RS1 s nálezy keramiky, zvířecích kostí, kostěného hřebenu, kamene (žernov) a strusky a s objevem dvou zahloubených objektů (polozemnice a pec).

Literatura: Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9 - Horních Počernicích, Archeologické rozhledy 33, 679-687

Vencl, S. - Zadák, J. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 147

Zadák, J. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 147

Lokalizace: Svěpravice, ulice K hrázi

PIAN: 1069/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 154:225

Povrchový sběr J. Zadáka z roku 1981 s nálezem dvou zlomků keramiky z VS.

Lokalizace: Svěpravice, u zahradnictví

PIAN: 1061/B/2 ZM10 12-24-20; koor.: 171:247

J. Zadák zde provedl v roce 1984 sběr s nálezem jednoho zlomku keramiky z VS.

Lokalizace: Svěpravice, parcela č.121/1-121/2

PIAN: X/O/3 ZM10 12-24-20; koor.: 107:300

Nedokumentovaná akce pod vedením K. Rálka, V. Saska a V. Budinského v roce 1937 odkryla z RS4 tři kostrové hroby (s dřevěnými pozůstatky). Z této parcely pochází také povrchový nález zlomků nádob z mladší doby hradištní, které jsou zdobeny širokou vlnovkou. Nález byl učiněn roku 1948 J. Žateckým.

Literatura: Kudrnáč J. 1963: Vývoj slovanského osídlení mezi pražským Povltavím, Labem, Sázavou a Výrovkou, Památky archeologické 54, 205

Lokalita: Svěpravice

PIAN: 96207/O/4 ZM10 12-24-20; koor.: 186:350

Ze školní sbírky pochází soubor železných předmětů. Jedná se o postříbřenou záušnici, asymetrickou radlici, zlomky dvou železných nožů a železný sekáč.

Objevy byly také tři kostrové hroby z RS4 a bronzová záušnice pod vedením A. Millera v roce 1936.

Literatura: Kudrnáč J. 1963: Vývoj slovanského osídlení mezi pražským Povltavím, Labem, Sázavou a Výrovkou, Památky archeologické 54, 205

Hostavice

Lokalita: severní okraj obce

PIAN: X/O/2 ZM10 12-24-19; koor.: 295:156

Plošný odkryv z let 1986-1987 pod vedením J. Richterové odhalil sídlištní areál z poloviny 13. století s objevem vstupní šíje polozemnice, jež byla zpevněna kameny (přímo v kamenné plentě nález části srpů a bronzové záušnice), dále bylo odkryto množství kúlových jamek s nálezy keramických fragmentů (především zduřelých okrajů), zásobní a odpadní jámy, nálezy keramiky a množství zlomků železa a zvířecích kostí. Před tímto výzkumem zde průzkum a vzorkování provedl J. Klápště, Z. Dragoun a J. Zadák.

Literatura: Richterová, J. 1988: Záchrané a zjišťovací výzkumy středověkých vesnic na území Prahy. Archaeologia historica 13, 495-508

Lokalizace: jádro vsi

PIAN: 43/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 289:160

J. Klápště zde v roce 1986 provedl vertikální řez. Zjistil narušení objektů z VS1. J. Zadák zde nalezl depot středověkých železných srpů/kos.

Kbely

Lokalizace: ulice Železnobrodská č. 45

PIAN: 1015/B/1 ZM10 12-24-14; koor.: 185:223

V roce 2003 zde provedl M. Kostka vertikální řez ve stavební jámě pro základy novostavby. Z raného středověku zjištěna sídlištní aktivita - dva zahloubené objekty, nálezy několika zlomků keramiky, mazanice a uhlíků.

Lokalizace: ulice Žacléřská, parcela. č. 21/2

PIAN: 1350/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 193:192 193:196 204:196 203:192

V letech 2005-2006 zde M. Kuchařík provedl plošný odkryv, odkryl příkop se zlomky keramiky datovaný na přechod vrcholného středověku a novověku.

Lokalizace: starší nálezy z katastru obce ve sbírce NM (před rokem 1918)

PIAN: 96217/B/4 ZM10 12-24-14; koor.: 201:198

Jedná se o dary J. Mášy, nálezy ze sbírky J. Axamita, E. Štorcha či K. Buchtely a nálezy z výzkumů J. L. Píče. Z hradištního období se jedná o nálezy keramiky. Snad zde můžeme zařadit několik starohradištních nádob, které jsou ve sbírce NM a jejichž bližší lokalizace není známá.

Literatura: Kudrnáč, J. 1963: Vývoj slovanského osídlení mezi pražským Povltavím, Labem, Sázavou a Výrovkou. Památky archeologické 54, 173-223

Lokalizace: průzkum oblasti Vinořského potoka

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 59:292 97:239 145:236 176:291 124:319

Jedná se o povrchový sběr z roku 1989, z raného a vrcholného středověku pochází nález šest zlomků keramiky.

Koloděje

Lokalizace: poloha Na prostřední cestě, ppč.219/2

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 241:317

J. Zadák J. a S. Vencel zde v letech 1970-1972 provedli povrchový sběr. Z hradištního období byly nalezeny zlomky keramiky.

Lokalizace: poloha U zavážky

PIAN: 1163/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 288:270

Povrchový sběr J. Zadáka z let 1972-1973 a 1976-1977 s nálezy několika zlomků keramiky z hradištního období a VS.

Lokalizace: poloha Za posedem

PIAN: X/B/3 ZM10 12-24-25; koor.: 301:230

Zadák zde provedl v roce 1976 povrchový sběr na nalezištích A, B, C. Z hradištního období pochází několik zlomků keramiky, avšak sběry prokázaly především pravěké osídlení.

Naleziště A:

PIAN: 1166/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 275:243

V letech 1976-1978 zde J. Zadák opět prováděl sběry. Nalezl několik zlomků keramiky z hradištního období a z konce VS.

Naleziště C:

PIAN: 1164/B/2 ZM10 12-24-25; koor.: 286:236

V letech 1977-1978 zde opět provedl sběr, z naleziště C pochází několik zlomků keramiky z VS.

Literatura: Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-77, 119

Královice

Lokalizace: při stavbě silnice ke Královicím, v příkopě u pole

PIAN: 96224/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 333:303

Jedná se o nedokumentovanou akci z roku 1955, nález čtyř zlomků keramiky z raného středověku.

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

PIAN: 96224/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 333:303

V letech 1948-1949 pod vedením J. Žateckého proveden vizuální průzkum hradiště a okolí, zjištěna sídlištní aktivita s povrchovým nálezem zlomku keramiky z mladohradištního období.

Literatura: Kudrnáč, J. 1963: Vývoj slovanského osídlení mezi pražským Povltavím, Labem, Sázavou a Výrovkou. Památky archeologické 54, 173-223

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

PIAN: X/B/2 ZM10 12-42-05; koor.: 293:362

V roce 1962 pod vedením J. Kudrnáče proveden terénní průzkum na návrší u kostela sv. Markéty s nálezy keramiky z mladohradištního období.

Literatura: Kudrnáč, J. 1965: Hradiště u Královic. Archeologické rozhledy 17, 43-47

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

PIAN: 96224/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 333:303,

X/P/1 ZM10 12-42-05; koor.: 283:367 295:356 321:366 306:385

Povrchový sběr z areálu hradiště z let 1964-1966 pod vedením N. Maška. Z raného středověku, ze 12. století, zjištěna sídlištní aktivita s nálezy keramiky.

Literatura: Kudrnáč, J. 1965: Hradiště u Královic. Archeologické rozhledy 17, 43-47

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

PIAN: 356/B/2 ZM10 12-42-05; koor.: 293:367

96224/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 333:303

357/B/2 ZM10 12-42-05; koor.: 297:368

Pod vedením J. Zadáka byl pravidelně v letech v letech 1970-1975 prováděn povrchový sběr, který přinesl nálezy keramiky ze střední a pozdní doby hradištní (11. - 12. století).

Literatura: Kudrnáč, J. 1965: Hradiště u Královic. Archeologické rozhledy 43-47

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

V letech 1984-1985 byl v areálu hradiště a předhradí proveden povrchový průzkum, sběry v rozvržených úsecích s nálezy keramiky z raného středověku, a geodeticko-topografický průzkum pod vedením J. Richterové.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 1989: Archeologický výzkum v Praze v letech 1983-1986. Pražský sborník historický XXI, 173-203

Lokalizace: Hradiště u sv. Markéty

PIAN: 112/P/1 ZM10 12-42-05; koor.: 311:386 325:360 297:356 283:367

Jedná se o povrchový průzkum z roku 1995 pod vedením Z. Sklenářové a L. Krušinové pro účely SAS a archeologické památkové péče. Na předhradí byl zjištěn objekt, který ale nebylo možné určit. Z areálu hradiště pochází jeden raně středověký a několik vrcholně středověkých fragmentů keramiky.

Literatura: Sklenářová, Z. - Krušinová, L. 1998: Výzkumy v Čechách 1996-1997, 154-155

Kyje

Lokalizace: Krčínovo náměstí, bývalý statek ppč. 9 (staveniště Spojů)

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-19, 185:213

Záchranným výzkumem na dvoře bývalého statku byla J. Richterovou v roce 1988 objevena část polozemnice s keramikou z první poloviny 13. století, relikv zdi a sídlištní jámy porušené novověkou zástavbou.

Literatura: Richterová, J. 1996: Středověké osídlení v povodí středního toku Rokytky, Archaeologica Pragensia 12, 273-307

Dragoun, Z. a kol. 1991: Archeologický výzkum v Praze v letech 1988-1989. Pražský sborník historický XXIV

Lokalizace: ulice Stupská, ppč. 2725

PIAN: 245/B/1 ZM10 12-24-19; koor.: 184:210

V roce 1994 zde M. Kostka provedl vertikální řez. Z hradištního období zjištěna vrstva se třemi zlomky keramiky a zvířecích kostí.

Lokalizace: při západní zdi hřbitova u kostela sv. Bartoloměje

PIAN: 372/B/1 ZM10 12-24-19; koor.: 182:201

V roce 1995 zde byla provedena sonda pod vedením L. Krušinové a Z. Sklenářové, z RS3 – RS4 a vrcholného středověku byla zjištěna sídlištní aktivita se zlomky keramiky. Dále ze středověku až novověku zaznamenána pohřební aktivita, objeveno 7 kostrových hrobů,

zlomky keramiky, úlomky dřeva, křížek s bronzovým korpusem, součásti oděvu (kůže a textil), tři bronzové křížky, jedna mince (půlkrejecar Františka II.), zlomky prejzů a šipka z kuše.

Lokalizace: ulice Prelátská 28 (výkop revizní šachty)

PIAN: 373/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 180:197

V roce 1995 zde byla položena sonda pod vedením J. Richterové. Výkopové práce pro inženýrské sítě prořaly zeď stavěnou na hlínu doprovázenou keramickým materiálem z 1. poloviny 13. století. Dále byl odebrán vzorek malty, jeden prejz a zvířecí kosti.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 1998: Archeologický výzkum v Praze v letech 1995-1996. Pražský sborník historický XXX, 251-291

Lokalizace: Prelátská ulice, rekonstrukce fary ppč. 12

PIAN: 530/B/1 ZM10 12-24-19; koor.: 175:204, 179:205, 180:205

M. Kuchaříkem zde byla v roce 2006 položena skupina sond a proveden vertikální řez s nálezy z VS2 (15. století), jedná se o nálezy keramických zlomků a zvířecích kostí. Dále byly ze středověku objeveny zahloubené objekty.

Lokalizace: v sousedství románského kostela

PIAN: 96228/B/4 ZM10 12-24-19; koor.: 185:212

Také v Kyjích provedli zjišťovací vizuálně-geodetický průzkum J. Kabát a K. Slepíčka v roce 1970 ve snaze zachytit reliкty po středověké tvrzi. Ta však úplně zanikla.

Literatura: Kabát, J. - Slepíčka, K. 1973: Výzkumy v Čechách 1970, 58

Lokalizace: Českobrodská ulice

PIAN: X/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 201:104

J. Kovářik zde v roce 1974 provedl průzkum nálezu učiněného při ražení tunelu pro potrubí. Objevena zřejmě vrcholně středověká kamenná chodba. Byla zkoumána v délce 4,5 metrů. Vysoká 2,3 metry, široká 1,4 metru, síla zdiva 40 cm. Z lomového kamene s klenbou z pískovcových desek, dno pravděpodobně dlážděné.

Lokalizace: Jahodnice (staveniště Laktos)

PIAN: 1055/B/2 ZM10 12-24-19; koor.: 215:120

J. Zadák zde v roce 1974 provedl povrchový sběr s nálezem několika keramických zlomků

z vrcholného středověku.

Lokalizace: Jamská ulice, parcela č. 2575/5

PIAN: 1442/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 310:35 330:35 330:25 310:25

M. Kvietok zde v roce 2008 položil skupinu sond s nálezy. Objevil zahloubenou jámu, jejíž výplň tvořilo několik vrstev, vrchní vrstva obsahovala silnou příměs mazanice s uhlíky a pouze jeden zlomek keramiky (výrazně sekundárně přepálený zduřelý okraj). Dno objektu bylo konvexní a leželo na zeleném jílu, pod nímž byla spraš. Jedná se o sídlištní jámu, mocná vrstva přepálené mazanice a uhlíků naznačuje, že se zřejmě jedná o jámu odpadní. Na základě nálezu okraje je datovaná do 12.-13. století.

Literatura: Dragoun, Z. a kol. 2009: Archeologický výzkum v Praze v letech 2007-2008. Pražský sborník historický XXXVII, 2009, s. 403-485

Radonice

Lokalizace: severně od silnice mezi Vinoří a Radonicemi

PIAN: 186/P/1 ZM10 12-24-10; koor.: 31:12 42:10 54:0 51:0 42:7 30:10

Na katastru obce Radonice, při výkopu pro kanalizaci severně od silnice mezi Vinoří a Radonicemi, byl v roce 1994 proveden pod vedením J. Turka geofyzikální průzkum a plošný odkryv. Byla objevena sídlištní aktivita z 11. století - zahloubený objekt, pec, zlomky keramiky a zvířecích kostí.

Lokalizace: na konci obce směrem k Svěmyslicím (u křižovatky čtyř cest)

PIAN: X/O/2 ZM10 12-24-15; koor.: 184:284

Nález z roku 1876. Při stavbě silnice do Horních Počernic bylo objeveno 10 kostrových hrobů v řadách, s nohama k východu, nálezy hradištní keramiky s výzdobou v podobě vlnic se nedochovaly.

Literatura: Sláma J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, 132-133

Lokalizace: bývalá tvrz, čpp. 23, 24, 25, 52

PIAN: X/O/2 ZM10 12-24-15; koor.: 172:320

Jedná se o průzkum části obce nazývané Ve tvrzi, kde nyní stojí rodinné domy. Podle A.

Sedláčka tvrz vznikla až v 16. století, ale záhy zanikla. Na jejím místě byly postaveny domy čpp. 23, 24, 25 a 52. Přes příkop, který je dnes zavezený, býval most. Celá lokalita je na vyvýšeném terénu. Kromě příkopu nebyly po tvrzi zjištěny žádné stopy.

Literatura: Kabát, J. - Slepíčka, K. 1973: Výzkumy v Čechách 1970, 132

Sedláček, A. 1998: Hrady, zámky a tvrze Království českého 15, 177

Lokalizace: průzkum oblasti VINOŘSKÉHO POTOKA

PIAN : X/P/2 ZM10 12-24-15; koor.: 9:356 18:354 15:340 1:343.

PIAN : X/P/2 ZM10 12-24-15; koor.: 31:382 51:380 9:346 7:369 10:375.

PIAN : X/P/2 ZM10 12-24-15; koor.: 14:286 63:293 58:335 18:330.

PIAN : X/P/2 ZM10 12-24-15; koor.: 114:293 131:295 131:313 122:314 118:334

V roce 1987 a 1990 byl učiněn povrchový sběr v oblasti VINOŘSKÉHO POTOKA. Osm fragmentů keramiky pochází z vrcholného středověku.

Satalice

Lokalizace: Les Fasenerie (mezi vozovou cestou ze Satalic do VINOŘE a silnicí ze Satalic do Radonic)

PIAN: 96262/B/4 ZM10 12-24-14; koor.: 351:128

Jedná se o nález J. Vaňka z roku 1970. Jedná se o nález přeslenu z hradištního období.

Lokalizace: průzkum oblasti VINOŘSKÉHO POTOKA

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 345:232 344:224 372:227 377:233 324:231

Povrchový sběr z roku 1987 s nálezy několika kusů keramiky z VS.

Uhříněves

Lokalizace: katastr obce, blíže neurčeno

PIAN: 96279/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 5:258

Dle zápisu L. Hájka v Archivu archeologického ústavu z roku 1958 se jedná o (zřejmě)

povrchový nález bronzové záušnice z hradištního období a objev kostrového hrobu. J. Sláma ve svém katalogu nález z Uhříněvsi uvádí jako typ nálezu bezpečné kostrového původu, ke kterému ale chybí jakákoli dokumentace.

Literatura: Sláma J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I, 168

Lokalizace: nález na pozemku u silnice z Uhříněvsi

PIAN: 96279/B/4 ZM10 12-42-05; koor.: 5:258

Nález zlomků keramiky z vrcholného středověku z roku 1965.

Vinoř

Lokalizace: stavba sokolovny

PIAN: X/B/2 ZM10 12-24-14; koor.: 398:356

Jedná se o nedokumentovanou akci z roku kolem 1925. Z hradištního období pochází nálezy keramiky.

Lokalizace: Velké a Malé hradiště

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 450:256 442:235 450:225 462:226 461:244 421:360

Jedná se o povrchové sběry prováděné v letech 1948-1965, které prováděli N. Mašek, J. Kudrnáč, M. Fridrichová, J. Žatecký, J. Špaček a M. Šimáček. Z konce raného středověku (RS4) zjištěna sídlištní aktivita (val, příkop) s nálezy keramiky, také objeveny zlomky lidských kostí. Z VS1 také pochází sídlištní aktivita s nálezy fragmentů keramiky.

Povrchové sběry zde prováděla v letech 1982-1983 také J. Richterová, v nálezech keramiky převládají kalichovité okraje (podle dnešního datování tedy první polovina 10. století).

Literatura: Kudrnáč, J. 1964: Průzkum vinořského hradiště u Prahy, Archeologické rozhledy 16, 214-219

Richterová, J. 1984: Povrchový průzkum ve Vinoři, Praha 9. Archaeologica Pragensia 5, 361-367

Lokalizace: severozápadní část Velkého hradiště

PIAN: 188/B/2 ZM10 12-24-14; koor.: 458:247

V roce 1993 byl pod vedením V. Daněčka provedena orientační dokumentace pro stožár elektrického vedení. Z raného středověku, z 12. století, byla zjištěna sídlištní aktivita s nálezy keramiky.

Literatura: Daněček, V. - Lutovský, M. 2002: K raně středověkému hradišti v Praze-Vinoři. Archaeologica Pragensia 16, 47-52

Lokalizace: severovýchodní část Velkého hradiště

V roce 2002 byl v této části učiněn povrchový nález reliéfní podlahové dlažice, podle analogií vyrobené někdy na konci 12. století. V roce 2004 byl zhruba ve stejném místě nalezen zlomek opracovaného opukového kvádříku. Toto místo se při opakovaných sběrech vyznačuje větší koncentrací opukových zlomků.

Literatura: Daněček, V. 2005: Indicie podoby vnitřní plochy raně středověkého hradiště v Praze - Vinoři. Archeologie ve středních Čechách 9, 561-567

Lokalizace: ulice Bohdanečská, parcela č. 404

PIAN: X/L/2 ZM10 12-24-14; koor.: 256:256 284:305

V roce 1988 byl proveden vertikální řez pod vedením M. Fridrichové s nálezy pohřební aktivity z doby hradištní, jedná se o kostrový hrob, jako milodary bylo uloženo vědro, železný nůž a vajíčko.

Lokalizace: průzkum oblasti Vinořského potoka

PIAN: X/P/2 ZM10 12-24-14; koor.: 451:257 446:235 463:237 450:223 465:225 464:232 449:229 443:234 463:236 449:257 257:347 356:361 375:348 372:288 281:222 374:308 376:308 377:322 374:323 377:337 382:344 387:338 382:332 305:385 323:378 333:389 323:401 312:393 305:387 317:380 321:386 323:20 312:13 322:5 326:17 294:252 344:258 338:308 288:301 449:290 488:285 481:271 462:269 448:280 452:56 457:52 447:25 420:12 413:28 371:259 375:260 381:279 377:278

Jedná se o povrchový sběr prováděný v letech 1987, 1988, 1989, 1990. Tento sběr byl prováděn podél Vinořského potoka v rámci několika katastrů. Pochází odsud soubor keramických fragmentů z raného a vrcholného středověku.

Lokalizace: Živanická ulice (před hostincem Na křižovatce)

PIAN: 221/L/1 ZM10 12-24-14; koor.: 406:329 408:327

V roce 1995 zde byl J. Turkem proveden vertikální řez, který přinesl nálezy z počátku 13. století. Bylo zachyceno celkem osm středověkých objektů, z jednoho z nich byly odebrány paleobotanické vzorky. Dále byly nalezeny fragmenty keramických nádob, mazanice, kamenný přeslen, zlomky strusky a zvířecích kostí. Jeden z objektů se svou výplní jevil jako snad železářská pec.

Literatura: Turek, J. - Brnič, Ž. 1995: Závěrečná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu ve Vinoři. Praha

Lokalizace: výkop při severovýchodní stěně fary

PIAN: 1439/B/2 ZM10 12-24-14; koor.: 416:328

V roce 2001 pod vedením I. Boháčové byl proveden vertikální řez, který odhalil sídlištní polohu z doby hradištní s nálezy zahloubených objektů a keramiky.

16. Seznam použité literatury, pramenů a elektronických zdrojů

Literatura

Boháčová, I. 2001: Pražský hrad a jeho nejstarší opevňovací systémy. *Mediaevalia archaeologica* 3, 179-301

Boháčová, I. - Špaček, J. 2001: Soubor keramiky z počátků vrcholného středověku ze Staré Boleslavi. *Archeologie ve středních Čechách* 5, 599-625

Daněček, V. - Lutovský, M. 2002: K raně středověkému hradišti v Praze-Vinoři. *Archaeologica Pragensia* 16, 47-52

Daněček, V. 2005: Indicie podoby vnitřní plochy raně středověkého hradiště v Praze-Vinoři. *Archeologie ve středních Čechách* 9, 561-567

Dragoun, Z. a kol. 1980: Archeologický výzkum v Praze v letech 1976 a 1977. *Pražský sborník historický XII*, 236-255, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 1989a: Archeologický výzkum v Praze v letech 1983-1986. *Pražský sborník historický XXI*, 173-203, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 1989b: Archeologický výzkum v Praze v roce 1987. *Pražský sborník historický XXII*, 162-182, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 1991: Archeologický výzkum v Praze v letech 1988-1989. *Pražský sborník historický XXIV*, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 1993: Archeologický výzkum v Praze v letech 1990-1991. *Pražský sborník historický XXVI*, 190 - 215, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 1998: Archeologický výzkum v Praze v letech 1995-1996. Pražský sborník historický XXX, 251-291, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Dragoun, Z. a kol. 2009: Archeologický výzkum v Praze v letech 2007-2008. Pražský sborník historický XXXVII, 2009, s. 403-485, online: <http://www.archeopraha.cz/>, citováno 26. 4. 2014

Filip, F. 2004: Vinoř. Od minulosti k dnešku (1088 – 2002). Praha

Havrda, J. - Podliska, J. - Zavřel, J. 2001: Surovinové zdroje, výroba a zpracování železa v raně středověké Praze. Archeologické rozhledy 53, 91-118

Huml, V. 1982: Osada v Horních Počernicích, Praha 9. Archaeologia historica 7, 219-222

Huml, V. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 118-119

Justová, J. 1969: Výzkumy v Čechách 1968, 35

Justová J. 1972a: Mladohradištní sídliště v Horních Počernicích, okr. Praha-východ. Archeologické rozhledy 24, 570-575

Justová, J. 1972b: Výzkumy v Čechách 1969, 35

Kabát, J. - Slepíčka, K. 1973: Výzkumy v Čechách 1970, 132

Klápště, J. 1978: Středověké osídlení Černokostelecka. Památky archeologické 69, 423-475

Klápště, J. 1984: Archeologie a zázemí středověké Prahy. Archaeologica Pragensia 5, 289-294

Klápště, J. 2012: Proměna českých zemí ve středověku. Praha

Kovanda, J. a kol. 2001: Neživá příroda Prahy a jejího okolí. Praha

- Kudrnáč, J. 1963: Vývoj slovanského osídlení mezi pražským Povltavím, Labem, Sázavou a Výrovkou. Památky archeologické 54, 173-223
- Kudrnáč, J. 1964: Průzkum vinořského hradiště u Prahy. Archeologické rozhledy 16, 214-219
- Kudrnáč, J. 1965: Hradiště u Královic. Archeologické rozhledy 17, 43-47
- Merhautová, A. - Třeštík, D. 1984: Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha
- Merhout, C. 1902: Některé zaniklé osady u Prahy. Památky archeologické 20, 70-72
- Neuhäuslová, Z. 1998: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha
- Neústupný, Z. 1999: Zázemí Prahy na sklonku raného středověku - příklad vypovídací schopnosti pramenů. Mediaevalia archaeologica 1, 151-156
- Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách I. Praha
- Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách II. Praha
- Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách III. Praha
- Profous, A. - Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách IV. Praha
- Podlaha, A. 1907: Posvátná místa království Českého, díl II. Praha
- Richterová, J. 1984: Povrchový průzkum ve Vnoři, Praha 9. Archaeologica Pragensia 5, 361-367
- Richterová, J. 1988: Záchranné a zjišťovací výzkumy středověkých vesnic na území Prahy. Archaeologia historica 13, 495-508
- Richterová, J. 1991: Výrobní činnost na východním okraji agrárního území středověké Prahy. Archaeologica Pragensia 11, 159-185

Richterová, J. 1996: Středověké osídlení v povodí středního toku Rokytky. *Archaeologica Pragensia* 12, 273-307

Richterová, J. 1997: Povrchový průzkum raně středověkých hradišť v Praze-Vinoři a Královicích. In: *Život v archeologii středověku. Sborník věnovaný Miroslavu Richterovi a Zdeňku Smetánkovi*, 525-534

Roubík, F. 1959: *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. Praha

Sedláček, A. 1998: *Hrady, zámky a tvrze Království českého 15*. Praha

Smejtek, L. - Lutovský, M. 2005: *Pravěká Praha*. Praha

Smetánka, Z. - Vencl, S. 1969: Zaniklá středověká osada Litožnice. *Archeologické rozhledy* 21, 396-397

Sláma J. 1977: *Mittelböhmen im frühen Mittelalter I*

Sklenářová, Z. - Krušinová, L. 1998: *Výzkumy v Čechách 1996-1997*, 154-155

Sommer, J. 1990: Gotické kostelíky ve východní části Prahy. In: *Staletá Praha 20*, 84-96

Sommer, P. 1977: Dvě středověká sídliště na východním okraji Prahy. *Archaeologia historica* 2, 257-259

Sommer, P. 1978: *Výzkumy v Čechách 1975*, 75

Souhopová, V. 2003: Některé aspekty přínosu archeometalurgie k obecným dějinám. *Archeologia technica* 14, Brno, 3-8

Tomášek, M. 2007: *Půdy České republiky*. Praha

Tomek, V. V. 1866: *Základy starého místopisu pražského I (Staré město)*. Praha

Tomek, V. V. 1866: Základy starého místopisu pražského II (Nové město). Praha

Varadzin, L. 2009: Zásobování raně středověkého hradiště Stará Boleslav keramikou. Příspěvek k poznání distribuce keramiky v raném středověku. In: Stare i nowe w średniowieczu. Pomiędzy innowacją a tradycją. Wrocław, 99-114

Varadzin, L. 2010: K vývoji hradišť v jádru Čech se zřetelem k přemyslovské doméně (příspěvek do diskuze). Archeologické rozhledy 62, 535-554

Vařeka, P. 1998: Proměny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách. Archeologické rozhledy 50, 123-137

Vencl, S. - Hrdlička, L. 1976: Středohradištní pohřebiště v Praze 9-Běchovicích. Archeologické rozhledy 28, 323-329

Vencl, S. - Smetánka, Z. 1969: Zaniklá středověká osada Litožnice. Archeologické rozhledy 21, 396-398

Vencl, S. - Venclová, N. - Zadák, J. 1976: Osídlení z doby římské v Dubči a okolí. Archeologické rozhledy 28, 247-276

Vencl, S. - Zadák, J. 1981: Nová časně slovanská sídliště v Praze 9-Horních Počernicích. Archeologické rozhledy 33, 679-687

Vencl, S. - Zadák, J. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 147

Zadák J. 1975: Výzkumy v Čechách 1974, 119

Zadák, J. 1981: Výzkumy v Čechách 1976-1977, 117-118

Zadák, J. 1982: Výzkumy v Čechách 1978-1979, 110

Zadák, J. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 147

Prameny

Archeologická databáze Čech

Friedrich, G. 1904-1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Praha

Friedrich, G. 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Praha

Richterová, J. 1991: Hostavice, Praha 9, rok 1986 a 1987. [Nálezová zpráva.] Praha

Richterová, J. 1994: Výzkum ve Stupské ul.-Křčínovo náměstí, Praha 9 - Kyje, 1988, 1990. [Nálezová zpráva.] Praha

Richterová, J. 1995: Výzkum (archeologický dohled) - Kyje, Praha 9, ul. Šimanovské, Prelátské až Broumarské ("staré Kyje"). [Nálezová zpráva.] Praha

Teige, J. 1909: Archiv český 26. Praha

Teige, J. 1912: Archiv český 28. Praha

Turek, J. - Brnič, Ž. 1995: Závěrečná zpráva o záchranném archeologickém výzkumu ve Víně. Praha

Elektronické zdroje

www.archivnimapy.cuzk.cz

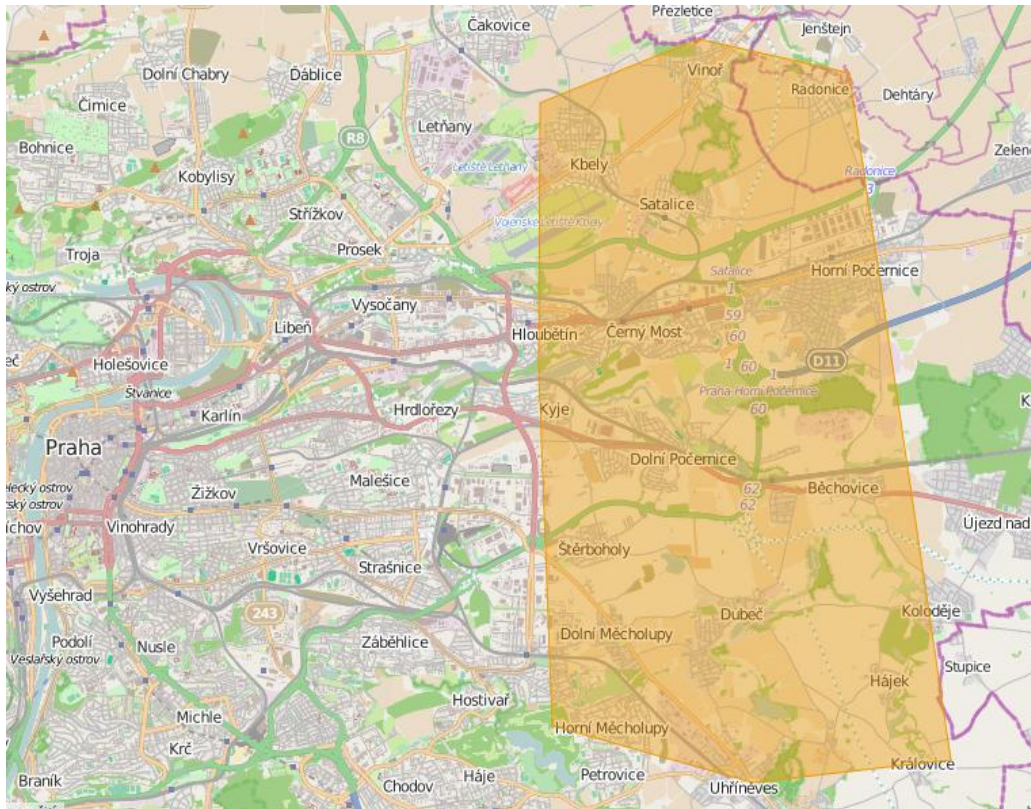
www.digiarchiv.arup.cas.cz

Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA

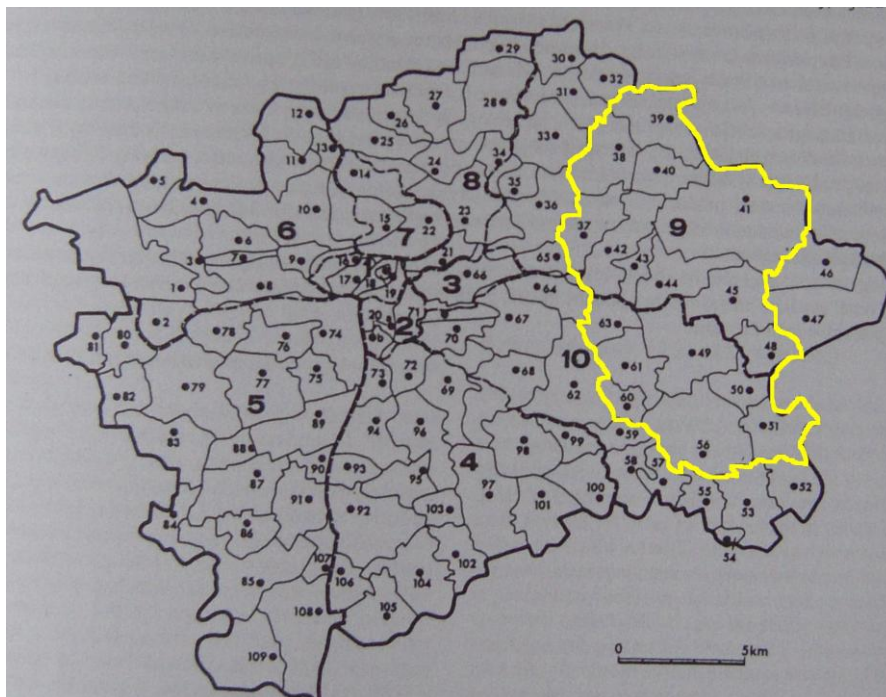
Zimmermannová, H. 2013: Příroda (6. díl seriálu o ÚAP) [online]. [citováno 17. 2. 2014].

Dostupné z WWW: < <http://www.uppraha.cz/> >

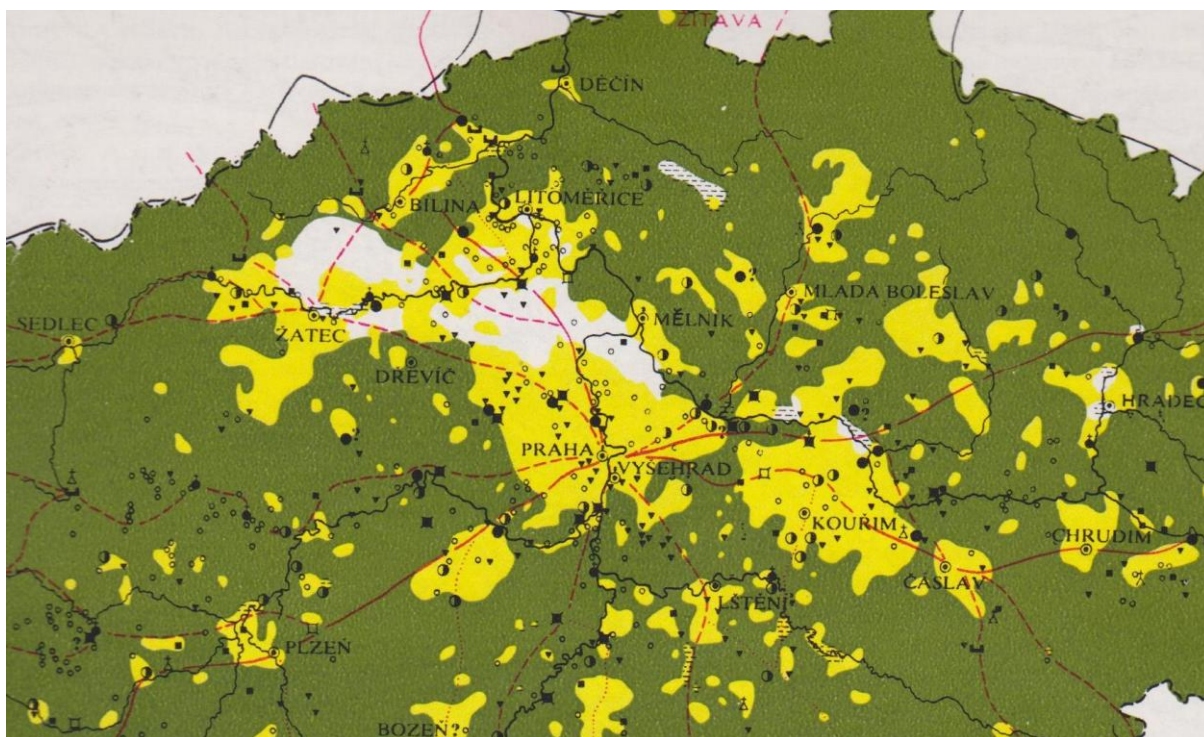
17. Obrazová příloha

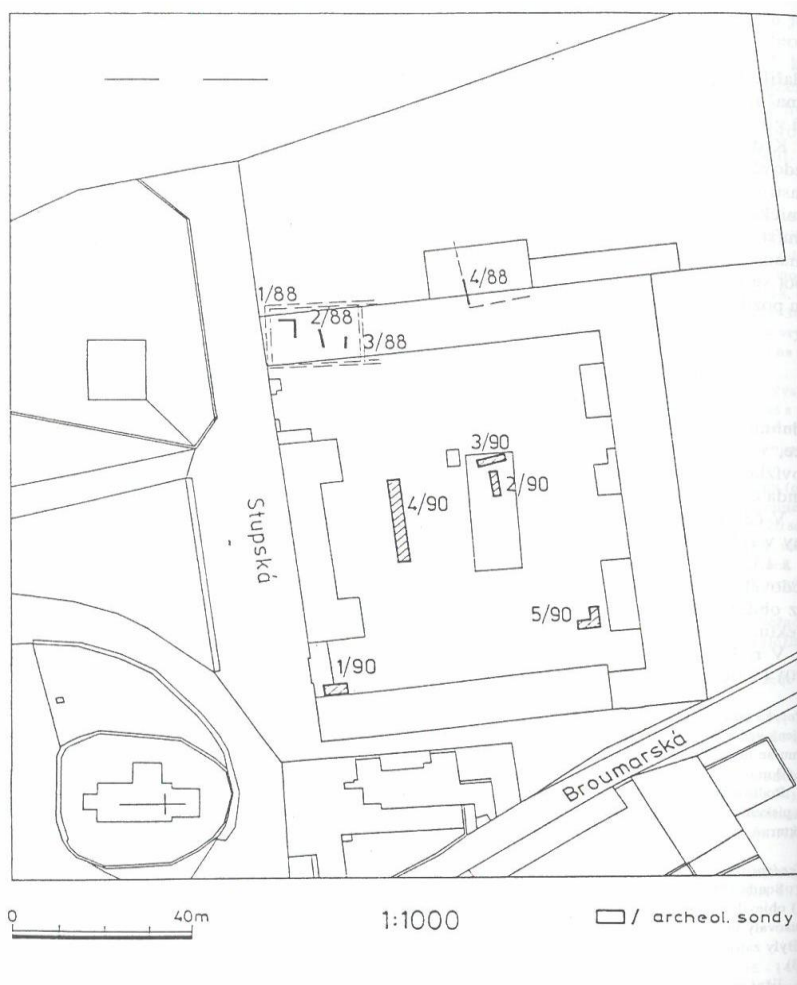
Obr. 1a Vymezená oblast východního okraje Prahy (podle www.ikatastr.cz)

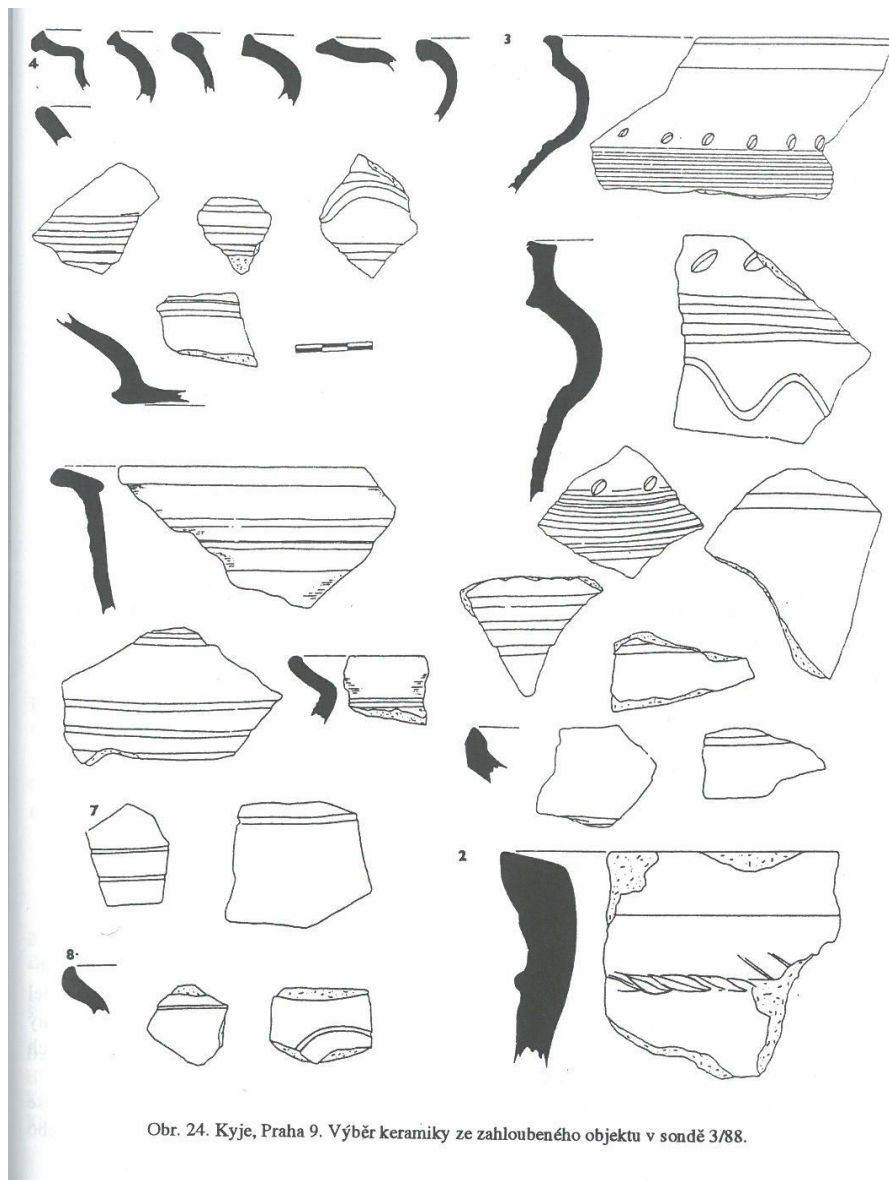
Obr. 1b Vymezená oblast podle katastrů (upraveno podle Smejtek - Lutovský 2005, 15)

Obr. 2 Mapa zaznamenávající lesnatá neosídlená území (zeleně) a osídlená převážně bezlesá území (žlutě) před r. 1050 (upraveno podle Merhautová - Třeštík 1984)

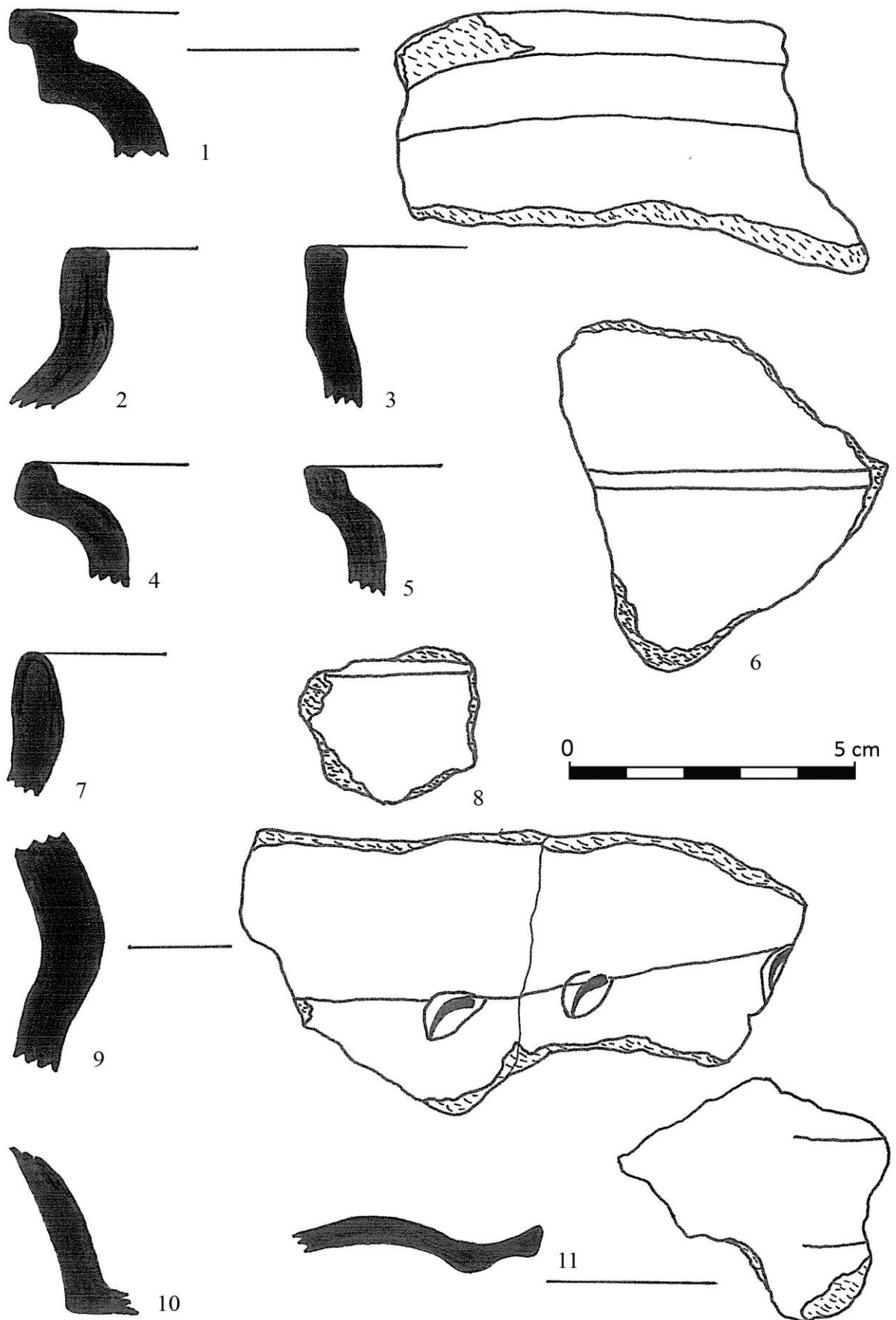

Obr. 3 Plocha výzkumu - Kyje-Krčínovo náměstí (podle Richterová 1996, 300)

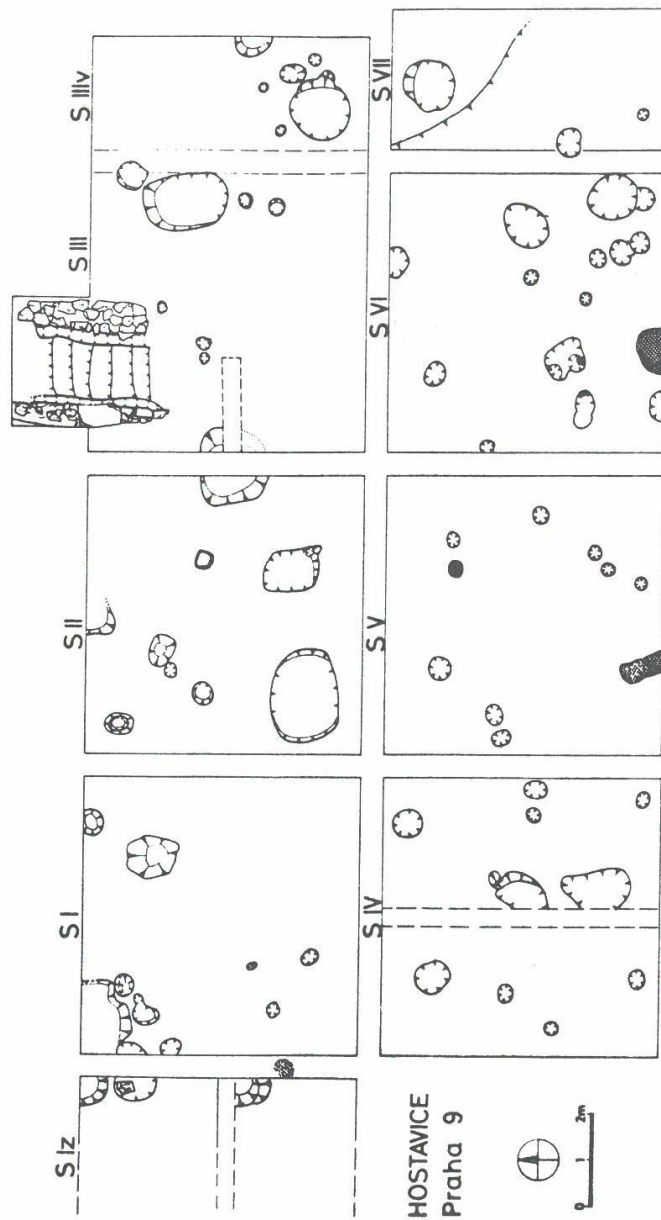
Obr. 24. Kyje, Praha 9. Výběr keramiky ze zahloubeného objektu v sondě 3/88.

Obr. 4 Výběr z materiálu z výzkumu Kyje-Krčínovo náměstí (podle Richterová 1996, 303)

Obr. 5 středověké fragmenty z výzkumu Kyje-Prelátská ulice (1-vzhůru vytažený okraj, 9-výduť zdobená nehtovými vrypy)

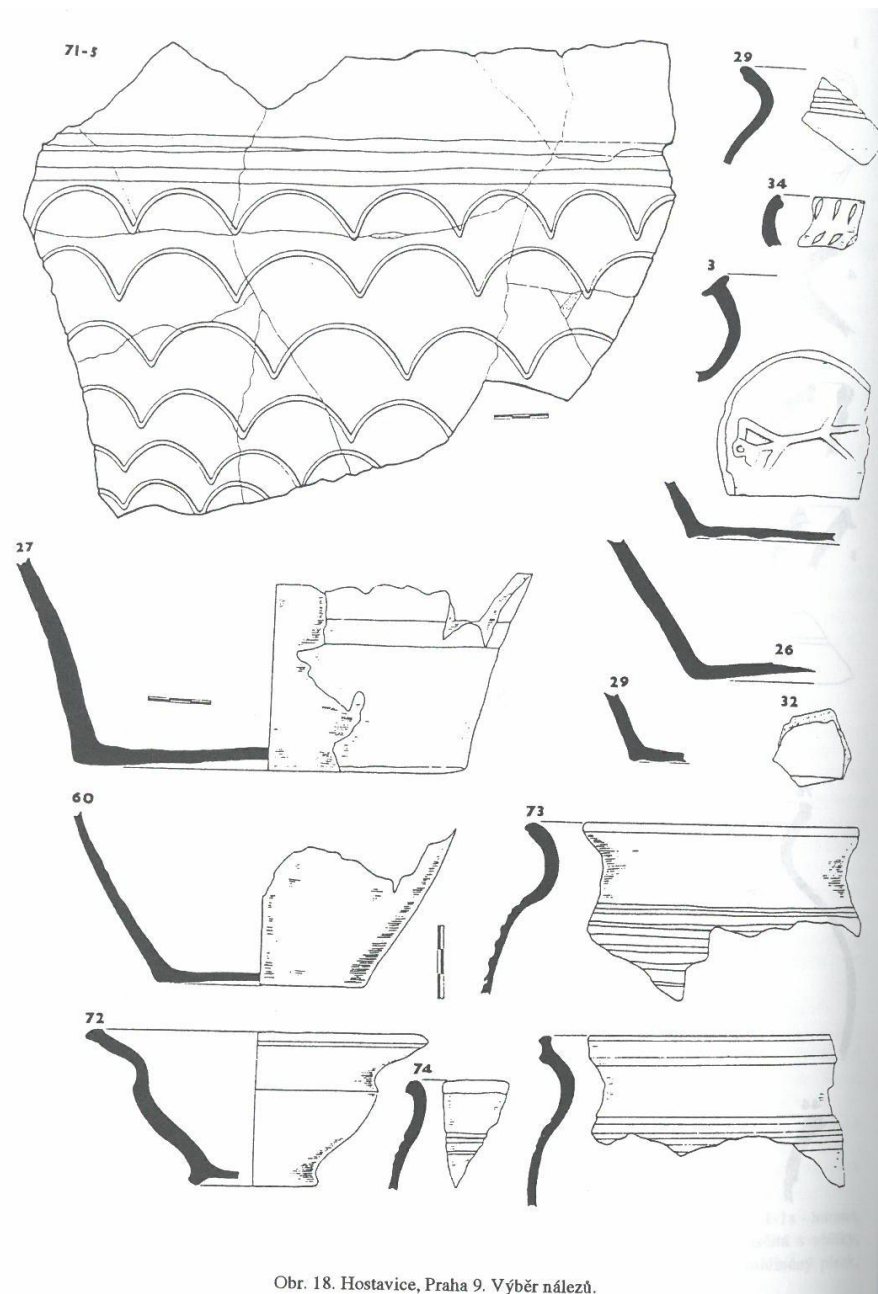

Obr. 14. Hostavice, Praha 9. Výzkum 1986/87 zaniklé polohy na pravobřeží přítoku Rokytky.

Obr. 7 Plocha výzkumu - Hostavice (podle Richterová 1996, 296)

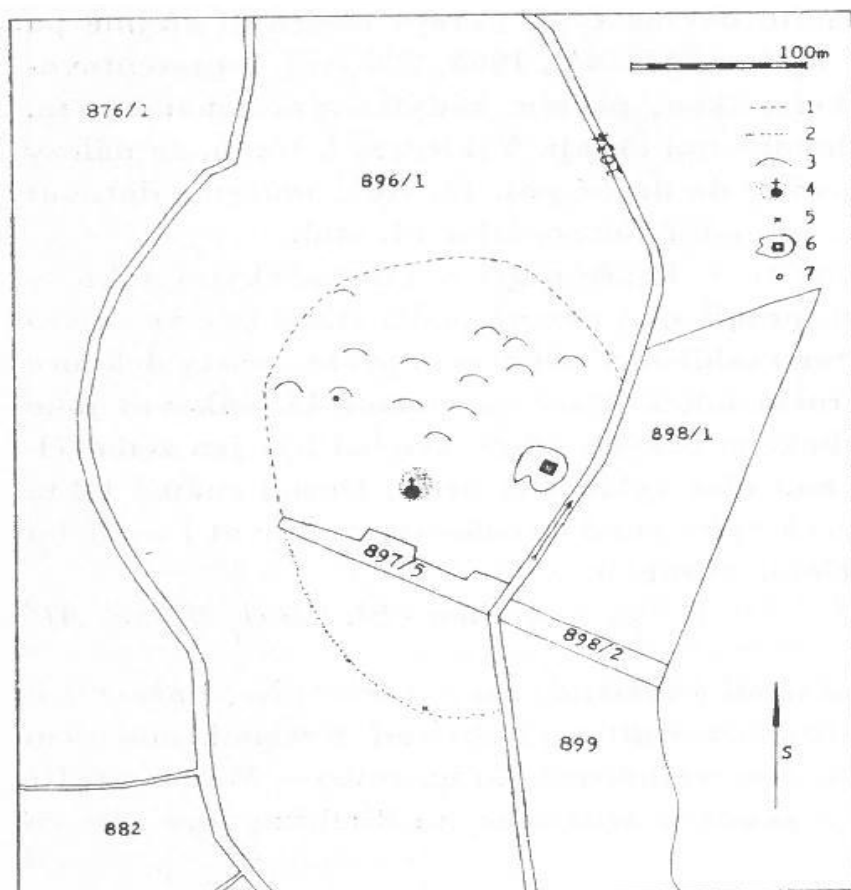

Obr. 8 Dno nádoby s keramickou značkou

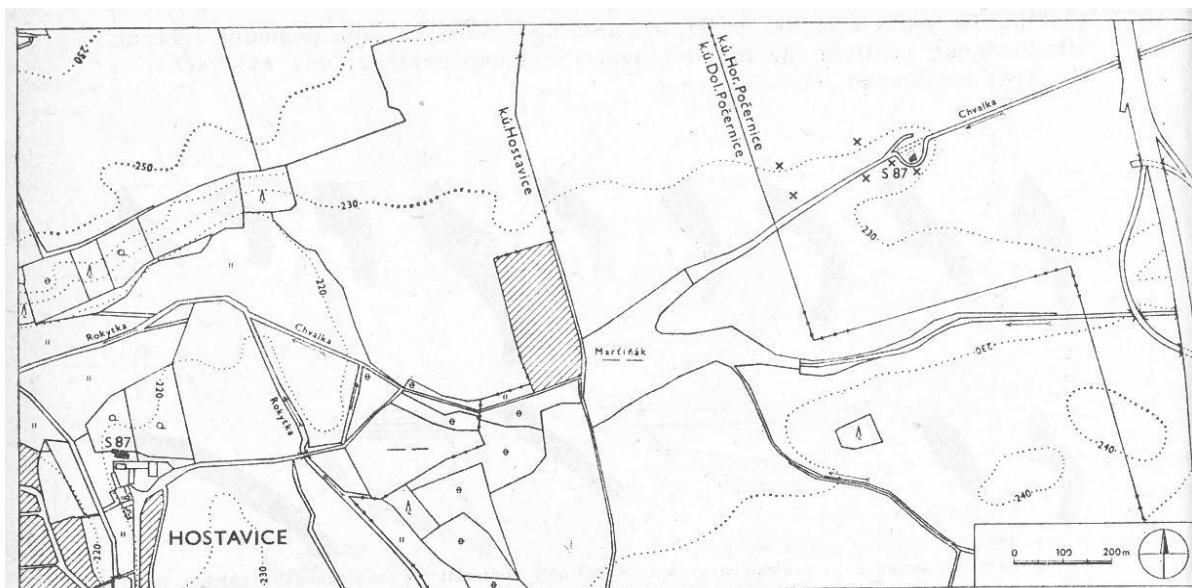
Obr. 18. Hostavice, Praha 9. Výběr nálezů.

Obr. 9 Hrnec s dekorem půlobloučků a výběr dalších nálezů (podle Richterová 1996, 296)

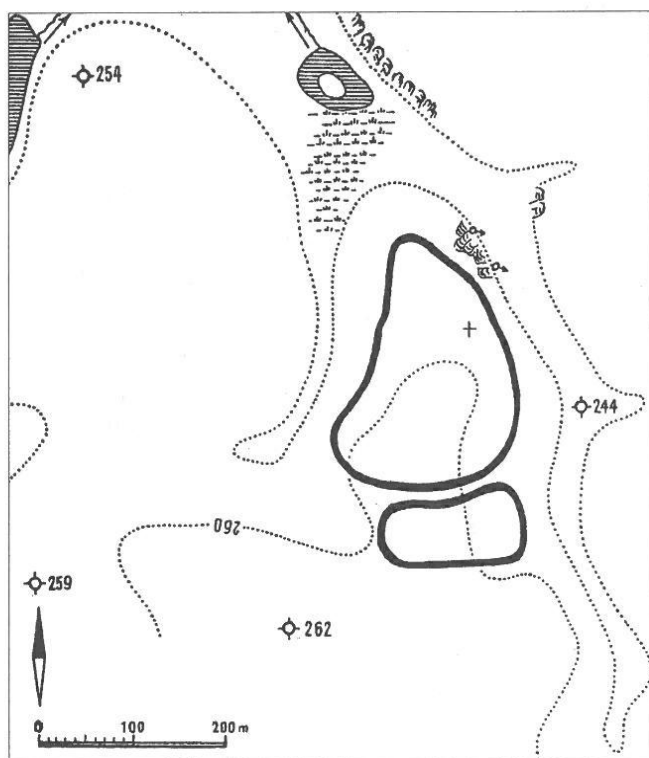
Obr. 1. Dubeč (Praha - východ). Zaniklá středověká osada „Litožnice“. 1 hranice osady vymezená hustším sběrem středověké keramiky, 2 pravděpodobná hranice osady na ploše zničené stavbou rybníka, 3 výrazné mohylovité zbytky staveb, 4 destrukce kostela, 5 zbytek zničeného objektu na dně rybníka, 6 tvrz, 7 nález ostruhy.

Obr. 10 Litožnice (podle Smetánka - Vencl 1969, 396)

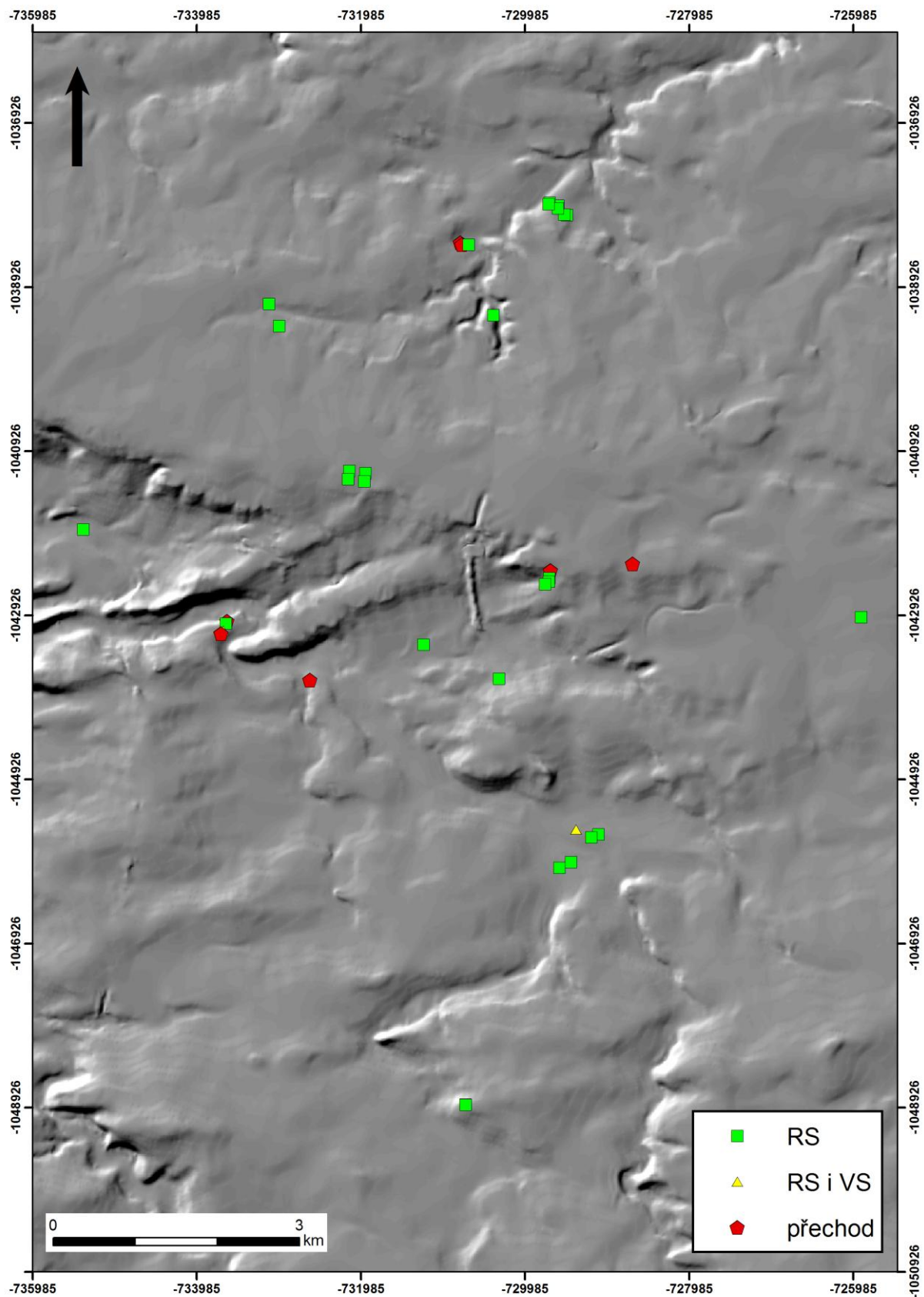

Obr. 6. Dvě zaniklé polohy středověkého osídlení: vesnice Hostavice, Praha 9 a ZSV na k. ú. H. Počernic (dříve Chvaly), Praha 9. (Plochy výzkumu jsou vybarveny černě, křížky označují místa nálezů povrchového sběru.)

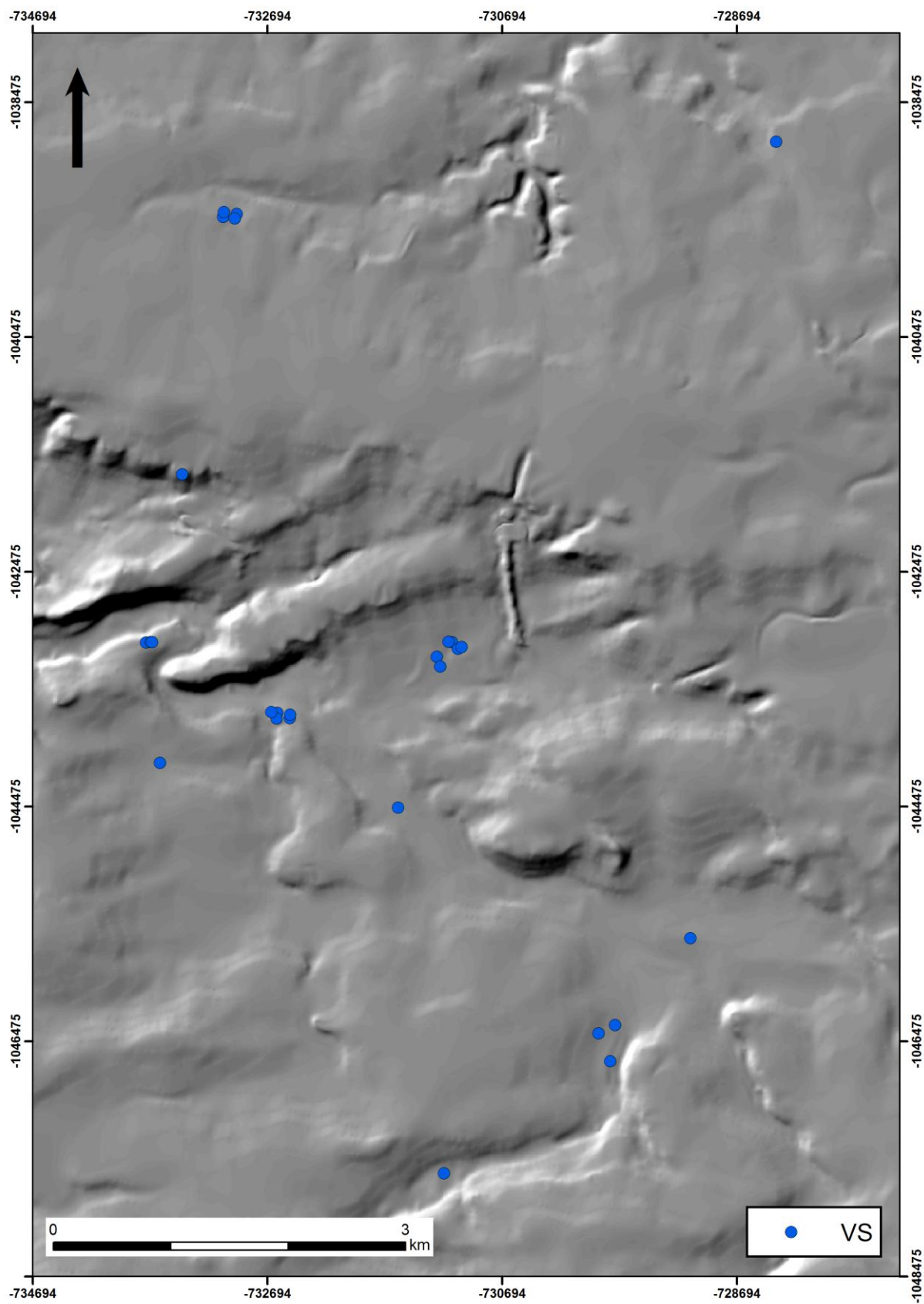
Obr. 11 Babice (na mapě vpravo; vlevo je vyznačena plocha výzkumu v Hostavicích) (podle Richterová 1988, 502)

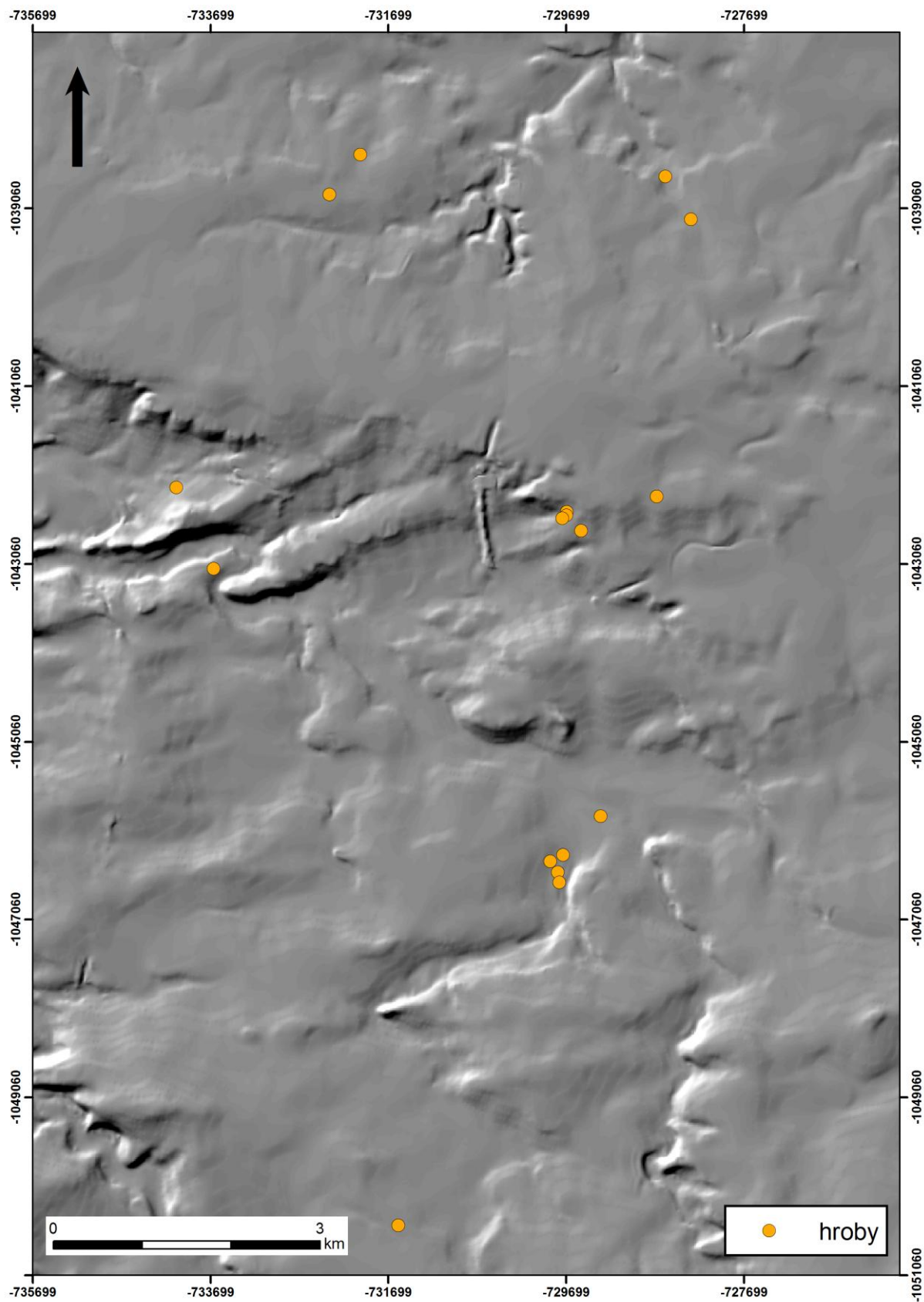
Obr. 12 Vinoř - hradiště, křížek označuje místo nálezů dlaždice a opukového kvádríku (podle Daněček 2005, 561)

Mapa 1 Osídlení v raném středověku a přechodu k vrcholnému středověku (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)

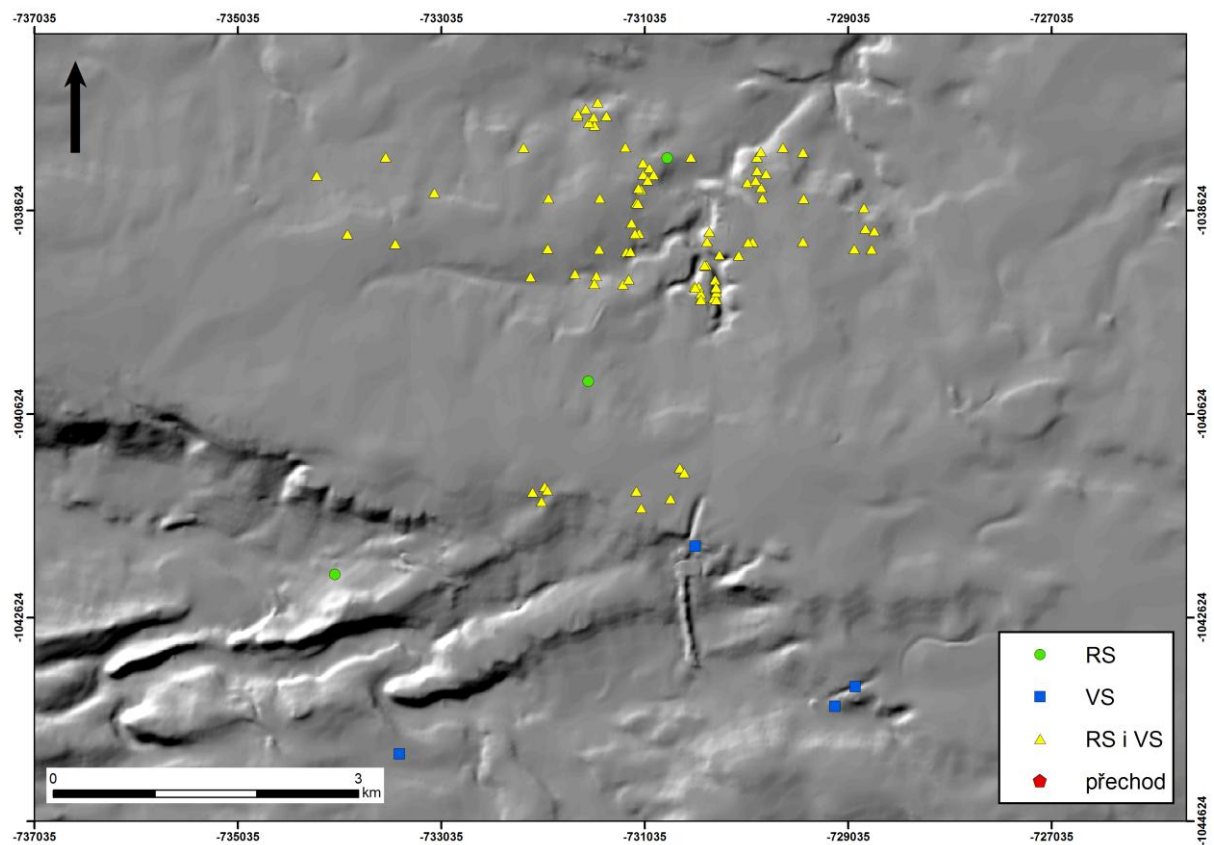

Mapa 2 Osídlení ve vrcholném středověku (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)

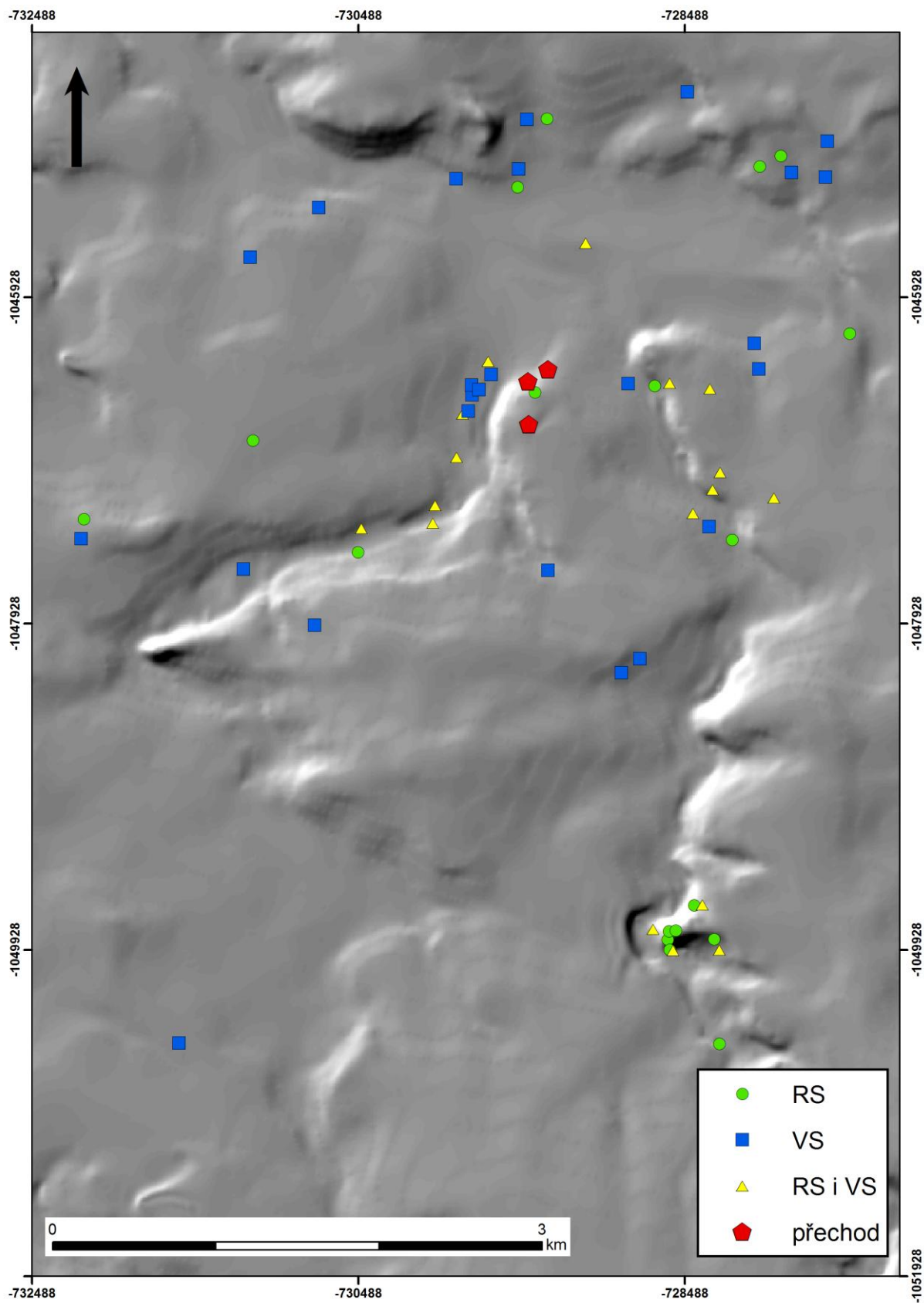

Mapa 3 Hrobové nálezy (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)

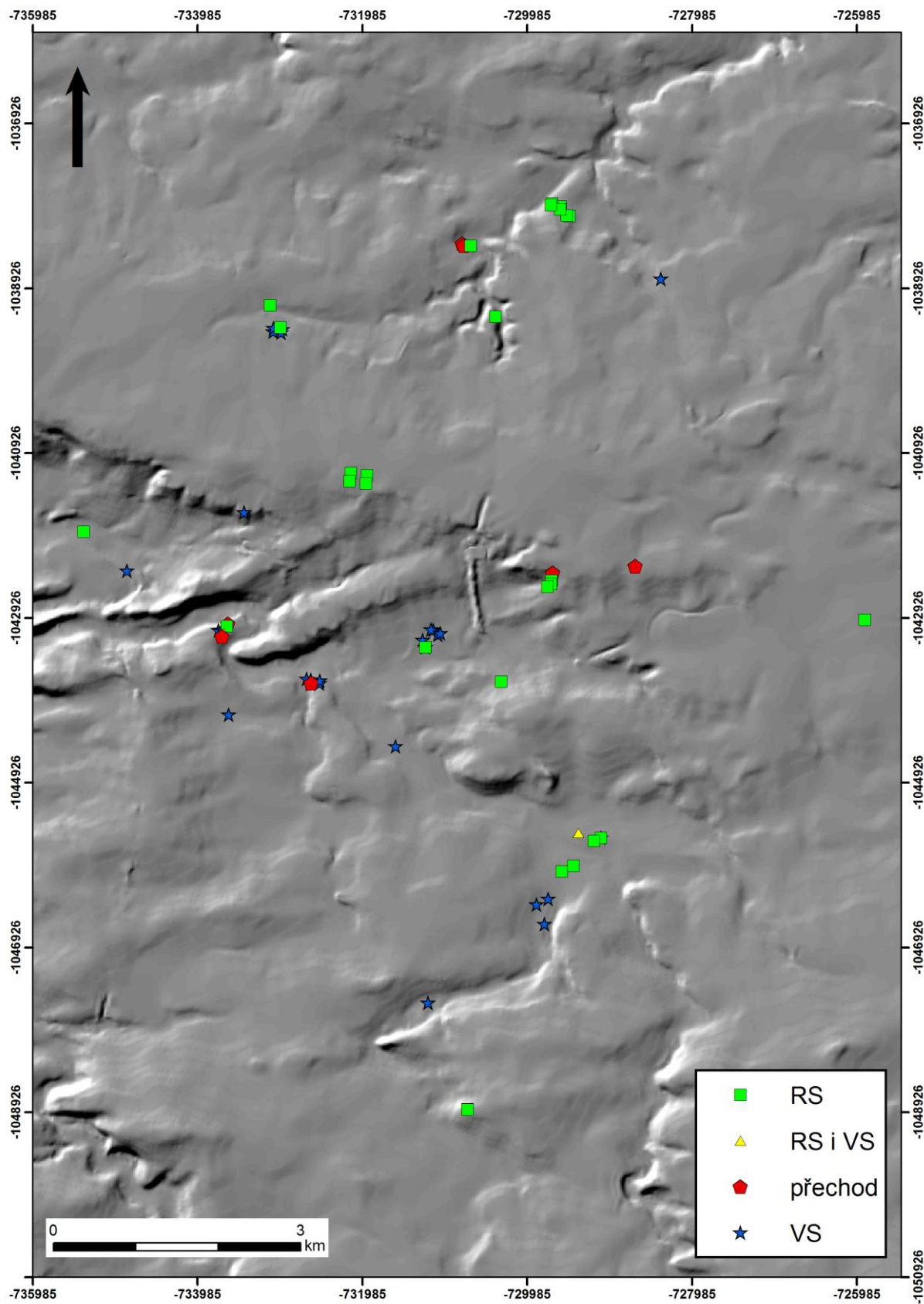

Mapa 4 Sběry v severní části území (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)

Mapa 5 Sběry v jižní části území (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)

Mapa 6 Souhrnná mapa vyznačených archeologických akcí (bez povrchových sběrů) (zdroj Mapový podklad Stínovaný reliéf © Geoportál CENIA)